

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η εποχή του Διαφωτισμού

Κατά τον 17ο και 18ο αιώνα στην Ευρώπη συμβαίνουν σημαντικές αλλαγές :

1) μεγάλη αύξηση του πληθυσμού που οδήγησε στην **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**

- δημιουργούνται μεγάλα αγροκτήματα
- εφαρμόζονται νέες μέθοδοι καλλιέργειας
- τα μηχανήματα χρησιμοποιούνται περισσότερο

2) **ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΜΠΟΡΙΟΥ** (τόσο ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Αμερική «τριγωνικό εμπόριο», όσο και μέσα στην Ευρώπη)

3) **ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ**, δηλαδή δημιουργία εργοστασίων στις πόλεις, που κάνουν την εμφάνισή τους αρχικά στη Μ. Βρετανία γύρω στα 1750-1780: Αιτίες :

- απόκτηση πολλών χρημάτων από τους Ευρωπαίους επιχειρηματίες μέσω του εμπορίου, που στη συνέχεια τα επενδύουν σε εργοστάσια.
- πολλοί αγρότες έχασαν τη δουλειά τους (που τώρα την έκαναν τα μηχανήματα) και πήγαν στις πόλεις για να βρουν νέες δουλειές.

4) **ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ :**

- Ενισχύεται η αστική τάξη (βιομήχανοι, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι)
- Οι αριστοκράτες αμύνονται για να διαφυλάξουν τα προνόμιά τους (Εξάιρεση η Αγγλία, όπου οι αριστοκράτες ασχολούνται και με το εμπόριο ή τις τράπεζες και τη βιομηχανία)
- Οι αγρότες (που ήταν οι περισσότεροι πολίτες) και τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα των πόλεων ζουν σε άθλιες συνθήκες.

5) **ΠΡΟΟΔΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ** (έχει αρχίσει από τον 17ο αιώνα και απελευθερώνει τον κόσμο από τις προλήψεις του Μεσαίωνα) : **οι επιστήμονες** στηρίζονται στη λογική και προσπαθούν να ανακαλύψουν φυσικούς νόμους που έχουν εφαρμογή και στην κοινωνία π.χ. :

- **Ο Φράνσις Μπέικον ή Βάκων** : « Κάθε επιστημονική θέση για να γίνει αποδεκτή, πρέπει να επιβεβαιώνεται από πείραμα»
- **Ο Ρενέ Ντεκάρτ ή Καρτέσιος** : « Μόνο αν αμφιβάλλουμε συνέχεια οδηγούμαστε στην αληθινή γνώση»
- **Ο Τζων Λοκ** : Οι άνθρωποι έχουν φυσικά δικαιώματα που δεν πρέπει να παραβιάζονται (ζωή, ελευθερία, περιουσία)

- **Ο Ισαάκ Νιούτον ή Νεύτωνας** : Αφού διατύπωσε το νόμο της παγκόσμιας έλξης με τη βοήθεια της επαγωγικής μεθόδου (από το ειδικό στο γενικό) είπε ότι « Το σύμπαν λειτουργεί με φυσικούς νόμους».

Τί ονομάζουμε Διαφωτισμό;

Διαφωτισμό ονομάζουμε το κίνημα που πρωτοεμφανίστηκε στην Αγγλία στο τέλος του 17ου αιώνα, κορυφώθηκε στη Γαλλία τον 18ο αιώνα και εξαπλώθηκε μέσα και έξω από την Ευρώπη.

Ποιες ήταν οι κοινές απόψεις των Διαφωτιστών;

- α) απόρριψη κάθε αυθεντίας
- β) κριτική σε κάθε γνώση
- γ) «μόνο η λογική μπορεί να ερμηνεύσει με ασφάλεια τον κόσμο»
- δ) «ο άνθρωπος μπορεί να προοδεύει διαρκώς»

Ποιοι ήταν οι κορυφαίοι διαφωτιστές ή φιλόσοφοι;

Ο Ρουσό, ο Βολτέρος, ο Ντιντερό, ο Μοντεσκιέ, ο Ντ' Αλαμπέρ και άλλοι.

Είχε ο Διαφωτισμός σχέση με την πολιτική;

Ο Διαφωτισμός ήταν κίνημα βαθύτατα πολιτικό, καθώς τον χρησιμοποίησε η ανερχόμενη αστική τάξη για να διεκδικήσει συμμετοχή στην εξουσία.

Τί πίστευε ο Διαφωτισμός για τα φυσικά δικαιώματα;

Τα φυσικά δικαιώματα προβλήθηκαν τόσο από τους Διαφωτιστές, όσο και από την αστική τάξη. Για τους Διαφωτιστές όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα ζωής, ιδιοκτησίας (σε αυτό επέμενε και η αστική τάξη), ισότητας απέναντι στο νόμο, ελευθερίας σκέψης και έκφρασης. Κανείς δε μπορεί να τους τα αφαιρέσει.

Τί λέει η θεωρία του «κοινωνικού συμβολαίου» που διατύπωσε ο Λοκ;

Τα άτομα δέχτηκαν να παραχωρήσουν ορισμένες από τις ελευθερίες τους προκειμένου να συμβιώσουν. Έτσι έγινε μια συμφωνία, ένα κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ των πολιτών και του κράτους. Αν το κράτος παραβεί τους όρους του συμβολαίου και γίνει τυραννικό, τότε οι άνθρωποι μπορούν να αντισταθούν, δηλαδή να επαναστατήσουν.

Ποιες ήταν οι πολιτικές απόψεις του Ρουσό;

Ο Ρουσό υποστήριζε πως η πολιτική εξουσία πρέπει να βρίσκεται στα χέρια του λαού και όχι κάποιου ηγεμόνα. Επίσης μίλησε για τη γενική βούληση (τη σύνθεση των

ατομικών βουλήσεων, που εκφράζει το κοινό συμφέρον). Η γενική βούληση εκφράζεται με τη συμμετοχή του λαού στην εξουσία.

Τί είναι η διάκριση των εξουσιών που εξέφρασε ο Μοντεσκιέ;

Ο Μοντεσκιέ είπε πως η εξουσία δεν πρέπει να ασκείται από έναν άνθρωπο. Η εκτελεστική (η εφαρμογή των νόμων) πρέπει να ασκείται από την κυβέρνηση, η νομοθετική εξουσία (η δημιουργία νόμων) πρέπει να ασκείται από τη βουλή και η δικαστική εξουσία (ο έλεγχος για την τήρηση των νόμων) από τα δικαστήρια. Έτσι δε θα συγκεντρώνεται η εξουσία στα χέρια ενός ανθρώπου που θα μπορεί να την καταχραστεί.

Εφαρμόστηκαν οι πολιτικές απόψεις του Διαφωτισμού;

Ορισμένοι μονάρχες εφάρμοσαν κάποιες από τις ιδέες του Διαφωτισμού (π.χ. περιορισμός της εξουσίας των ανώτερων τάξεων, λήψη κοινωνικών μέτρων, φροντίδα για τα Γράμματα και τις Τέχνες) προκειμένου να ισχυροποιηθούν στην εξουσία. Το πολίτευμα στις χώρες αυτές δεν ονομαζόταν πια απόλυτη μοναρχία, αλλά φωτισμένη δεσποτεία. Κάποιοι από τους μονάρχες που την εφάρμοσαν ήταν ο Φρειδερίκος Β΄ της Πρωσίας, η Μαρία Θηρεσία της Αυστρίας και ο γιός της Ιωσήφ, καθώς και η Αικατερίνη η Β΄ της Ρωσίας. Η επίδραση των απόψεων του Διαφωτισμού θα φανεί όμως κυρίως στην αμερικανική και τη γαλλική επανάσταση που θα ξεσπάσουν αργότερα.

Ποια ήταν η θέση του Διαφωτισμού για τη θρησκεία;

Οι περισσότεροι Διαφωτιστές ήταν ντεϊστές και κάποιοι άλλοι άθεοι. Έκαναν αυστηρή κριτική στην καθολική εκκλησία και ζητούσαν ανεξιθρησκία.

Ποια ήταν η θέση του Διαφωτισμού για την εκπαίδευση;

Η εκπαίδευση για τους Διαφωτιστές ήταν ένα μέσο για την πρόοδο του ανθρώπου. Ο Ρουσό στο έργο του «Αιμίλιος» υποστήριξε ότι ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί ως αυθεντία, αλλά πρέπει να θέτει ερωτήματα στον μαθητή προκειμένου αυτός να ανακαλύψει την απάντηση.

Ποια ήταν η θέση του Διαφωτισμού για την οικονομία;

Μερικοί Γάλλοι οικονομολόγοι υποστήριξαν τη φυσιοκρατία (η οικονομία θα πρέπει να αφηθεί να λειτουργήσει «φυσικά» χωρίς να παρεμβαίνει το κράτος). Αυτοί ονομάστηκαν φυσιοκράτες. Κύριος εκπρόσωπός τους ήταν ο Γάλλος οικονομολόγος Κενέ. Στην Αγγλία αναπτύχθηκε ο οικονομικός φιλελευθερισμός από τον Άνταμ Σμίθ (το κράτος δεν πρέπει να παρεμβαίνει παρά ελάχιστα στην οικονομία).

Τί ήταν η Εγκυκλοπαίδεια;

Ήταν ένα συλλογικό έργο 33 τόμων, όπου οι Διαφωτιστές παρουσίασαν όλες τις νέες ιδέες τους. Πρωτεργάτες της ήταν οι Γάλλοι Ντιντερό και Ντ' Αλαμπέρ.

Σε ποιες κοινωνικές ομάδες διαδόθηκαν οι ιδέες του Διαφωτισμού;

Αρχικά στα ανώτερα μορφωμένα στρώματα, αργότερα όμως και στον απλό λαό μέσα από εκλαϊκευμένα βιβλία

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Η Αμερικανική επανάσταση

ΟΙ ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΑΠΟΙΚΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Κατά το διάστημα 1607-1732 οι Άγγλοι δημιούργησαν στα ανατολικά παράλια της Βόρειας Αμερικής 13 αποικίες. Οι άποικοι ήταν κυρίως Άγγλοι, αλλά και Γάλλοι, Γερμανοί και Σουηδοί που αναζητούσαν μια καλύτερη τύχη. Η προέλευση των πρώτων αποίκων

- Αποικίες του βορρά: 1.000.000 κατ.> 40.000 μαύροι σκλάβοι.
- Αποικίες του νότου: 750.000 κατ. > 300.000 μαύροι σκλάβοι.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

1) Κυβερνήτης (διορισμένος από την Αγγλία)

2) Η Συνέλευση των Αποίκων : μπορούσαν να ψηφίζουν μόνο κάποιοι πλούσιοι άποικοι. Ψήφισε νόμους και ενέκρινε φόρους.

Οι άποικοι δεν εκπροσωπούνταν στο αγγλικό κοινοβούλιο, ενώ οι Άγγλοι έλεγχαν το εξωτερικό εμπόριο των αποικιών.

ΑΙΤΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Η δυσφορία των αποικιών για την κηδεμονία της Αγγλίας.

- Η απαγόρευση εκμετάλλευσης των νέων εδαφών από τους αποίκους.
- Η επιβολή νέων φόρων από την Αγγλία.
- Η απόφαση των αποίκων να σταματήσουν να αγοράζουν αγγλικά προϊόντα.

Η καταστροφή αγγλικών φορτίων τσαγιού από τους αποίκους στη Βοστώνη.

Η ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Οι άποικοι αντιδρώντας για τους φόρους έπαψαν να αγοράζουν αγγλικά προϊόντα ► οι Άγγλοι κατήργησαν τους νέους φόρους, εκτός από το φόρο του τσαγιού ► οι άποικοι σταμάτησαν να αγοράζουν αγγλικό τσάι ► η Αγγλία επέβαλε εμπορικούς περιορισμούς στη Βοστώνη ► οι Αμερικάνοι συγκάλεσαν το Κογκρέσο της Φιλαδέλφειας (νομοθετικό όργανο) με διάθεση να υποχωρήσουν ► όμως ο Άγγλος βασιλιάς Γεώργιος Γ' προτίμησε τον πόλεμο

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (1775 – 1783)

1775 : Οι Αμερικάνοι νικούν τους Άγγλους στο Λέξινγκτον

1775 : Αμερικανοί διανοούμενοι οπαδοί του Διαφωτισμού, όπως ο Τόμας Πέιν γράφουν φυλλάδια στα οποία υποστηρίζουν ότι η Αγγλία δεν έχει δικαίωμα να εξουσιάζει τις αποικίες ► δημιουργείται σιγά σιγά η αμερικανική εθνική συνείδηση.

4 Ιουλίου 1776 : Το Κογκρέσο της Φιλαδέλφειας ψηφίζει τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (σύμφωνη με τις ιδέες του Διαφωτισμού). Συντάκτες της είναι ο Τόμας Τζέφερσον και ο Βενιαμίν Φραγκλίνο.

1776-1778 : Οι Αμερικανοί έχουν αρχιστράτηγο τον Τζορτζ Ουάσινγκτον, αλλά αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

1778-1781 : Οι Αμερικανοί κάνουν συμφωνίες με τους Γάλλους, τους Ολλανδούς και τους Ισπανούς. Φθάνουν γαλλικά στρατεύματα στην Αμερική.

1781 : σημαντική νίκη των Αμερικανών στο Γιόρκταουν.

1783 : Η Αγγλία αναγνωρίζει τις 13 αποικίες ως ανεξάρτητο κράτος με το όνομα Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Η.Π.Α.)

1783:Συνθήκη των Βερσαλιών : αναγνώριση των ΗΠΑ ως ανεξάρτητο κράτος.

ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ του 1787

1) Ανακηρύσσεται η χώρα ως ένωση πολιτειών :

- Η κεντρική κυβέρνηση θα αποφάσιζε για θέματα α) οικονομίας, β) άμυνας, γ) εξωτερικής πολιτικής
- Κάθε πολιτεία μόνη της θα αποφάσιζε για όλα τα υπόλοιπα (παιδεία, δικαιοσύνη κλπ.)

2) Γίνεται διάκριση των εξουσιών :

- Η νομοθετική εξουσία θα ασκείται από το Κογκρέσο (Γερουσία + Βουλή Αντιπροσώπων). Κάθε πολιτεία εκπροσωπείται στη Γερουσία από 2 αντιπροσώπους και στη Βουλή των Αντιπροσώπων από αριθμό βουλευτών ανάλογο με τον πληθυσμό τη.
- Η εκτελεστική εξουσία θα ασκείται από τον Πρόεδρο που εκλέγεται κάθε 4 χρόνια με δικαίωμα επανεκλογής μόνο μια φορά. **Ο 1ος πρόεδρος (1789) ήταν ο Ουάσινγκτον.**
- Η δικαστική εξουσία θα είναι ανεξάρτητη και αιρετή.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Η έκρηξη και η εξέλιξη της Γαλλικής Επανάστασης (1789-1794)

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ του 18ου αιώνα («Το παλιό καθεστώς»)

Υπήρχαν 3 τάξεις, στις οποίες κατατάσσονταν οι άνθρωποι με κριτήριο την καταγωγή τους και τα προνόμια που τους είχαν αποδοθεί από τον ηγεμόνα :

A) Ο κλήρος (0,5% του πληθυσμού)

B) Οι ευγενείς (1,5% του πληθυσμού)

Γ) Η 3η τάξη, δηλαδή οι αστοί, οι αγρότες και οι εργάτες (98% του πληθυσμού)

ΚΛΗΡΟΣ και ΕΥΓΕΝΕΙΣ

Είχαν προνόμια και εξουσία

Δεν πλήρωναν φόρους

3η ΤΑΞΗ

Δεν είχαν προνόμια, παρά μόνο υποχρεώσεις

Πλήρωναν όλους τους φόρους

ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

1. Η 3η τάξη και ιδιαίτερα οι αστοί που ήταν οι οικονομικά ισχυρότεροι μέσα σε αυτήν ήταν δυσαρεστημένοι, καθώς δεν μετείχαν στη λήψη αποφάσεων.
2. Από τα μέσα του 18ου αιώνα οι συνθήκες επιδεινώνονταν συνεχώς. Ο χειμώνας του 1788-1789 ήταν φοβερός και οδήγησε στην πείνα το λαό που άρχισε να λεηλατεί τα σπίτια των πλουσίων και τις κρατικές αποθήκες.

Η 1η ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ : Μάιος 1789 – Αύγουστος 1792

Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ο 16ος συγκάλεσε τη συνέλευση των τάξεων στο παλάτι των Βερσαλιών το Μάιο του 1789 για να αντιμετωπίσει την κατάσταση

- ▶ Οι εκπρόσωποι της 3ης τάξης απαίτησαν μεταρρυθμίσεις
- ▶ Ο βασιλιάς όμως ζήτησε νέους φόρους που θα τους πλήρωναν μόνο τα μέλη της 3ης τάξης
- ▶ Η 3η τάξη αντέδρασε λέγοντας ότι είναι το 98% του πληθυσμού και αυτοανακηρύχθηκε σε Εθνική Συνέλευση
- ▶ Ο βασιλιάς δεν τους αναγνώρισε
- ▶ Οι εκπρόσωποι της 3ης τάξης συνεδρίασαν τον Ιούνιο του 1789 στην αίθουσα του σφαιριστηρίου (μπιλιάρδου) και ορκίστηκαν να φτιάξουν σύνταγμα. Είχαν στο πλευρό τους και μερικούς κληρικούς και ευγενείς.
- ▶ Ο βασιλιάς υποχώρησε
- ▶ Η Εθνική Συνέλευση ονομάστηκε Συντακτική Συνέλευση τον Ιούλιο, με σκοπό να ψηφίσει σύνταγμα στη Γαλλία
- ▶ Ο βασιλιάς άρχισε να συγκεντρώνει στρατεύματα για να διαλύσει τη Συνέλευση
- ▶ Οι πολίτες έμαθαν τις κινήσεις του βασιλιά, οπλίστηκαν και στις 14 Ιουλίου του 1789 ο λαός του Παρισιού κατέλαβε τη φυλακή της Βαστίλης. Παράλληλα, οι περισσότερες περιοχές στην ύπαιθρο άρχισαν να επαναστατούν.

Η Συντακτική Συνέλευση τον Αύγουστο του 1789 :

α) ανακοίνωσε την κατάργηση των προνομίων

β) ψήφισε τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, που ήταν βασισμένη στις αρχές του Διαφωτισμού

- ▶ ο βασιλιάς αποδέχθηκε τις αποφάσεις, αφού οι επαναστάτες είχαν από τον Οκτώβριο καταλάβει και τα ανάκτορα των Βερσαλιών.

► Το 1791 η Συντακτική Συνέλευση ψήφισε σύνταγμα (το 1ο σύνταγμα της Γαλλίας) που προέβλεπε τα εξής :

Πολίτευμα : Συνταγματική μοναρχία

Το έθνος ανακηρύσσεται κυρίαρχο

Νομοθετική εξουσία : Βουλή (Νομοθετική Συνέλευση) που θα προέκυπτε από εκλογές. Στις εκλογές όμως μπορούσαν να ψηφίσουν μόνο όσοι είχαν περιουσία και πλήρωναν φόρους

Εκτελεστική εξουσία : Ο βασιλιάς και 6 υπουργοί

Δικαστική εξουσία : αφαιρέθηκε από τον βασιλιά κι έγινε ανεξάρτητη.

Παράλληλα αποφασίστηκε :

α) η κρατικοποίηση της περιουσίας του κλήρου προκειμένου να δοθούν εγγυήσεις για την έκδοση χαρτονομίσματος.

β) οι κληρικοί ορίστηκαν λειτουργοί του κράτους που έπρεπε να υπακούουν στην πολιτεία. γ) κατάργηση των συντεχνιών και απαγόρευση των απεργιών

Τα πολιτικά ρεύματα της Συντακτικής συνέλευσης:

- **Δεξιά:** δεν επιθυμούσε περαιτέρω μεταβολές του παλαιού καθεστώτος.
- **Κέντρο:** αποδοχή της μοναρχίας με συμμετοχή ευγενών και μεγαλοαστών.
- **Αριστερά:** με όραμα ένα πολίτευμα αμερικανικού τύπου.

Φορείς διάδοσης των ιδεών της επανάστασης:

- Οι *λέσχες* (Ιακωβίνοι, Κορδελιέροι), που κινητοποιούσαν πολλούς πολίτες.
- Οι *εφημερίδες*, που πολλαπλασιάστηκαν και διέδιδαν τις πολιτικές απόψεις.

► Η Εκκλησία και ο βασιλιάς αντέδρασαν. Ο τελευταίος προσπάθησε να φύγει από τη Γαλλία, αλλά τον κατάλαβαν και τον ανάγκασαν να επιστρέψει στο Παρίσι

► Μετά από εκλογές προέκυψε Νομοθετική Συνέλευση το Σεπτέμβρη του 1791. Σε αυτήν τη πλειοψηφία την είχαν οι Γιρονδίνοι (μετριοπαθείς)

► ο βασιλιάς σχεδίαζε σε συνεννόηση με τους βασιλείς της Αυστρίας και της Πρωσίας επέμβαση εναντίον της επανάστασης

► Κάποιοι ακραίοι από τους επαναστάτες, οι «αβράκωτοι» (sans-culottes) ζητούσαν την έκπτωση του βασιλιά

► Οι Γιρονδίνοι κήρυξαν τον πόλεμο στην Πρωσία και την Αυστρία με την ελπίδα ότι έτσι θα συσπειρωνόταν ο λαός. Όμως οι αποτυχίες του γαλλικού στρατού και η ύποπτη στάση του βασιλιά οδήγησαν το λαό σε νέα επανάσταση

► Ο λαός κατέλαβε τα ανάκτορα του Κεραμεικού (Αύγουστος 1792)

► Ο βασιλιάς ζήτησε τη βοήθεια της **Νομοθετικής Συνέλευσης**, η οποία

- 1) τον έθεσε υπό περιορισμό
- 2) έδωσε την εκτελεστική εξουσία στον Δαντόν
- 3) αναγνώρισε σε όλους τους άνδρες πολιτικά δικαιώματα
- 4) δήμεισε τις περιουσίες των αριστοκρατών που είχαν καταφύγει στο εξωτερικό
- 5) θέσπισε τον διαχωρισμό Εκκλησίας και Κράτους
- 6) κήρυξε την πατρίδα σε κίνδυνο.

Η νίκη των Γάλλων επί των Πρώσων στο **Βαλμί το Σεπτέμβρη του 1792** έσωσε την τελευταία στιγμή την επανάσταση.

Η 2η ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ : (Σεπτέμβριος 1792 – Ιούλιος 1794)

Οι ενέργειες της Συμβατικής συνέλευσης:

- Κατάργηση της μοναρχίας.
- Εγκαθίδρυση του πολιτεύματος της αβασίλευτης δημοκρατίας.
- Υιοθέτηση νέου ημερολογίου.
- Καταδίκη του βασιλιά σε θάνατο.
- Συνέχιση του πολέμου.

Προβλήματα που αντιμετωπίζει η Συμβατική (τέλη 1792 – αρχές 1793):

- Η συσπείρωση πολλών χωρών εναντίον της Γαλλίας
 - Η εκδήλωση αντεπαναστατικών εξεγέρσεων στο εσωτερικό
 - Η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης
- } Ανατροπή των
Γιρονδίνων από
τους Ορεινούς

Οι ενέργειες της επαναστατικής κυβέρνησης των Ορεινών με ηγέτη το Ροβεσπιέρο:

- Έγκριση του συντάγματος του έτους 1.
- Αναδιοργάνωση του στρατού για την αντιμετώπιση των αντεπαναστατικών κινήσεων.
- Εκτελέσεις υπόπτων για αντεπαναστατική δράση (περίοδος της Τρομοκρατίας).
- Κατάργηση της χριστιανικής θρησκείας και θέσπιση της λατρείας του Ανώτατου Όντος.
- Υιοθέτηση νέων ονομάτων για τους μήνες.

↓ ←
Η συμβατική αποφάσισε να εκτελέσει το Ροβεσπιέρο μαζί με 20 συνεργάτες του.

Το διαχρονικό έργο της Γ. Επανάστασης

- Ανατροπή παλιάς τάξης πραγμάτων
- Πολιτική και κοινωνική
- Νέες μορφές πολιτικής πρακτικής, κατάργηση απολυταρχίας, λαϊκή κυριαρχία, καθολικό δικαίωμα ψήφου για άνδρες
- Λέσχες πρόδρομοι πολιτικών κομμάτων
- Κινητοποίηση λαού ρόλος πρωταγωνιστή
- Ο τύπος εκφραστής των κοινωνικών τάξεων, διαμορφώνει την κοινή γνώμη
- Εθνικός στρατός **Καρνό**, από πολίτες, εθνική και ταξική συνειδητοποίηση του στρατού
- Καταργεί τοπικές παραδόσεις εθιμικές, ενοποιεί μέτρα και σταθμά, εκτός οι τοπικές διάλεκτοι, μια γλώσσα, όχι εσωτερικά σύνορα τελωνιακά
- Όχι φεουδαρχικά προνόμια, ισότητα για αξιώματα
- δήμευση περιουσιών ευγενών και εκκλησίας για το κοινό καλό
- ανώτατα όρια μισθών τιμών
- υποχρεωτική εκπαίδευση, δωρεάν, δημόσια, πνευματικά ιδρύματα, ινστιτούτο της Γαλλία

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Η τελευταία φάση της γαλλικής επανάστασης και η εποχή του Ναπολέοντα (1795-1815)

Η τρίτη και τελευταία φάση της γαλλικής επανάστασης, 1794 – 1799

Επικράτηση των μετριοπαθών Θερμιδοριανών, οι οποίοι:

- ελέγχουν τη Συμβατική
- ψηφίζουν νέο σύνταγμα (1795)
- αναθέτουν την εκτελεστική εξουσία στο Διευθυντήριο.

Η εποχή του Ναπολέοντα, 1799 -1815

Η αναρρίχηση του στην εξουσία:

- Στα τέλη του 1799, ο Ναπολέων Βοναπάρτης καταλαμβάνει την εξουσία με τη συγκατάθεση του Διευθυντηρίου.
- Ο Ναπολέων ανακηρύχθηκε Πρώτος Ύπατος το 1799 και τελικά Αυτοκράτορας το 1804, με τη στήριξη της αστικής τάξης.

Οι μεταρρυθμίσεις του:

- Στη διοίκηση
- Στην εκπαίδευση με στόχο τον έλεγχο και την αποτελεσματικότερη
- Στην οικονομία λειτουργία της κρατικής μηχανής

Το σημαντικότερο έργο του:

- Η θέσπιση το 1804 ενός νέου νομικού κώδικα, του Ναπολεόντειου κώδικα.

Η εξωτερική πολιτική του Ναπολέοντα:

- Αντιμετώπισε όλες τις σημαντικές ευρωπαϊκές δυνάμεις της εποχής.
- Έθεσε υπό τον έλεγχό της ένα μεγάλο μέρος της Ευρώπης.
- Δημιούργησε βασιλεία – δορυφόρους της Γαλλίας στην Ευρώπη.
- Εφάρμοσε από το 1806 τον ηπειρωτικό αποκλεισμό σε βάρος της Αγγλίας.

Η γαλλική παρουσία στις ευρωπαϊκές χώρες αντιμετώπισε την αντίδραση:

- των ευγενών και του ανώτερου κλήρου
- των λαϊκών στρωμάτων.

Η μάχη του Βατερλό το 1815 σήμανε το τέλος της κυριαρχίας του Ναπολέοντα.

Γαλλική επανάσταση και εποχή του Ναπολέοντα: μια αποτίμηση

- Η αστική τάξη κατέλαβε την εξουσία.
- Τα συμφέροντά της προωθήθηκαν με μεταρρυθμίσεις.
- Οι αρχές του Διαφωτισμού έγιναν πολιτικά αιτήματα.
- Η απολυταρχία γκρεμίστηκε στη Γαλλία και κλονίστηκε στην Ευρώπη.
- Αναπτύχθηκε η ιδέα της σύμπτωσης των ορίων έθνους και κράτους.
- Η εκκλησία διαχωρίστηκε από το κράτος.
- Τα προνόμια καταργήθηκαν.
- Ο λαός αναδείχτηκε σε κινητήρια δύναμη της ιστορίας.
- Αναπτύχθηκαν ιδέες και κινήματα που επηρέασαν την παγκόσμια ιστορία.

Το Συνέδριο της Βιέννης

Τα θέματα του Συνεδρίου της Βιέννης (1814-15):

- η επαναχάραξη των συνόρων.
- η ανασυγκρότηση της απολυταρχίας.
- η καταστολή των επαναστατικών ιδεών.

Η Ιερή Συμμαχία και η Παλινόρθωση (1815-1830):

- Στα τέλη του 1815 ιδρύεται η *Ιερή Συμμαχία*, η οποία απαρτίζεται από τα προπύργια της απολυταρχίας, τη Ρωσία, την Αυστρία και την Πρωσία.
- Όλοι σχεδόν οι εκθρονισμένοι ηγεμόνες επανήλθαν στους θρόνους τους. Το φαινόμενο αυτό ονομάστηκε *Παλινόρθωση*.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Τα επαναστατικά κινήματα των ετών 1820-1821 στην Ευρώπη

Οι ευρωπαϊκοί λαοί αμφισβήτησαν τις αποφάσεις του συνεδρίου της Βιέννης (1815) διατυπώνοντας πολιτικές και εθνικές διεκδικήσεις.

Πολιτικές διεκδικήσεις

- Σύνταγμα
- Κοινοβουλευτικοί θεσμοί
- Αναγνώριση ατομικών ελευθεριών και πολιτικών δικαιωμάτων.

Σχηματίστηκαν τρία πολιτικά ρεύματα:

- **Οι μετριοπαθείς φιλελεύθεροι** (μεγαλοαστοί, φιλελεύθεροι ευγενείς): ήθελαν συνταγματική μοναρχία με εκλογικό δικαίωμα εξαρτημένο από την περιουσία.
- **Οι ριζοσπάστες δημοκρατικοί** (μικροαστοί, διανοούμενοι): ήθελαν αβασίλευτη δημοκρατία με πολιτικά δικαιώματα για όλους.
- **Οι σοσιαλιστές** (διανοούμενοι, εργάτες): ήθελαν κοινωνική και πολιτική ισότητα.

Εθνικές διεκδικήσεις

Η συνειδητοποίηση της ιδέας του έθνους είχε ως αποτέλεσμα εθνικές διεκδικήσεις, καθώς πληθυσμοί με εθνική συνείδηση δεν διέθεταν κράτος, επειδή:

- ζούσαν σε μεγάλες πολυεθνικές αυτοκρατορίες (Αυστριακή, Οθωμανική).
- ζούσαν διάσπαρτοι σε διάφορα κράτη (γερμανικό, ιταλικό, πολωνικό έθνος).

Αρχή των εθνοτήτων = η επιδίωξη να συγκεντρωθούν όλοι οι ομοεθνείς σε ένα κράτος (έθνος = κράτος).

Η αρχή των εθνοτήτων πηγάζει από δύο πηγές:

- τη γαλλική επανάσταση
- την αντίδραση στη γαλλική κυριαρχία ειδικά στο γερμανικό χώρο.

Κατά τους Γερμανούς φιλοσόφους η έννοια του έθνους βασίζεται σε τρία στοιχεία:

- την *ιστορία*
- τη *γλώσσα*
- τη *θρησκεία*.

Επαναστατικά κύματα που προκάλεσαν οι πολιτικές και εθνικές διεκδικήσεις:

- του 1820-1821
- του 1830
- του 1848

Οι επαναστάσεις των ετών 1820-1821

- Η επανάσταση στην Ισπανία (1820).
 - Οι επαναστάσεις στην Ιταλία (1820-1821)
 - Η επανάσταση στην Ελλάδα (1821).
- } Οι επαναστάσεις αυτές καταπνίγηκαν από την Ιερή Συμμαχία, με εξαίρεση την Ελληνική που είχε αίσιο τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18^{ου} αι. έως τις αρχές του 19^{ου} αι.

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί

Συγκυρίες που εννόησαν τους Έλληνες πλοιοκτήτες:

- Η ρωσοτουρκική συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), που επέτρεπε την ελεύθερη κίνηση των πλοίων με ρωσική σημαία στα Στενά.
- Οι ναπολεόντειοι πόλεμοι (1797-1815), που είχαν ως συνέπεια την περιορισμένη παρουσία αγγλικών και γαλλικών πλοίων στη Μεσόγειο.

Αποτελέσματα της ευνοϊκής συγκυρίας για τους Έλληνες:

- Οι Έλληνες έλεγξαν σημαντικό μέρος του εμπορίου.
- Ελληνικές πόλεις αναπτύχθηκαν σε σημαντικά εμπορικά κέντρα.
- Ενισχύθηκαν οι ελληνικές παροικίες.

Η στάση της εκκλησίας απέναντι στην επανάσταση:

- Η ορθόδοξη εκκλησία εναντιωνόταν στις ιδέες του διαφωτισμού.
- Ορισμένοι, όμως, κληρικοί υιοθέτησαν τις διαφωτιστικές αντιλήψεις.

Οι Φαναριώτες

- Ήταν Έλληνες από αρχοντικές οικογένειες που κατοικούσαν στο Φανάρι.
- Ήταν μορφωμένοι και καταλάμβαναν υψηλές θέσεις στην οθωμανική διοίκηση.
- Τον 18^ο αι. διορίζονταν ηγεμόνες στις αυτόνομες παραδουνάβιες ηγεμονίες.

Οι προεστοί

- Διοικούσαν τις ελληνορθόδοξες κοινότητες και συγκέντρωναν τους φόρους.
- Είχαν μεγάλη πολιτική επιρροή στους τοπικούς Τούρκους αξιωματούχους.

Οι έμποροι και οι караβοκύρηδες

- Βελτίωναν την οικονομική τους κατάσταση.
- Ενδιαφέρονταν για τη διάδοση των νεοτερικών ιδεών.

Οι κλέφτες

- Ήταν αγρότες που κατέφευγαν στα βουνά.
- Επιδίδονταν αδιακρίτως στη ληστεία.
- Οι αγροτικοί πληθυσμοί συχνά τους υποστήριζαν από θαυμασμό ή φόβο.
- Υμνήθηκαν στα δημοτικά τραγούδια ως πρότυπα ανυπότακτης στάσης.

Οι αρματολοί

- Ήταν ένοπλα σώματα οργανωμένα από την οθωμανική διοίκηση για την τήρηση της τάξης

Οι αγρότες

- Ξεπερνούσαν το 80 % του πληθυσμού.
- Καλλιεργούσαν κρατικά ή ιδιωτικά κτήματα που ανήκαν σε Τούρκους.
- Η ζωή τους ήταν δύσκολη.

Οι απασχολούμενοι στο εμπόριο και τη ναυτιλία

- Αυξάνονταν με τη συνεχή ανάπτυξη της ναυτιλίας και του εμπορίου.

Κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας

- Το 1770 οργανώθηκε με ρωσική υποκίνηση επανάσταση, τα λεγόμενα «ορλοφικά», στην Πελοπόννησο.
- Ο Λάμπρος Κατσώνης, απεσταλμένος και αυτός της Ρωσίας, προσπάθησε να οδηγήσει σε εξέγερση τους κατοίκους των νησιών του Αιγαίου.
- Οι Σουλιώτες συγκρούστηκαν με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων από το 1789 έως το 1804.

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός

Ορισμός του Νεοελληνικού Διαφωτισμού:

Ο νεοελληνικός διαφωτισμός ήταν ένα πνευματικό – ιδεολογικό κίνημα που επιδίωκε τη διάδοση των διαφωτιστικών ιδεών μεταξύ των Ελλήνων με σκοπό την ιδεολογική προετοιμασία για τον αγώνα της ελευθερίας. Το κίνημα διαμορφώθηκε στα μέσα του 18^{ου} αιώνα και αναπτύχθηκε αρχικά στις παροικίες και σε ορισμένα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελληνισμού (Σμύρνη, Γιάννενα, Χίος).

Κύριες ιδέες των Ελλήνων διαφωτιστών:

- Συνέδεσαν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό με τον αγώνα για ελευθερία.
- Θεωρούσαν ότι η εκπαίδευση πρέπει να θεμελιωθεί στις φυσικές επιστήμες και να γίνεται στη λαϊκή γλώσσα.

Η αντίδραση των συντηρητικών λογίων στις ιδέες του διαφωτισμού:

- Απέρριπταν τις διαφωτιστικές ιδέες.
- Συνέδεαν την εκπαίδευση με τη θρησκευτική παράδοση και την αρχαϊζούσα γλώσσα. **Οι κυριότεροι εκπρόσωποι του νεοελληνικού διαφωτισμού:**

Ο Ρήγας Φερραίος:

- Πρότεινε τη δημιουργία μιας Ελληνικής Δημοκρατίας που θα αντικαθιστούσε την οθωμανική αυτοκρατορία.
- Το έργο του *Νέα Πολιτική Διοίκηση* ήταν έντονα επηρεασμένο από τις ιδέες της γαλλικής επανάστασης και ειδικά από τη ριζοσπαστική της φάση.
- Πλήρωσε με τη ζωή του το όραμά του.

Ο Αδαμάντιος Κοραΐς:

- Θεωρούσε ότι οι Έλληνες, για να κερδίσουν την ελευθερία τους, θα έπρεπε πρώτα να μορφωθούν.
- Στη γλώσσα ακολούθησε τη λεγόμενη «μέση» οδό: μια ελληνική που δε θα ήταν ούτε αρχαϊζούσα ούτε δημοτική. Άλλοι σημαντικοί διαφωτιστές ήταν: Ο *Ανώνυμος* συγγραφέας της Ελληνικής Νομαρχίας, ο *Ι. Μοισιόδακας*, ο *Δ. Καταρτζής*, ο *Κ. Κούμας* και ο *Θ. Καΐρης*.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Η Φιλική Εταιρεία και η κήρυξη της ελληνικής επανάστασης στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες

- **Τί ήταν η Φιλική Εταιρεία;**

Ήταν μια μυστική οργάνωση που δημιουργήθηκε το 1814 στην Οδησό της Ρωσίας με σκοπό την προετοιμασία του ένοπλου αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία. Η διαφορά της με τις υπόλοιπες οργανώσεις που είχαν προηγηθεί είναι ότι αυτές έθεταν σαν πρώτο στόχο την παιδεία, ενώ η Φιλική Εταιρεία την επανάσταση. **Πρωτεργάτες της ήταν οι Νικόλαος Σκουφάς, Αθανάσιος Τσακάλωφ, Εμμανουήλ Ξάνθος και Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος.**

- **Ποια ήταν τα προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπίσει η Φιλική Εταιρεία;**

- i. Ο ελληνισμός ήταν διάσπαρτος σε έναν ευρύ γεωγραφικό χώρο
- ii. Έπρεπε να δράσουν με μεγάλη μυστικότητα για να μη γίνουν αντιληπτοί από την οθωμανική διοίκηση και από τις ευρωπαϊκές απολυταρχίες
- iii. Έπρεπε να υπερνικήσουν τους δισταγμούς των Ελλήνων που είχαν δει προηγούμενες επαναστατικές προσπάθειες να αποτυγχάνουν (Ορλωφικά, Λάμπρος Κατσώνης κλπ.)
- iv. Έπρεπε να κινητοποιήσουν ανθρώπους που προέρχονταν από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και είχαν διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά συμφέροντα.

- **Ποιες ήταν οι ευνοϊκές συνθήκες για τη Φιλική Εταιρεία;**

- i. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντιμετώπιζε εσωτερικά προβλήματα (Αλή Πασάς)
- ii. Είχαν διαδοθεί οι ιδέες της γαλλικής επανάστασης μεταξύ των Ελλήνων
- iii. Πολλοί Έλληνες ήθελαν τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

- **Πώς λειτουργούσε η Φιλική Εταιρεία;**

Η Φιλική Εταιρεία υιοθέτησε την οργάνωση των μυστικών οργανώσεων της Ευρώπης (π.χ. καρμπονάροι). Τα υποψήφια μέλη της δοκιμάζονταν για κάποιο διάστημα και στη συνέχεια εντάσσονταν στην οργάνωση. Ορκίζονταν πίστη και αφοσίωση, ενώ οι παραβάτες τιμωρούνταν με θάνατο. Χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμα και επικοινωνούσαν με κρυπτογραφικό αλφάβητο.

- **Ποιοι ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας;**

Μέχρι το 1817-1818 η Φιλική Εταιρεία απευθυνόταν κυρίως σε πλούσιους Έλληνες εμπόρους προκειμένου να εξασφαλίσει χρήματα για την ανάπτυξή της. Λίγοι δέχτηκαν να συμμετάσχουν. Αργότερα η οργάνωση απευθύνθηκε και σε μικρεμπόρους και διανοούμενους με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί γρήγορα. Οι γυναίκες γίνονταν δεκτές στην οργάνωση κατ' εξαίρεση.

- **Ποια ήταν η ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας;**

Η ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας ονομαζόταν **Αόρατη Αρχή** και παρέμενε **μυστική** έτσι ώστε να εννοείται ότι ήταν κάποιο ισχυρό πρόσωπο. Οι ιδρυτές της ήθελαν να βρουν κάποιο ηχηρό όνομα που θα ενέπνεε τους συμπατριώτες τους. Αρχικά απευθύνθηκαν στον Υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας Ιωάννη Καποδίστρια, που όμως αρνήθηκε θεωρώντας ότι οι συνθήκες δεν ήταν ακόμα ώριμες για επανάσταση.

Τελικά η ηγεσία δόθηκε στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, ανώτερο αξιωματικό του ρωσικού στρατού, που ονομάστηκε Γενικός Επίτροπος της Αρχής.

Η επανάσταση αποφασίστηκε να ξεκινήσει από τις παραδοσιακές ηγεμονίες :

- 1) γιατί εκεί δεν υπήρχε τουρκικός στρατός (λόγω ρωσοτουρκικών συνθηκών)
- 2) γιατί βορειότερα υπήρχε ρωσικός στρατός που μπορούσε πιθανόν να βοηθήσει την επανάσταση.

Συμμετείχαν και διάφοροι βαλκάνιοι ηγέτες (π.χ. Ο Σέρβος Καραγεώργεβιτς έγινε μέλος της Φιλικής, αλλά συνελήφθη από τους Τούρκους και εκτελέστηκε, ενώ ο Βλαντιμηρέσκου που ήταν τοπικός ηγέτης στις Ηγεμονίες, συμμετείχε, αλλά μόνο στην αρχή της επανάστασης).

Τα γεγονότα

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ξεκίνησε από τη Ρωσία και μπήκε στις Ηγεμονίες. Στις 24 Φεβρουαρίου 1821 κήρυξε την επανάσταση στο Ιάσιο της Βλαχίας (Ρουμανία). Κυκλοφόρησε φυλλάδια, συγκέντρωσε στρατό και άφηνε να εννοηθεί ότι πίσω από την επανάσταση θα ήταν η Ρωσία.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ :

I. οι πλούσιοι Έλληνες δεν προσέφεραν χρήματα

II. η στρατολόγηση δεν ήταν ικανοποιητική

III. ο τσάρος αποκήρυξε την επανάσταση και δεν έστειλε βοήθεια, αλλά αντίθετα επέτρεψε στον τουρκικό στρατό να μπει στις Ηγεμονίες για να την καταστείλει.

IV. Ο πατριάρχης Γρηγόριος Ε' πιεζόμενος από τον σουλτάνο αφόρισε την επανάσταση.

V. Ο Βλαντιμηρέσκου θεωρήθηκε προδότης και με εντολή της Φιλικής Εταιρείας εκτελέστηκε.

Το τέλος της επανάστασης στις Ηγεμονίες:

Η πιο κρίσιμη μάχη δόθηκε στο Δραγατσάνι, όπου διακρίθηκε ο **Ιερός Λόχος (στρατιωτική μονάδα από εθελοντές σπουδαστές)**. Ο ελληνικός στρατός ηττήθηκε κι ο Υψηλάντης πέρασε στην Αυστρία, όπου συνελήφθη. Λίγο αργότερα λίγοι Έλληνες πολεμιστές με επικεφαλής τους Γιωργάκη Ολύμπιο και Ιωάννη Φαρμάκη εγκλωβίστηκαν στη μονή Σέκκου.

Ο Ολύμπιος αποφάσισε να ανατιναχθεί μαζί με τους συμπολεμιστές του, ενώ ο Φαρμάκης συνελήφθη μετά από δύο εβδομάδες σκληρής αντίστασης και αποκεφαλίστηκε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Η εξέλιξη της ελληνικής επανάστασης 1821-1827

Γιατί οι συγκυρίες για την ελληνική επανάσταση ήταν ευνοϊκότερες στην Πελοπόννησο;

1. Οι ελληνικοί πληθυσμοί ήταν εκεί πυκνότεροι
2. Δεν υπήρχε τόσο πολύς οθωμανικός στρατός
3. Από το 1820 ως το 1822 μεγάλο μέρος του οθωμανικού στρατού ήταν απασχολημένο με τον πόλεμο εναντίον του Αλή Πασά της Ηπείρου.
4. Υπήρχαν εκεί πολλοί Φιλικοί που προετοίμαζαν την επανάσταση.
5. Υπήρχαν πολλοί κλέφτες
6. Υπήρχαν πολλά ελληνικά εμπορικά σκάφη εφοδιασμένα με κανόνια
7. Πολλοί Έλληνες είχαν εμπειρία τόσο στη ξηρά (στρατιώτες στις δυνάμεις του Αλή Πασά και στον αγγλικό στρατό των Επτανήσων), όσο και στη θάλασσα (ναύτες τουρκικού στόλου ή σε εμπορικά πλοία που είτε αντιμετώπιζαν τους πειρατές, είτε ασκούσαν τα ίδια πειρατεία)
8. Τα ορεινά εδάφη της Πελοποννήσου ευνοούσαν τον κλεφτοπόλεμο.

Πού ξέσπασαν επαναστάσεις το 1821;

Επανάστασεις ξέσπασαν τον Μάρτιο του 1821 σε διάφορα μέρη της Πελοποννήσου και στη συνέχεια στη Στερεά Ελλάδα, στην Κρήτη, στα νησιά του Αιγαίου, στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο, στη Μακεδονία και στη Θράκη. Επαναστατικές κινήσεις έγιναν στην Κύπρο και στη Μικρά Ασία.

Στη Μακεδονία και στη Θεσσαλία η επανάσταση έσβησε γρήγορα γιατί οι εκτάσεις ήταν πεδινές και δεν ευνοούσαν τον κλεφτοπόλεμο.

Στη Θράκη, στην Κύπρο και στη Μικρά Ασία η επανάσταση έσβησε γιατί σε αυτές τις περιοχές ο οθωμανικός στρατός έφθασε γρήγορα.

Τελικά, η επανάσταση εδραιώθηκε στην Πελοπόννησο, στη Στερεά Ελλάδα και σε κάποια νησιά του Αιγαίου.

Ποιοι ήταν οι πρωταγωνιστές της επανάστασης;

Ξεχώρισαν οι Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Μάρκος Μπότσαρης στη στεριά και οι Κωνσταντίνος Κανάρης και Ανδρέας Μιαούλης στη θάλασσα. Ηγετικό ρόλο έπαιξαν και δυο γυναίκες : η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους.

Η ΦΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΥΧΙΩΝ (1821-1824)

1821

- Αρχικά οι επαναστάτες περιόρισαν τους Τούρκους στα φρούρια και κατέλαβαν πόλεις της Πελοποννήσου (Καλαμάτα, Πάτρα)
- Οι οθωμανικές αρχές έκαναν αντίποινα με σφαγές αμάχων στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη, στη Θράκη, στην Κύπρο και αλλού. Στη διάρκεια τους, απαγχόνισαν τον πατριάρχη Γρηγόριο Ε' (10 Απριλίου 1821).
- Οι Έλληνες οπλαρχηγοί της Στερεάς Ελλάδος (Αθανάσιος Διάκος και Οδυσσέας Ανδρούτσος) πρόβαλαν σθεναρή αντίσταση στα τουρκικά στρατεύματα που κατέβαιναν για να καταπνίξουν την επανάσταση στην Πελοπόννησο.
- Στις 23 Σεπτεμβρίου 1821, οι Έλληνες με αρχηγό τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη κατέλαβαν την Τριπολιτσά (διοικητικό κέντρο των Τούρκων στην Πελοπόννησο)
- Τα ελληνικά πλοία παρεμπόδιζαν τις κινήσεις του τουρκικού στόλου και συμμετείχαν στην πολιορκία παραλιακών φρουριών.

1822

- Το Πάσχα του 1822 οι Τούρκοι κατέλαβαν τη Χίο και κατέσφαξαν τον ελληνικό πληθυσμό της (23.000 νεκροί και 47.000 αιχμάλωτοι). Το γεγονός αυτό προκάλεσε μεγάλη συγκίνηση στην Ευρώπη.
- Ο Κανάρης για να εκδικηθεί ανατίναξε την τουρκική ναυαρχίδα στο λιμάνι της Χίου.
- Οι Έλληνες με τον Κολοκοτρώνη διέλυσαν στα Δερβενάκια (Ιούλιος 1822) το στρατό του Δράμαλη που προχωρούσε προς την Τριπολιτσά για να την ανακαταλάβει.

1823

- Σκοτώθηκε πολεμώντας λίγο έξω από το Καρπενήσι ο Μάρκος Μπότσαρης.

1824

- Ο σουλτάνος πέτυχε συμφωνία με τον Μοχάμετ Άλι της Αιγύπτου, προσφέροντας αντάλλαγμα για τη βοήθειά του, την Κρήτη και την Πελοπόννησο.
- Ο αιγυπτιακός στρατός κατέπνιξε την επανάσταση στην Κρήτη και κατέστρεψε την Κάσο.
- Ο τουρκικός στρατός κατέστρεψε τα Ψαρά
- Ο ελληνικός στόλος με αρχηγό τον Ανδρέα Μιαούλη νίκησαν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο στη ναυμαχία του Γέροντα (Αύγουστος 1824)

Η ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΜΨΗΣ (1825-1827)

1825

- Στις αρχές του έτους ο Ιμπραήμ (θετός γιος του Μοχάμετ Άλι της Αιγύπτου) αποβιβάζεται στην Πελοπόννησο με πολύ καλά οργανωμένο στρατό. Ανακαταλαμβάνει μεγάλο μέρος της Πελοποννήσου χωρίς αντίσταση
- Ο Παπαφλέσσας αντιμετωπίζει με ηρωισμό στο Μανιάκι τα στρατεύματα του Ιμπραήμ, αλλά χάνει και σκοτώνεται.
- Τον Ιούνιο στους Μύλους της Αργολίδας οι Έλληνες με τον Δημήτριο Υψηλάντη, τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη και τον Μακρυγιάννη καταφέρνουν να πλήξουν τα στρατεύματα του Ιμπραήμ.
- Αρχίζει από τον Απρίλιο η πολιορκία του Μεσολογγίου από τους Τούρκους και τους Αιγύπτιους, τόσο από τη στεριά, όσο και από τη θάλασσα.

1826

- Τον Απρίλιο (τη νύχτα από 10 προς 11 του μηνός) λήγει η πολιορκία του Μεσολογγίου με την ηρωική έξοδο των πολιορκημένων κατοίκων του.
- Η επανάσταση κινδυνεύει να σβήσει. Μόνο στη Στερεά Ελλάδα πραγματοποιούνται ακόμα επιχειρήσεις με επικεφαλής τον Γεώργιο Καραϊσκάκη.

1827

- Ο Καραϊσκάκης σκοτώνεται στο Φάληρο τον Απρίλιο του 1827
- Οι Τούρκοι καταλαμβάνουν την Ακρόπολη της Αθήνας
- **Τον Ιούλιο του 1827 οι Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) αποφασίζουν με τη Συνθήκη του Λονδίνου (6/7/1827) τη δημιουργία ελληνικού κράτους.**

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Πρώτες προσπάθειες των επαναστατημένων Ελλήνων για συγκρότηση κράτους

Γιατί δημιουργήθηκαν οι τοπικοί οργανισμοί (ένα είδος τοπικής κυβέρνησης):

1. για να εξασφαλιστεί ο ανεφοδιασμός των ελληνικών στρατευμάτων
2. για να οργανωθούν πολιτικά οι περιοχές που απελευθερώνονταν
3. για να διαχειριστούν οι εθνικές γαίες (ή εθνικά κτήματα), δηλαδή η ακίνητη οθωμανική περιουσία, που πλέον είχε περάσει σε ελληνικά χέρια.

Από ποιους ελέγχονταν οι τοπικοί οργανισμοί;

Οι περισσότεροι ελέγχονταν από προεστούς, Φαναριώτες και ιεράρχες. Οι παρουσία εκπροσώπων της κατώτερης τάξης ήταν πολύ σπάνια.

Ποιοι ήταν οι κυριότεροι πολιτικοί οργανισμοί;

- Η Πελοποννησιακή Γερουσία : φτιάχτηκε με πρωτοβουλία Πελοποννήσιων προεστών, χωρίς να συμμετέχουν οι αγωνιστές της επανάστασης.
- Η Γερουσία της Δυτικής Χέρσου Ελλάδας (δυτικής Στερεάς Ελλάδας) που είχε επικεφαλής τον Φαναριώτη πολιτικό Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο.
- Ο Άρειος Πάγος, που διοικούσε την Ανατολική Στερεά Ελλάδα και είχε επικεφαλής τον επίσης Φαναριώτη Θεόδωρο Νέγρη.

Η συγκρότηση των τοπικών οργανισμών βοήθησε στο να αντιμετωπιστούν διάφορα προβλήματα, αλλά έφερε στο φως και διάφορες διαμάχες :

Το καλοκαίρι του 1821 έφτασε στην Πελοπόννησο ο Δημήτριος Υψηλάντης, αδερφός του ηγέτη της Φιλικής Εταιρείας Αλέξανδρου Υψηλάντη, προκειμένου να αναλάβει την ηγεσία της επανάστασης. Τότε πολλοί οπλαρχηγοί και Φιλικοί, που ήταν αντίθετοι με τους προεστούς, τους Φαναριώτες και τους ιεράρχες συσπειρώθηκαν γύρω του. Οι προεστοί της Πελοποννήσου αρνήθηκαν να συνεργαστούν με τον Υψηλάντη κι έτσι απειλήθηκαν σφαγές με εξοργισμένους αγωνιστές. Οι σφαγές δεν έγιναν χάρη στην παρέμβαση του Κολοκοτρώνη.

Α' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ (Επίδαυρος, Δεκέμβριος 1821-Ιανουάριος 1822)

Η ανάγκη ενιαίας διεύθυνσης του Αγώνα, οδήγησε σε εκλογές για την ανάδειξη παραστατών (εκπροσώπων του λαού που θα αποτελούσαν την Εθνική Συνέλευση).

- Η Εθνοσυνέλευση έμεινε γνωστή ως Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου και ψήφισε το 1ο ελληνικό σύνταγμα, γνωστό ως Σύνταγμα της Επιδαύρου. Ήταν ένα κείμενο επηρεασμένο από την γαλλική επανάσταση, που διακήρυττε την ανεξαρτησία της Ελλάδας και θέσπιζε το πολίτευμα της αβασίλευτης δημοκρατίας (μοναδική εξαίρεση σε όλη την Ευρώπη, όπου επικρατούσε η βασιλεία !!!).
- Για να μην ξεσηκώσει την αντίδραση των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, η Εθνοσυνέλευση διακήρυξε ότι η επανάσταση ήταν εθνική και δεν είχε κοινωνικοανατρεπτικές προθέσεις.
- Τέλος, η διοίκηση θα αποτελούταν από 2 σώματα με ετήσια θητεία : το Εκτελεστικό (κυβέρνηση) με πέντε μέλη και πρόεδρο τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και το Βουλευτικό με 70 μέλη και πρόεδρο το Δημήτριο Υψηλάντη. Ωστόσο στο Βουλευτικό πλειοψηφούσαν οι προεστοί κι έτσι το έργο του Υψηλάντη γινόταν πολύ δύσκολο.

Β' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ (Άστρος, Μάρτιος-Απρίλιος 1823)

- Εγκρίθηκε μια ελαφρώς τροποποιημένη εκδοχή του Συντάγματος της Επιδαύρου, ο νόμος της Επιδαύρου
- Καταργήθηκαν οι τοπικοί οργανισμοί και το αξίωμα του αρχιστράτηγου που είχε ο Κολοκοτρώνης
- Αρχηγός του Εκτελεστικού ορίστηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και του Βουλευτικού ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Το φθινόπωρο του 1823 ξέσπασε πολιτική σύγκρουση που μετά από λίγο εξελίχθηκε σε ένοπλη αναμέτρηση. Οι αιτίες του εμφυλίου :

1. Από τη μια πλευρά ήταν οι Έλληνες που διέθεταν προεπαναστατικά εξουσία και επιθυμούσαν να την διατηρήσουν (πρόκριτοι, ιεράρχες, Φαναριώτες) και από την άλλη, οι Έλληνες που αναδείχθηκαν πρωταγωνιστές μέσα από τον Αγώνα (οπλαρχηγοί, Φιλικοί).
2. Ο τρόπος διαχείρισης των δανείων που είχαν συναφθεί με την Αγγλία.
3. Οι τοπικιστικές διαφορές
4. Οι προσωπικές φιλοδοξίες

Α' φάση Εμφυλίου (φθινόπωρο 1823- καλοκαίρι 1824)

Συγκρούστηκαν οι δυο παρατάξεις : οι οπλαρχηγοί και Φιλικοί με αρχηγό τον Κολοκοτρώνη (αντιπρόεδρο του Εκτελεστικού) και οι προεστοί και Φαναριώτες με αρχηγό τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο (πρόεδρο του Βουλευτικού). Ο Μαυροκορδάτος εξασφάλισε την υποστήριξη των προεστών της Πελοποννήσου και της Ύδρας και έτσι ο Κολοκοτρώνης υποχώρησε αναγκαστικά.

Β' φάση Εμφυλίου (Ιούλιος 1824-Ιανουάριος 1825)

Ο Μαυροκορδάτος και οι Ύδραίοι συμμαχισαν με τον Ιωάννη Κωλέττη που επηρέαζε πολλούς οπλαρχηγούς της Στερεάς και απέκλεισαν τους Πελοποννήσιους από την εξουσία. Στρατεύματα από τη Στερεά λεηλάτησαν τη βόρεια Πελοπόννησο κι έτσι οι Πελοποννήσιοι αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν. Ο Κολοκοτρώνης και ο Ανδρούτσος φυλακίστηκαν. Ο τελευταίος δολοφονήθηκε στη φυλακή.

Γ' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ (Επίδαυρος/Τροιζήνα, 1826/άνοιξη 1827)

Αρχικά συγκλήθηκε στην Επίδαυρο, αλλά διέκοψε τις εργασίες της όταν έγινε γνωστή η πτώση του Μεσολογγίου. Ξανάρχισε τις εργασίες της στην Τροιζήνα το 1827

και αποφάσισε :

1. Κυβερνήτης της Ελλάδας εκλέχθηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας με θητεία 7 ετών
2. Ψηφίστηκε το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδας που βασιζόταν στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, διαπνεόταν από φιλελεύθερες ιδέες και ήταν το πιο δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Ελληνική Επανάσταση και Ευρώπη 1821-1822

1821-1822

Οι Έλληνες προσπάθησαν να εξασφαλίσουν τη συμπαράσταση των Ευρωπαίων, τόσο των ηγετών, όσο και των λαών. Γι' αυτό στην Α' Εθνοσυνέλευση διακήρυξαν ότι η επανάστασή τους δεν είχε σκοπό την κοινωνική ανατροπή, αλλά την ελευθερία....

Όμως οι συνθήκες στην Ευρώπη δεν ευνοούσαν την Ελλάδα λόγω της Παλινόρθωσης.

Κατά τα έτη 1821-1822 οι Μεγάλες Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) κράτησαν αρνητική στάση απέναντι στην επανάσταση λόγω :

1. των συμφερόντων της κάθε χώρας
2. της κοινής επιθυμίας να εμποδίσουν τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Έτσι, όταν ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ζήτησε βοήθεια από τους Ρώσους για την επανάσταση στις Ηγεμονίες, αυτοί αρνήθηκαν και καταδίκασαν την ελληνική επανάσταση.

1823

Αυτή τη χρονιά γίνεται μια μεγάλη αλλαγή. Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας γίνεται ο Τζόρτζ Κάνιγκ, ο οποίος πιστεύει ότι η Αγγλία πρέπει να βοηθήσει την Ελλάδα να κερδίσει την ανεξαρτησία της, ώστε το νέο ελληνικό κράτος να αποτελέσει χρήσιμο συνεργάτη της Αγγλίας. Γι' αυτό το λόγο αναγνώρισε τους Έλληνες ως εμπόλεμη δύναμη.

1824

Η Ρωσία βλέποντας ότι η Αγγλία κέρδιζε συμπάθειες στην Ελλάδα, γνωστοποίησε στις αρχές του 1824 το σχέδιο των τριών τμημάτων, που προέβλεπε το σχηματισμό τριών αυτόνομων ελληνικών ηγεμονιών. Το σχέδιο απορρίφθηκε τόσο από τους Τούρκους, όσο και από τους Έλληνες.

Την ίδια χρονιά η Ελλάδα πήρε το 1ο δάνειο από την Αγγλία

1825

Η Ελλάδα παίρνει και δεύτερο δάνειο από την Αγγλία. Οι Έλληνες ηγέτες υπογράφουν την πράξη της υποτέλειας, ένα έγγραφο με το οποίο ζητούσαν από την Αγγλία να αναλάβει την προστασία της Ελλάδας. Ένας από τους λίγους που δεν υπέγραψαν ήταν ο Δημήτριος Υψηλάντης.

Τα κόμματα

Την περίοδο 1823-1825 δημιουργήθηκαν πολιτικά κόμματα που συνδέονταν με τις Δυνάμεις

- 1) Το αγγλικό κόμμα με αρχηγό τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο
- 2) Το γαλλικό κόμμα με αρχηγό τον Ιωάννη Κωλέττη
- 3) Το ρωσικό κόμμα με αρχηγούς τον Ανδρέα Μεταξά και τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.

Το κίνημα του φιλελληνισμού

Στην Ευρώπη και στην Αμερική αναπτυσσόταν ο φιλελληνισμός, ένα κίνημα συμπαράστασης στους Έλληνες και στρεφόταν κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Ιεράς Συμμαχίας. Οι παράγοντες που γέννησαν τον φιλελληνισμό :

- 1) ο φιλελευθερισμός
- 2) η επαναστατικότητα που είχε σπείρει η γαλλική επανάσταση
- 3) ο θαυμασμός προς τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό
- 4) ο αποτροπιασμός για τις βιαιότητες των Τούρκων εναντίον των άμαχων Ελλήνων
- 5) η συγκίνηση που είχαν προκαλέσει οι ελληνικές επιτυχίες
- 6) ο τυχοδιωκτισμός (κάποιοι ελάχιστοι ενδιαφέρθηκαν για τα χρήματα και τα αξιώματα)

Οι φιλέλληνες :

Α) ενίσχυσαν οικονομικά την επανάσταση με χρήματα και εφόδια

Β) βοήθησαν ηθικά με πολλές εκδηλώσεις συμπαράστασης

Γ) πολέμησαν στο πλευρό των Ελλήνων π.χ. ο Άγγλος λόρδος Μπάιρον που πέθανε στο πολιορκημένο Μεσολόγγι το 1824.

1826

Από το 1826 οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν αποφασισμένες να λύσουν το ελληνικό ζήτημα.

1827

Υπογράφεται στις **6 Ιουλίου του 1827 η Ιουλιανή Συνθήκη του Λονδίνου από την Αγγλία, τη Ρωσία και τη Γαλλία με την οποία ιδρύεται αυτόνομο ελληνικό κράτος. Η Τουρκία αρνείται τη συνθήκη κι έτσι οι 3 δυνάμεις επεμβαίνουν : στη **ναυμαχία του Ναβαρίνου** οι στόλοι της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας συνέτριψαν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο.**

1828-1829

Γίνεται ρωσοτουρκικός πόλεμος στον οποίο η Τουρκία χάνει κι έτσι αναγκάζεται με τη **Συνθήκη της Αδριανούπολης (1829) να δεχτεί την αυτονομία της Ελλάδας**. Η Αγγλία και η Γαλλία προτείνουν την ανεξαρτησία για να κερδίσουν τη συμπάθεια των Ελλήνων.

1830

Στις **22 Ιανουαρίου/ 3 Φεβρουαρίου του 1830 υπογράφεται από την Αγγλία, τη Γαλλία και τη Ρωσία το ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ**. Τα σύνορα της Ελλάδας ορίστηκαν ως τη γραμμή **Αχελώου – Σπερχειού**. Παράλληλα οι Δυνάμεις επέλεξαν τον πρίγκιπα Λεοπόλδο του Σαξ Κόμπουργκ ως ηγεμόνα της Ελλάδας. Αυτός όμως δεν αποδέχτηκε την εκλογή του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Η ωρίμανση της βιομηχανικής επανάστασης

Το φαινόμενο βιομηχανική επανάσταση

Οι πρώτες βιομηχανίες δημιουργήθηκαν στη Μεγάλη Βρετανία γύρω στα **1750-1780**. Το φαινόμενο αυτό ονομάστηκε *εκβιομηχάνιση*.

Κύρια χαρακτηριστικά της εκβιομηχάνισης:

- Η εκτεταμένη *χρήση νέων τεχνικών μέσων* με επακόλουθα:
 - τον περιορισμό της χειρωνακτικής εργασίας,
 - την αύξηση της παραγωγής,
 - τη μείωση του κόστους των προϊόντων.
- Η αξιοποίηση *νέων μορφών ενέργειας* – κυρίως του άνθρακα.
- Η εφαρμογή *καινοτομιών στη μεταλλουργία*.
- Η συγκέντρωση των εργαζομένων στα *εργοστάσια*.
- Οι υψηλοί *ρυθμοί ανάπτυξης*.

Κύριοι πόλοι ανάπτυξης ήταν η υφαντουργία και η μεταλλουργία.

Η εξάπλωση της βιομηχανικής επανάστασης

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η εκβιομηχάνιση περιοριζόταν:

- στη Μ. Βρετανία,
- στη βόρεια και ανατολική Γαλλία,
- στις Κάτω Χώρες και το Βέλγιο,
- στις όχθες του ποταμού Ρήνου,
- στη βόρεια Ιταλία.

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και μετά εξαπλώθηκε με γρήγορους ρυθμούς σε νέες περιοχές της Ευρώπης και στις ΗΠΑ.

Καινοτομίες στον 19^ο αιώνα:

- Χημεία: μαζική παραγωγή αγαθών.
- Ηλεκτρισμός: (α) ως πηγή ενέργειας, (β) ως μέσο φωτισμού.

Η επανάσταση στις συγκοινωνίες και τις επικοινωνίες

- Σιδηρόδρομος Σύμβολα της βιομηχανικής ανάπτυξης
- Ατμόπλοιο
- Αυτοκίνητο
- Αεροπλάνο
- Μέσα μετάδοσης ήχου

Οικονομικός φιλελευθερισμός και καπιταλισμός

Ο νέος τρόπος οργάνωσης της οικονομίας ονομάστηκε *οικονομία της ελεύθερης αγοράς* ή *καπιταλισμός* ή *κεφαλαιοκρατία*.

Ιδεολογική βάση του νέου συστήματος:

Ο *οικονομικός φιλελευθερισμός*, σύμφωνα με τον οποίο οι επιχειρηματίες είχαν την ελευθερία να πράττουν ό,τι εκείνοι έκριναν αναγκαίο, για να κερδίζουν → το ατομικό συμφέρον θεωρούνταν σημαντικότερο του κοινωνικού.

Χαρακτηριστικά του καπιταλισμού:

- επιχειρήσεις με μετοχικό κεφάλαιο,
- μεγάλες τράπεζες,
- ολιγοπώλια ή μονοπώλια,
- περιοδικές οικονομικές κρίσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

Κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της Βιομηχανικής επανάστασης

Η βιομηχανική επανάσταση έφερε σοβαρές κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές :

1. πληθυσμιακές μεταβολές : Καθώς βελτιώθηκε το βιοτικό επίπεδο, ο πληθυσμός της Ευρώπης ιδίως μετά το 1850 αυξήθηκε εντυπωσιακά. Παράλληλα είχαμε εσωτερική μετανάστευση (προς τις βιομηχανικές πόλεις, όπου υπήρχαν εργοστάσια και χρειάζονταν εργάτες) και εξωτερική μετανάστευση (προς τις Η.Π.Α., την Αυστραλία και τον Καναδά)

2. κοινωνικές αλλαγές :

A. **οι αριστοκράτες-μεγαλοβιομηχανοκτίμονες** παρέμειναν πανίσχυροι στην ανατολική και μεσογειακή Ευρώπη. Στην Αγγλία ασχολήθηκαν με επιχειρήσεις κι έτσι εξακολούθησαν να είναι ισχυροί. Αντίθετα στη Γαλλία έμειναν πίσω στις εξελίξεις και συνεχώς έχαναν τη δύναμή τους.

B. **οι αστοί** έγιναν πλέον η κυρίαρχη τάξη.

Χωρίζονταν σε **α) μεγαλοαστούς (βιομήχανους, μεγαλέμπορους, τραπεζίτες)**
β) μεσοαστούς (βιοτέχνες και ελεύθερους επαγγελματίες) και
γ) μικροαστούς (δημόσιους και ιδιωτικούς υπάλληλους).

Οι μεγαλοαστοί διέθεταν πλούτο, κύρος και πολιτική επιρροή.

Γ. **οι αγρότες** ήταν η πλειοψηφία των Ευρωπαίων του 19ου αιώνα. Ζούσαν σε ασταθείς συνθήκες. Πολλοί από αυτούς μετανάστευσαν.

Δ. **οι εργάτες** συνεχώς αυξάνονταν. Δούλευαν 12-16 ώρες κάθε μέρα, όλες τις μέρες του χρόνου. Έπαιρναν πολύ μικρούς μισθούς. Κατοικούσαν σε μικρά και ανθυγιεινά σπίτια. (Το 1827 οι Γάλλοι εργάτες πέθαιναν από τις κακουχίες στα 27 τους κατά μέσο όρο)

3. σοσιαλιστικές ιδέες : Ο σοσιαλισμός, σαν θεωρία τονίζει το κοινωνικό συμφέρον και όχι το ατομικό. Οι πρώτοι σοσιαλιστές μιλούσαν για μια ιδανική κοινωνία που θα έπρεπε να υπάρχει. Οι απόψεις τους ονομάστηκαν ουτοπικός σοσιαλισμός. **Το 1848 οι Γερμανοί Κάρλ Μάρξ και Φρίντριχ Ένγκελς δημοσίευσαν το Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Αργότερα ο Μαρξ δημοσίευσε το Κεφάλαιο. Σε αυτό υποστήριζε ότι η κοινωνική αδικία υπάρχει επειδή οι ολιγάριθμοι αστοί είχαν στα χέρια τους τα μέσα παραγωγής(πρώτες ύλες, μηχανήματα κλπ). Θα έπρεπε λοιπόν η εργατική τάξη να οργανωθεί σε ένα δικό της κόμμα (κομμουνιστικό), να ανατρέψει τον καπιταλισμό και να πάρει αυτή τα μέσα παραγωγής στα χέρια της. Η νέα κομμουνιστική κοινωνία δε θα είχε τάξεις κι έτσι δε θα υπήρχε εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Αυτές οι θέσεις έγιναν γνωστές ως μαρξισμός.**

4. ανάπτυξη του συνδικαλισμού : Οι εργάτες, που ζούσαν σε άθλιες συνθήκες, ξεσηκώθηκαν. Μετά το 1830 άρχισαν να διεκδικούν οργανωμένα κάποια αιτήματα, όπως ήταν η 8ωρη εργασία. Το 1838 η αγγλική Ένωση Εργατών δημοσίευσε τη Χάρτα του Λαού, με την οποία διατύπωσαν διάφορα πολιτικά αιτήματα, όπως η καθολική ψηφοφορία για τους άνδρες. Τα μέλη της Ένωσης ονομάστηκαν χαρτιστές. Οι εργάτες διεκδικούσαν τα δικαιώματά τους, κυρίως με απεργίες, οι οποίες κατέληγαν σε βίαιες καταστολές. **Η απεργία των εργατών του Σικάγου, την 1η Μαΐου 1886 με αίτημα την 8ωρη εργασία πνίγηκε στο αίμα. Τα συνδικάτα και τα σοσιαλιστικά κόμματα από το 1890 άρχισαν να γιορτάζουν την Πρωτομαγιά ως παγκόσμια ημέρα εργατών.**

Ως τα τέλη του 19ου αιώνα τα συνδικάτα είχαν πετύχει :

A. τη 10ωρη εργασία

B. τη δημιουργία ασφαλιστικών ταμείων, που στήριζαν οικονομικά τους εργάτες σε περίπτωση ατυχήματος, ασθένειας ή απόλυσης.

Γ. τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας με τους εργοδότες (δηλαδή εξασφάλιση κατώτερου ορίου στους μισθούς)

5. πολιτική ανάπτυξη των εργατών: Το 1864 ιδρύθηκε στο Λονδίνο η Α' ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΤΩΝ (1η Διεθνής), που διαλύθηκε το 1876 εξαιτίας διαφωνιών. Το 1889 ιδρύθηκε στο Παρίσι η 2η ΔΙΕΘΝΗΣ με συμμετοχή μόνο πολιτικών κομμάτων που υποστήριζαν τον μαρξισμό. Τις επόμενες χρονιές δημιουργήθηκαν σε πολλές χώρες της Ευρώπης σοσιαλιστικά και εργατικά κόμματα. Κάποια από αυτά τα κόμματα υποστήριζαν ότι έπρεπε να κερδίσουν την εξουσία με εκλογές, ενώ κάποια άλλα υποστήριζαν την ιδέα της επανάστασης (π.χ. ο Κάρλ Λιμπκνεχτ και η Ρόζα Λούξεμπουργκ με το κόμμα των Σπαρτακιστών στη Γερμανία και ο Λένιν στη Ρωσία)

6. κίνημα φεμινισμού : κατά τον 19ο αιώνα πολλές γυναίκες εργάζονταν στα εργοστάσια.

Απέκτησαν οικονομική ανεξαρτησία κι άρχισαν να διεκδικούν δικαιώματα. Το 1903 η Αγγλίδα Έμελιν

Πάνκχορστ ίδρυσε την Κοινωνική και Πολιτική Ένωση Γυναικών, που μαχόταν για δικαιώματα στις γυναίκες, κάτι που άρχισε να γίνεται κατά τον 20ο αιώνα σε κάποιες χώρες της Ευρώπης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 15

Αποικιοκρατία και αποικιακοί ανταγωνισμοί

Ιμπεριαλισμός και αποικιοκρατία

Ορισμοί:

- Ιμπεριαλισμός = η πολιτική των ισχυρών κρατών με στόχο την εκμετάλλευση των αδύναμων και την απόκτηση περισσότερης δύναμης.
- Αποικιοκρατία = η αναζήτηση και κατάκτηση από τα ισχυρά ευρωπαϊκά κράτη εδαφών εκτός Ευρώπης για εκμετάλλευση.

Κύρια αίτια της αποικιοκρατίας

- Η ανάγκη των εκβιομηχανισμένων κρατών της Ευρώπης για εύρεση νέων αγορών για τα βιομηχανικά προϊόντα τους, πρώτων υλών, καυσίμων, νέων περιοχών για επένδυση των κεφαλαίων τους.
- Η απόκτηση αποικιών, εμπορικών σταθμών και βάσεων και η ενίσχυση του εθνικού γοήτρου.

Η κοινωνική βάση της αποικιοκρατίας

- Η αστική τάξη.
- Τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα.

Πρωτοπόροι της αποικιοκρατίας

- Οι *εξερευνητές*: αναζητούσαν γνώσεις και ανακάλυπταν συχνά νέες περιοχές.
- Οι *ιεραπόστολοι*: διέδιδαν το χριστιανισμό.
- Οι *έμποροι*: αναζητούσαν νέες αγορές.

Οι μέθοδοι αποικιοκρατικής πολιτικής

- Η *κατάκτηση εδαφών* και η *καθυπόταξη των κατοίκων τους*.
- Η *οικονομική διείσδυση*.

Η αποικιακή εξάπλωση

Αποικιοκρατικές δυνάμεις:

Μ. Βρετανία, Γαλλία, Βέλγιο, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Γερμανία, Ρωσία.

Αποικιοκρατούμενες περιοχές:

Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ασία, Αφρική.

Τα αποτελέσματα της αποικιοκρατίας

Για τις αποικίες:

- Ο πλούτος τους λεηλατήθηκε.
- Οι λαοί τους αντιμετώπιστηκαν ως κατώτεροι.
- Οι πολιτισμοί τους υποτιμήθηκαν.
- Οι αποικιοκράτες έφεραν στις αποικίες τα στοιχεία των πολιτισμών τους.

Για τα αποικιοκρατικά κράτη και τους λαούς τους:

- Οδηγήθηκαν στην πολιτισμική αλαζονεία.
- Οξύνθηκε ο μεταξύ τους ανταγωνισμός.

ΕΝΟΤΗΤΑ 17

Ο Ιωάννης Καποδίστριας ως Κυβερνήτης της Ελλάδας (1828-1831). Η ολοκλήρωση της ελληνικής επανάστασης

Πότε εκλέχτηκε κυβερνήτης ο Καποδίστριας;

Η Γ' ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ (της Τροιζήνας), την άνοιξη του 1827 εξέλεξε ως κυβερνήτη της Ελλάδας τον πρώην Υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας, Ιωάννη Καποδίστρια, με θητεία 7 χρόνων.

Ποια ήταν η κατάσταση που βρήκε ο Καποδίστριας στην Ελλάδα;

Η κατάσταση ήταν τραγική : η χώρα είχε ερημωθεί, ο λαός είχε εξαθλιωθεί, οι πειρατές έλεγχαν μεγάλες περιοχές και ο αιγυπτιακός στρατός βρισκόταν στη ΝΔ Πελοπόννησο, την ίδια στιγμή που ο τουρκικός στρατός βρισκόταν στη Στερεά.

Ποιες ήταν οι κινήσεις του Καποδίστρια;

1. ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ και ΔΙΟΙΚΗΣΗ : κατάργησε το σύνταγμα της Τροιζήνας και πήρε στα χέρια του όλη την εξουσία, για να αντιμετωπίσει τα μεγάλα προβλήματα.

Η Δ' Εθνοσυνέλευση του Άργους (1829) επικύρωσε αυτές τις αποφάσεις.

2. ΕΝΟΠΙΑΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ :

α) συγκρότησε τακτικό στρατό, αξιοποιώντας ορισμένους αγωνιστές προκειμένου να κάνει εκκαθάριση της Στερεάς από τον τουρκικό στρατό.

β) ίδρυσε το Λόχο των Ευελπίδων, πρόδρομο της σημερινής Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων.

γ) οργάνωσε τακτικό πολεμικό ναυτικό για να καταπολεμηθεί η πειρατεία. (σημαντικό ρόλο έπαιξε ο Ανδρέας Μιαούλης)

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ :

α) Έφτιαξε το 1ο κρατικό ταμείο με εισφορές Ελλήνων του εξωτερικού και φιλελλήνων

β) Ίδρυσε με τη βοήθεια του φίλου του, Γαλλοελβετού τραπεζίτη Εϋνάρδου, τράπεζα-

γ) Έκοψε νόμισμα, τον φοίνικα

δ) Εφάρμοσε αυστηρή λιτότητα στις δημόσιες δαπάνες

ε) Εκσυγχρόνισε τη γεωργία με την εισαγωγή νέων καλλιεργειών (π.χ. πατάτα) και νέων μεθόδων (π.χ. σιδερένιο άροτρο).

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ :

α) Ίδρυσε το Ορφανοτροφείο της Αίγινας, στο οποίο λειτούργησαν

3 αλληλοδιδασκτικά σχολεία (σαν τα σημερινά δημοτικά, αλλά με τέσσερα χρόνια φοίτηση), 3 ελληνικά σχολεία (σαν τα σημερινά Γυμνάσια και με τριετή φοίτηση),

αρκετά χειροτεχνεία (επαγγελματικές σχολές) και

το Πρότυπον Σχολείον, στο οποίο σπούδαζαν όποιοι θα γίνονταν καθηγητές στα αλληλοδιδασκτικά

β) Ίδρυσε το **Κεντρικόν Σχολείον**, στο οποίο φοιτούσαν όσοι προορίζονταν για σπουδές στα πανεπιστήμια του εξωτερικού

γ) Δημιούργησε το **Πρότυπον Αγροκήπιον** (γεωργική σχολή) στην Τίρυνθα (περιοχή κοντά στο Άργος και στο Ναύπλιο)

Ο Καποδίστριας **δε δημιούργησε Πανεπιστήμιο**, γιατί πίστευε ότι τη συγκεκριμένη στιγμή, η εκπαίδευση των Ελλήνων θα έπρεπε να ήταν επαγγελματική.

Πώς ολοκληρώθηκε η επανάσταση;

Όταν έφθασε στην Ελλάδα ο Καποδίστριας η Ελλάδα ήταν ακόμα σε επανάσταση. Δεν είχε ξεκαθαρίσει ακόμα αν το νέο κράτος θα ήταν ανεξάρτητο ή αυτόνομο, ούτε πόσο μεγάλο θα είναι. **Η τελευταία μάχη δόθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου του 1829 στην Πέτρα της Βοιωτίας, όπου οι Έλληνες με αρχηγό τον Δημήτριο Υψηλάντη επικράτησαν των Τούρκων.** Λίγο αργότερα η Ελλάδα, με τους χειρισμούς του Καποδίστρια, έγινε ανεξάρτητο κράτος (Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας του Λονδίνου του 1830) και διεύρυνε τα σύνορά της ως τη γραμμή Αμβρακικού-Παγασητικού (συνθήκη Κωνσταντινούπολης του 1832). Το ελληνικό κράτος περιελάμβανε την Πελοπόννησο, τη Στερεά, τα νησιά του Αργοσαρωνικού, την Εύβοια, τις Σποράδες και τις Κυκλάδες.

Ποιες ήταν οι αντιδράσεις κατά του Καποδίστρια;

Πολλές αντιδράσεις προκλήθηκαν από την επιλογή του Καποδίστρια για δημιουργία ισχυρού και συγκεντρωτικού (με πολλές εξουσίες στα χέρια του) κράτους.

Αντέδρασαν **πρόκριτοι** (π.χ. Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης),

πλούσιοι πλοιοκτήτες (π.χ. Κουντουριώτης),

Φαναριώτες (π.χ. Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος)

και **φιλελεύθεροι διανοούμενοι** (π.χ. **Αδαμάντιος Κοραής**). Όλοι αυτοί ζητούσαν σύνταγμα από τον Κυβερνήτη.

Επίσης αντιδρούσαν **η Αγγλία και η Γαλλία**, θεωρώντας τον Καποδίστρια όργανο των Ρώσων.

Από τις αρχές του 1830 σημειώθηκαν εξεγέρσεις :

α) Ο Μιαούλης ανατίναξε στον Πόρο τα δύο μεγαλύτερα ελληνικά πλοία.

β) στην Ύδρα η εφημερίδα «Απόλλων» προπαγάνδιζε τη δολοφονία του Καποδίστρια.

Μετά τη φυλάκιση του πρόκριτου της Μάνης Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, η αντίδραση μεγάλωσε. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 ο Κωνσταντίνος και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης δολοφόνησαν τον Καποδίστρια στο Ναύπλιο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 18

Από την άφιξη του Όθωνα (1833) ως την 3η Σεπτεμβρίου 1843

Η ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΑΦΙΞΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε στην Ελλάδα έκανε τις Μεγάλες Δυνάμεις να επέμβουν στα ελληνικά πράγματα προκειμένου να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους. Όρισαν, με τη συνθήκη του Λονδίνου το 1832, βασιλιά της Ελλάδας τον Όθωνα, τον 17χρονο γιο του βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου Α'. Το πολίτευμα ορίστηκε να είναι **απόλυτη μοναρχία**. Επιπλέον, οι Δυνάμεις έδωσαν 20.000.000 φράγκα στην Ελλάδα, ως πρώτη δόση ενός δανείου που θα έφθανε τα 60.000.000 φράγκα.

Η ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ (1833-1835) Τι ονομάζουμε Αντιβασιλεία; Ποια ήταν τα μέλη

της: Επειδή ο Όθωνας ήταν ανήλικος, συμφωνήθηκε πως ως την ενηλικίωσή του (1835) την εξουσία θα ασκεί μια επιτροπή από Βαυαρούς αξιωματούχους, διορισμένους από τον πατέρα του Όθωνα που θα ονομαζόταν Αντιβασιλεία. Τα τρία μέλη της επιτροπής ήταν ο **Άρμανσπεργκ** (πρωθυπουργός και υπουργός εξωτερικών), ο **Μάουρερ** (αρμόδιος για την εκπαίδευση, τη δικαιοσύνη και την εκκλησία) και ο **Χάιντεκ** (υπεύθυνος για τις ένοπλες δυνάμεις)

Ποιο ήταν το πλάνο της Αντιβασιλείας; Σε ποιο τρίπτυχο στηρίχθηκε;

Η Αντιβασιλεία θέλησε να οικοδομήσει ένα σύγχρονο, κατά τα δυτικά πρότυπα, εθνικό κράτος. Στηρίχθηκε στο τρίπτυχο : εθνική ανεξαρτησία, βασιλική απολυταρχία και συγκεντρωτικό σύστημα.

Τα έργα της Αντιβασιλείας

1. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ : συγκεντρωτική.

Η Ελλάδα διαιρέθηκε σε 10 νομούς.

Η πρωτεύουσα το **1834** μεταφέρθηκε από το Ναύπλιο στην **Αθήνα**.

2. ΣΤΡΑΤΟΣ : βασίστηκε αρχικά σε 3.500 Βαυαρούς στρατιωτικούς που ήρθαν μαζί με τον Όθωνα.

Πολλοί Έλληνες αγωνιστές που δεν έγιναν δεκτοί στις ένοπλες δυνάμεις, ζούσαν σε άθλιες συνθήκες και αναγκάστηκαν να στραφούν στη ληστεία.

3. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ : αναδιοργανώθηκε. Ιδρύθηκαν δικαστήρια και φτιάχτηκαν νέοι νόμοι.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ : αναμορφώθηκε :

α) Πρωτοβάθμια εκπαίδευση : Δημοτικά σχολεία (επταετή και αλληλοδιδασκτικά)

β) Δευτεροβάθμια εκπαίδευση : 1) Ελληνικά Σχολεία (τριτάξια, στις πρωτεύουσες των επαρχιών) 2) Γυμνάσια (τετρατάξια, στις πρωτεύουσες νομών)

γ) Πανεπιστήμιο : ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1837. Την ίδια χρονιά ιδρύθηκε και το Πολυτεχνικό Σχολείο (πρόδρομος του σημερινού Πολυτεχνείου).

Η εκπαίδευση των κοριτσιών παρέμεινε παραμελημένη.

5. ΕΚΚΛΗΣΙΑ : ορίστηκε αυτοκέφαλη (χωρίστηκε δηλαδή από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως) με την αιτιολογία ότι το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης βρισκόταν σε οθωμανικό έδαφος, υπό την επιρροή του σουλτάνου. Επίσης έκλεισαν τα μοναστήρια που είχαν μικρό αριθμό μοναχών.

Η στάση των Ελλήνων απέναντι στην Αντιβασιλεία Αρχικά ήταν δύσπιστη και στη συνέχεια καθαρά εχθρική. Έγιναν συνωμοτικές κινήσεις για την ανατροπή της Αντιβασιλείας, ενώ δεν έλειψαν και οι ανοιχτές εξεγέρσεις (Μεσσηνία, 1834)

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1835-1843)

Ο Όθωνας ανέλαβε την εξουσία το Μάιο του 1835. Η κατάσταση δεν άλλαξε. Ο βασιλιάς προσπάθησε να περιορίσει τη δύναμη των κομμάτων (αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό), ενισχύοντας μία το ένα, μία το άλλο. Ξέσπασαν εξεγέρσεις τοπικού χαρακτήρα (Υδρα, Μεσσηνία)

Πώς φτάσαμε στα γεγονότα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843;

Οι αιτίες της αντίδρασης ήταν :

- 1. η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των αγροτών**
- 2. η ανάπτυξη της ληστείας στην ύπαιθρο**
- 3. η αδυναμία της Ελλάδας να εξοφλήσει τα δάνειά της, που είχε σαν αποτέλεσμα οι Μεγάλες Δυνάμεις να επιβάλουν οικονομικό έλεγχο στη χώρα και περικοπή κρατικών δαπανών.**
- 4. Οι περικοπές που έγιναν στους στρατιωτικούς.**

Εκδηλώθηκε έντονη πολιτική κινητοποίηση με πρωτεργάτες τους Μαυροκορδάτο, Κωλέττη, Ανδρέα Μεταξά και Λόντο (πολιτικοί από όλα τα κόμματα). Αίτημά τους ήταν η παραχώρηση συντάγματος, που πίστευαν ότι θα απάλλασσε τη χώρα από τους Βαυαρούς και θα βοηθούσε στην επίλυση των προβλημάτων.

Τη νύχτα της 2ας προς 3η Σεπτεμβρίου του 1843, δυνάμεις της φρουράς της Αθήνας και πολλοί πολίτες με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Δημήτριο Καλλέργη και τον αγωνιστή του '21 Μακρυγιάννη, συγκεντρώθηκαν έξω από το παλάτι (σημερινή Βουλή) και απαίτησαν από τον Όθωνα την παραχώρηση συντάγματος (γι' αυτό η πλατεία λέγεται σήμερα πλατεία Συντάγματος). Ο Όθωνας αρχικά αρνήθηκε, στη συνέχεια όμως, αναγκάστηκε να υποχωρήσει και να προκηρύξει εκλογές για Εθνοσυνέλευση, που θα ψήφιζε σύνταγμα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 19

Από την 3η Σεπτεμβρίου 1843 έως την έξωση του Όθωνα (1862)

Η καθιέρωση της συνταγματικής μοναρχίας

Σύμφωνα με το σύνταγμα του 1844, με το οποίο θεσπίστηκε η συνταγματική μοναρχία:

- Ο μονάρχης ήταν ο κυρίαρχος παράγοντας του πολιτεύματος.
- Τη νομοθετική εξουσία ασκούσαν από κοινού ο βασιλιάς, η Γερουσία και η βουλή. Τα μέλη της Γερουσίας διορίζονταν από το βασιλιά και ήταν ισόβια.
- Η εκτελεστική εξουσία ασκούταν από το βασιλιά μέσω υπουργών που ο ίδιος διόριζε και έπανε χωρίς την έγκριση της Βουλής.
- Οι δικαστές διορίζονταν και παύονταν από το βασιλιά .

Η διαμάχη αυτοχθόνων-ετεροχθόνων

Αυτόχθονες = Έλληνες γεννημένοι σε περιοχές που εντάχθηκαν στο ελληνικό κράτος.

Ετερόχθονες = Έλληνες γεννημένοι σε περιοχές που βρίσκονταν έξω από τα σύνορα του ελληνικού κράτους.

Κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης εκδηλώθηκε σύγκρουση αυτοχθόνων και ετεροχθόνων.

Οι αυτόχθονες είχαν την πλειοψηφία στην Εθνοσυνέλευση και πίεσαν ώστε:

- Οι ετερόχθονες να μην επιτρέπεται να διοριστούν σε θέσεις της διοίκησης. Ωστόσο, οι ετερόχθονες δεν αποκλείονταν από την εκπαίδευση και το στρατό και δεν έχαναν το δικαίωμα του Έλληνα πολίτη.
- Οι ετερόχθονες να μπορούν να εκλεγούν βουλευτές μόνο σε οικισμούς ετεροχθόνων.

Η λειτουργία του πολιτεύματος

➤ Τα θετικά στοιχεία:

• Η καθιέρωση των κοινοβουλευτικών θεσμών αποτέλεσε μια θετική εξέλιξη.

Τα αρνητικά στοιχεία:

- Οι υπερεξουσίες που είχε ο βασιλιάς.
- Τα κόμματα δεν αναγνωρίστηκαν θεσμικά.
- Στις εκλογές χρησιμοποιήθηκαν αθέμιτα μέσα. Ο νικητής των εκλογών του 1845 Ι. Κωλέττης εφάρμοσε μεθόδους ασύμβατες με τη δημοκρατία (παραβίαση συντάγματος, καλπονοθεία, χρηματισμός κ.ά.).

Η πρωθυπουργία του Ι. Κωλέττη

Υπήρξε πρωταγωνιστής αρνητικών εξελίξεων:

- Συνεργάστηκε με τον Όθωνα.
- Παραβίασε το σύνταγμα.
- Δαπάνησε κρατικούς πόρους για την εξυπηρέτηση των ψηφοφόρων του.

Μεγάλη Ιδέα και αλυτρωτισμός:

Ορισμοί:

Μεγάλη Ιδέα: η ιδέα ότι για την ανάπτυξη της Ελλάδας και το ξεπέραςμα των προβλημάτων της ήταν αναγκαία η ενσωμάτωση όσο το δυνατόν περισσότερων εδαφών από την οθωμανική αυτοκρατορία, στα οποία ζούσαν ελληνικοί πληθυσμοί. Εισηγητής της υπήρξε ο Ι. Κωλέττης, με ομιλία του στη Βουλή το 1844.

Αλύτρωτοι: Οι Έλληνες που ζούσαν στην οθωμανική αυτοκρατορία.

Αλυτρωτισμός: η πολιτική που στόχευε στην ελευθέρωση των αλύτρωτων Ελλήνων από τον οθωμανικό ζυγό.

Τη Μεγάλη Ιδέα ασπάστηκαν και επιδίωξαν με πάθος κράτος και πολίτες έως το 1923. Ορισμένοι, όπως ο Μαυροκορδάτος, πίστευαν και υποστήριζαν ότι πρώτα έπρεπε να αναπτυχθεί η Ελλάδα και μετά να επιδιώξει την επέκτασή της.

Ο Κριμαϊκός πόλεμος (1854-1856) και ο ελληνισμός

- Το 1854 ξέσπασε Ρωσοτουρκικός πόλεμος.
- Η Αγγλία και η Γαλλία τάχθηκαν στο πλευρό του σουλτάνου και ο πόλεμος μεταφέρθηκε στη χερσόνησο της Κριμαίας.
- Οι Έλληνες οργάνωσαν εξεγέρσεις στη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη Μακεδονία
- Αγγλικά και γαλλικά στρατεύματα κατέλαβαν τον Πειραιά, απαιτώντας από τον Όθωνα αυστηρή ουδετερότητα(1854-1857).

Αποτελέσματα κριμαϊκού πολέμου:

- Ήττα της Ρωσίας.
- *Χάτι Χουμαγιούν* (1856): μεταρρύθμιση, με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας όλων των κατοίκων της οθωμανικής αυτοκρατορίας ανεξάρτητα από φυλή ή θρήσκευμα.
- Τα τρία παλαιά ελληνικά κόμματα έπαψαν να υπάρχουν.

Η έξωση του Όθωνα (1862)

- Η «νέα γενιά» ζητάει αλλαγές.
- Το ρεύμα κατά του Όθωνα, ο οποίος αποδεικνύεται ανεπαρκής στα νέα δεδομένα, διογκώνεται. Στο Ναύπλιο εκδηλώνεται επανάσταση (1 Φεβρουαρίου 1862), χωρίς συνέπειες σοβαρές για τον Όθωνα.
- Δε συμβαίνει το ίδιο με την εξέγερση στην Αθήνα (Οκτώβριος 1862).
- Ο Όθωνας εκδιώκεται (1802).
- Πεθαίνει στο Μόναχο έκπτωτος από το βασιλικό αξίωμα (1867).

ΕΝΟΤΗΤΑ 20

Από την έξωση του Όθωνα (1862) έως το κίνημα στο Γουδί (1909)

Ο Γεώργιος Α΄ βασιλιάς των Ελλήνων. Η ενσωμάτωση των Επτανήσων

• Μετά την έξωση του Όθωνα οι Δυνάμεις αναγόρευσαν βασιλιά των Ελλήνων το Δανό πρίγκιπα Γεώργιο Α΄.

Η Αγγλία παραχώρησε το 1863 τα νησιά του Ιονίου στο ελληνικό κράτος. Η επίσημη ενσωμάτωσή τους έγινε το **1864**.

Σύνταγμα 1844

- Συνταγματική μοναρχία
- ο βασιλιάς κυρίαρχος παράγοντας του πολιτεύματος
- νομοθετική εξουσία: βασιλιάς+Βουλή+Γερουσία
- εκτελεστική εξουσία: βασιλιάς και υπουργοί
- δικαστική εξουσία: δικαστές
- ο βασιλιάς διορίζει και παύει μέλη Γερουσίας, υπουργούς, δικαστές
- δικαίωμα ψήφου στους άνδρες άνω των 25 ετών

Το σύνταγμα του 1864

- Θέσπιζε το πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας.
- Θεμελιωνόταν στη δημοκρατική αρχή.
- Αναγνώριζε το λαό ως κυρίαρχο παράγοντα του πολιτεύματος.
- Όριζε τον βασιλιά ως τον ανώτατο άρχοντα της πολιτείας.
- Κατοχύρωνε τη διάκριση των εξουσιών:
 - *Νομοθετική εξουσία*: βασιλιάς, Γερουσία, Βουλή.
 - *Εκτελεστική εξουσία*: βασιλιάς, διορισμένοι από τον ίδιο υπουργοί.
 - *Δικαστική εξουσία*: κηρύχτηκε ανεξάρτητη.

Καταργούσε τη Γερουσία ως έναν αντιδημοκρατικό θεσμό.

Έδινε καθολικό δικαίωμα ψήφου στους άνδρες.

Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις 1864 – 1881

Ο Αλ. Κουμουνδούρος:

- Προχώρησε στη διανομή των εθνικών κτημάτων (1871).
- Επιδίωξε την ενσωμάτωση εδαφών από το Οθωμανό κράτος.
- Αποφάσισε την εμπλοκή της Ελλάδας στην Κρητική επανάσταση 1866-1869.

Τα προβλήματα του κοινοβουλευτισμού:

- Πολίτες πίεζαν τους βουλευτές για να εξασφαλίσουν μια θέση στο δημόσιο.
- Οι βουλευτές στήριζαν στη Βουλή εκείνον τον πολιτικό αρχηγό που τους εξασφάλιζε διορισμούς των οπαδών τους.
- Δεν υπήρχαν συγκροτημένα κόμματα
- Ο βασιλιάς δε δίσταζε να ανατρέψει κυβερνήσεις.

Η αρχή της δεδηλωμένης:

Ο Χαρίλαος Τρικούπης, για να αντιμετωπιστούν οι αυθαιρεσίες του βασιλιά, πρότεινε την ψήφιση της *αρχής της δεδηλωμένης*, η οποία αναγνωρίστηκε από τον βασιλιά το 1875.

Ο βασιλιάς διορίζει πρωθυπουργό τον αρχηγό του κόμματος που κερδίζει την πλειοψηφία στις εκλογές, άρα έχει την υποστήριξη της πλειοψηφίας των βουλευτών. Προτάθηκε από τον Χαρίλαο Τρικούπη που στο άρθρο του «*Τίς πταίει*» έκανε δριμύτατη επίθεση στο βασιλιά. Έτσι, περιορίζεται η βασιλική αυθαιρεσία, διαλύονται τα μικρά κόμματα.

Δικομματισμός

Την επόμενη δεκαετία κυριαρχούν δύο κόμματα εξουσίας και δύο πολιτικοί αρχηγοί: Χαρίλαος Τρικούπης –Θεόδωρος Δηλιγιάννης:(*Δικομματισμός*: κυριαρχία, κατά τη δεκαετία 1885-1895, στην πολιτική ζωή της Ελλάδας δύο κομμάτων με επικεφαλής τον Τρικούπη και τον Δηλιγιάννη).

Το πρόγραμμα του Χ. Τρικούπη

Ο Τρικούπης στόχευε στην:

- δημιουργία ενός κράτους σύγχρονου και οικονομικά αναπτυγμένου,
- κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής,
- ανασυγκρότηση των ενόπλων δυνάμεων,
- εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης,
- ειρηνική συμβίωση με την Οθωμανική αυτοκρατορία.

Τρόποι εφαρμογής της πολιτικής του Τρικούπη:

- βαριά φορολογία,
- σύναψη μεγάλων δανείων με τράπεζες του εξωτερικού,
- προσφορά στους Έλληνες του εξωτερικού προνομιακών όρων για επενδύσεις.

Οι θέσεις του Θεόδωρου Δηλιγιάννη

- Υποστήριζε ότι η φορολόγηση θα έπρεπε να είναι η μικρότερη δυνατή.
- Επισήμαινε τις συνέπειες των μέτρων του Τρικούπη για τα μεσαία και κατωτέρα κοινωνικά στρώματα.
- Στιγματίζε την πολιτική εύνοιας του Τρικούπη προς την πλουτοκρατία.
- Θεωρούσε θεμιτή την εναλλαγή των οπαδών της εκάστοτε κυβέρνησης στις κρατικές θέσεις.

Η πορεία προς την οικονομική και εθνική κρίση

1893: ο Τρικούπης κήρυξε πτώχευση. («Δυστυχώς επτωχεύσαμεν», Χ. Τρικούπης αδυναμία της Ελλάδας να αποπληρώσει τα χρέη της

Ήττα Τρικούπη στις εκλογές δύο χρόνια μετά (δεν εκλέχθηκε ούτε βουλευτής)

1897: Επανάσταση στην Κρήτη αποστολή στρατού από Δηλιγιάννη.

Ο πόλεμος του 1897 και οι πολιτικές εξελίξεις έως το 1908

1897: αποτυχημένος ελληνοτουρκικός πόλεμος

-επέλαση Τούρκων στη Θεσσαλία -υποχώρηση ελληνικού στρατού μέχρι τη Λαμία.

-λήξη του πολέμου μετά από μεσολάβηση των μεγάλων δυνάμεων

-επιβολή τεράστιων πολεμικών αποζημιώσεων στην Ελλάδα.- σύναψη νέου δανείου

-επιβολή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (διαχείριση των εσόδων του ελληνικού κράτους ώστε να αποπληρωθούν τα δάνεια)

1909: εκδήλωση στρατιωτικού κινήματος στο Γουδί.

ΕΝΟΤΗΤΑ 21

Το κρητικό ζήτημα (1821-1905)

1821-1840: Η Κρήτη υπό τον έλεγχο του Μωχάμετ Άλι της Αιγύπτου.

1840-1913: Η Κρήτη υπό οθωμανική κυριαρχία.

Η Κρητική επανάσταση 1866-1869 και ο Οργανικός Νόμος:

1866-1869: ξέσπασε η Μεγάλη Κρητική Επανάσταση, η οποία καταπνίγηκε. Μία ομάδα επαναστατών στη μονή Αρκαδίου (8 Νοεμβρίου 1866) ανατινάχτηκε και το γεγονός αυτό προκάλεσε συγκίνηση σε Ελλάδα και Ευρώπη.

1868: παραχώρηση του *Οργανικού Νόμου* από τον σουλτάνο, που προέβλεπε:

- την πρόσληψη και χριστιανών υπαλλήλων στη διοίκηση,
- τη συμμετοχή χριστιανών αντιπροσώπων στη Γενική Διοίκηση,
- την ισοτιμία τουρκικής και ελληνικής γλώσσας,
- μεικτά δικαστήρια (χριστιανών και μουσουλμάνων).

Η επανάσταση 1878 και η Σύμβαση της Χαλέπας:

1878: νέα επανάσταση -> παραχώρηση από τον σουλτάνο της σύμβασης της Χαλέπας, σύμφωνα με την οποία:

- ο Γενικός Διοικητής θα μπορούσε να είναι και χριστιανός,
- στη Γενική Διοίκηση θα πλειοψηφούσαν οι χριστιανοί.

Στην Κρήτη θεσπίστηκε ένα καθεστώς ημιαυτονομίας.

1889: νέα επανάσταση -> κατάργηση της σύμβασης της Χαλέπας.

Η επανάσταση 1896-1897 και η Κρητική Πολιτεία:

1896: επανάσταση στην Κρήτη -> **1897:** ελληνοτουρκικός πόλεμος, στον οποίο η Ελλάδα έχασε -> δημιουργία αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας με ύπατο αρμοστή τον πρίγκιπα Γεώργιο και Υπουργό Δικαιοσύνης τον νέο πολιτικό Ελευθέριο Βενιζέλο.

1905: επανάσταση στο Θέρισο των Χανίων με επικεφαλής τους Ελ. Βενιζέλο, Κ. Φούμη και Κ. Μάνο -> Οι επαναστάτες κήρυξαν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Ο Αλ. Ζαΐμης αντικατέστησε το Γεώργιο στο αξίωμα του Ύπατου Αρμοστή και η άμεση ανάμιξη των Δυνάμεων, που ήθελαν να διατηρηθεί η ισορροπία στην περιοχή, απέτρεψε την ένωση.

Η οριστική διευθέτηση του Κρητικού Ζητήματος θα γινόταν αργότερα (1913) με τον Βενιζέλο πρωθυπουργό της Ελλάδας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 22

Τα Βαλκάνια των αλληλοσυγκρουόμενων εθνικών επιδιώξεων

Η βαλκανική κρίση των ετών 1875-1878

- Επαναστάσεις στην Ερζεγοβίνη, τη Βοσνία, τη Βουλγαρία.
- Η Οθωμανική αυτοκρατορία απάντησε με μαζικές σφαγές.
- Η Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο στην Οθωμανική αυτοκρατορία το 1877.
- Επαναστάσεις των ελληνικών πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (Φεβρουάριος 1878)

Δημιουργία της «Μεγάλης Βουλγαρίας».

Το συνέδριο του Βερολίνου (Ιούνιος 1878)

Ανάκληση των αποφάσεων της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου.

Οι όροι του συνεδρίου του Βερολίνου:

- Η Μεγάλη Βουλγαρία διασπάται σε αυτόνομη Βουλγαρία και αυτόνομη Ανατολική Ρωμυλία υπό την επικυριαρχία του Σουλτάνου.
- Σερβία, Ρουμανία, Μαυροβούνιο κηρύχθηκαν ανεξάρτητα κράτη.
- Μακεδονία, Ήπειρος, Θράκη παρέμειναν στην Οθωμανική αυτοκρατορία.
- Η διοίκηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης ανατέθηκε στην Αυστροουγγαρία.
- Η Κύπρος παραχωρήθηκε στην Αγγλία.

Η Ενσωμάτωση της Θεσσαλίας και της Άρτας (1881)

Ήρθε μετά από διαπραγματεύσεις με την τουρκική πλευρά.

Η προσάρτηση της Α. Ρωμυλίας από τη Βουλγαρία (1885)

Οι Βούλγαροι το 1885 προσάρτησαν την Ανατολική Ρωμυλία, παραβιάζοντας τους όρους της Συνθήκης του Βερολίνου.

Το Μακεδονικό Ζήτημα και ο Μακεδονικός αγώνας:

Μακεδονικό ζήτημα: η διεκδίκηση της Μακεδονίας από Έλληνες, Βούλγαρους και Σέρβους στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα που οδήγησε σε σύγκρουση, η οποία εκδηλώθηκε αρχικά ως αγώνας για τον έλεγχο της εκπαίδευσης και της θρησκευτικής συνείδησης των Μακεδόνων και σύντομα πήρε ένοπλη μορφή.

1893: ίδρυση της *Μακεδονικής Επαναστατικής Οργάνωσης (ΕΜΕΟ)*.

1895: σχηματισμός της *Ανώτατης Μακεδονικής Επιτροπής (Komitet)*.

1896-1897: δραστηριοποίηση των πρώτων ελληνικών ένοπλων ομάδων και προσωπικοτήτων, όπως οι **Καραβαγγέλης, Δραγούμης, Κορομηλάς**.

1898: οργάνωση στη Μακεδονία ένοπλων ομάδων Βουλγάρων, των κομιτατζήδων.

1903: οργάνωση από την ΕΜΕΟ της εξέγερσης του Ίλιντεν.

1904: άφιξη στη Μακεδονία Ελλήνων αξιωματικών, με ξεχωριστή μορφή τον Παύλο Μελά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 27

Το κίνημα στο Γουδί (1909)

ΑΙΤΙΕΣ που οδήγησαν στο κίνημα στο Γουδί

Η Ελλάδα κατά τη δεκαετία 1890-1900 αντιμετώπιζε σοβαρά οικονομικά προβλήματα (πτώχευση 1893 και ΔΟΕ 1898)

Στις αρχές του 20ου αιώνα η κρίση εντάθηκε

1. η διεθνής οικονομική κρίση έκανε δύσκολη τη διάθεση των ελληνικών προϊόντων στις ξένες αγορές
2. οι Έλληνες μετανάστες του εξωτερικού (Αμερική και Αίγυπτο) που έπεσαν κι αυτοί θύματα της διεθνούς κρίσης, αδυνατούσαν να στείλουν πλέον χρήματα στους συγγενείς τους στην Ελλάδα (εμβάσματα).
3. Η πολιτική ηγεσία αδυνατούσε να διαχειριστεί τις εθνικές υποθέσεις, είτε οδηγώντας την χώρα σε ήττες (π.χ. Ατυχής Πόλεμος 1897), είτε αδρανώντας να στείλει στρατό για την υπεράσπιση αλύτρωτων Ελλήνων (Ανατολική Ρωμυλία, Θεσσαλία κλπ)
4. Οι κυβερνήσεις είχαν μικρή θητεία και υπήρχε πολιτική αστάθεια. Το κύρος των πολιτικών μειωνόταν διαρκώς.
5. Πολλοί ήταν δυσαρεστημένοι με τη μοναρχία λόγω των παρεμβάσεών της στις ένοπλες δυνάμεις. Κατηγορούσαν τόσο τον διάδοχο Κωνσταντίνο (αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων), όσο και τον πρίγκιπα Γεώργιο (Υπατος Αρμοστής της Κρήτης, που θεωρήθηκε υπεύθυνος για τη ρήξη του με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και την επανάσταση του Θέρισου το 1905)

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ

Έτσι τον Μάιο του 1909 ιδρύθηκε ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος (οργάνωση κατώτερων αξιωματικών). Τα μέλη του Συνδέσμου ήταν δυσαρεστημένα με τη βασιλική οικογένεια και την κατάσταση που επικρατούσε στο στράτευμα.

Η κυβέρνηση αρχικά προσπάθησε να διαπραγματευτεί με τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο. Αργότερα όμως (στις 12 Αυγούστου του 1909) άλλαξε στάση και προσπάθησε να συλλάβει τους αρχηγούς του Συνδέσμου. Ο Σύνδεσμος ανέθεσε την αρχηγία του στον συνταγματάρχη Νικόλαο Ζορμπά και στις 15 Αυγούστου προχώρησε σε εκδήλωση στο στρατόπεδο στο Γουδί (στην Αθήνα). Η κυβέρνηση δέχτηκε τους όρους του Συνδέσμου κι έτσι οι αρχηγοί του επέστρεψαν στις θέσεις τους.

ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

-Να απομακρυνθεί από την ηγεσία του στρατού ο διάδοχος Κωνσταντίνος, που προωθούσε την ευνοιοκρατία. Το αίτημα έγινε δεκτό.

-Να γίνουν μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση του κράτους, στην οικονομία, τη δικαιοσύνη και την εκπαίδευση. (γενικά και αόριστα αιτήματα).

Ο ΛΑΟΣ ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ Ο λαός επηρεάστηκε από τα αιτήματα του Συνδέσμου για μεταρρυθμίσεις και με ένα εντυπωσιακό συλλαλητήριο που οργανώθηκε από τον Σύνδεσμο και διάφορες επαγγελματικές οργανώσεις στις 14 Σεπτεμβρίου του 1909, εξέφρασε τη στήριξή του.

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1909

Αρχικά ο Σύνδεσμος επιδίωξε να υλοποιήσει τα αιτήματά του με πρωθυπουργό τον Μαυρομιχάλη, που διορίστηκε από τον βασιλιά Γεώργιο μετά το συλλαλητήριο. Υπήρξε όμως καχυποψία και από τις δύο πλευρές κι έτσι ο Σύνδεσμος κάλεσε από την Κρήτη στην Αθήνα τον Ελευθέριο Βενιζέλο για αναλάβει την ηγεσία του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 28

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος πρωθυπουργός : Η Βενιζελική πολιτική της περιόδου 1910-1912

Η άρνηση του Βενιζέλου

Ο Βενιζέλος αρνήθηκε την πρόσκληση του Στρατιωτικού Συνδέσμου να αναλάβει την πρωθυπουργία γιατί δε συμφωνούσε με την κατάργηση της μοναρχίας (πίστευε ότι έτσι θα διχαζόταν ο λαός).

Η συμφωνία για εκλογές

Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, ο βασιλιάς, τα παλιά κόμματα και ο Βενιζέλος συμφώνησαν ώστε να γίνουν εκλογές που θα αναδείκνυαν Αναθεωρητική Βουλή και όμοια Συντακτική (όπως ήθελαν κάποιοι).

Οι εκλογές

Έγιναν δύο φορές εκλογές, τον Αύγουστο και το Νοέμβριο του 1910. Το κόμμα του Βενιζέλου, που μόλις είχε ιδρυθεί και αποτελούνταν από νέους πολιτικούς, το **Κόμμα των Φιλελευθέρων** κέρδισε τις εκλογές και την πλειοψηφία στη Βουλή.

Το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1911

- Προστάτευε αποτελεσματικότερα τις ατομικές ελευθερίες
- Το κράτος μπορούσε να αφαιρεί από τους ιδιοκτήτες μεγάλες εκτάσεις γης, δίνοντάς τους αποζημιώσεις και να τα μοιράζει σε ακτήμονες.
- Οι δημόσιοι υπάλληλοι ήταν πλέον μόνιμοι
- Απαγόρευε στους στρατιωτικούς και στους δημόσιους υπάλληλους να εκλέγονται βουλευτές.

Σημαντικό ρόλο στις παραπάνω αποφάσεις έπαιξε η **Ομάδα των Κοινωνιολόγων** (ολιγομελής, αλλά ιδιαίτερα προοδευτική κοινοβουλευτική ομάδα) του Αλέξανδρου Παπαναστασίου.

Η αναδιοργάνωση του στρατού.

Ο Βενιζέλος ασχολήθηκε με την αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων :

- Φρόντισε να αποκτήσει επιρροή στο στράτευμα
- Επιδίωξε την αξιοποίηση όλων των αξιωματικών
- Επανάφερε στην αρχηγία του στρατού τον διάδοχο Κωνσταντίνο (κίνηση που προκάλεσε αντιδράσεις ανάμεσα στους βενιζελικούς).

Γιατί ο Βενιζέλος έκανε όλα τα παραπάνω;

Όλες οι παραπάνω πολιτικές πρωτοβουλίες δείχνουν ότι ο Βενιζέλος πίστευε ότι η Ελλάδα γρήγορα θα έμπαινε σε πόλεμο. Έτσι επιδίωξε τον συμβιβασμό με τον βασιλιά, την ενίσχυση των ασθενέστερων κοινωνικά τάξεων και τη στρατιωτική ανασυγκρότηση της χώρας.

Νέες εκλογές του 1912

Το Κόμμα των Φιλελευθέρων θριάμβευσε. Η βουλή ανανεώθηκε με την εκλογή πολλών νέων βουλευτών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 29

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913)

Οι αιτίες :

- i. **Οι ελπίδες ότι οι Νεότουρκοι θα έδιναν δικαιώματα στους αλλοεθνείς διαψεύστηκαν.** Η Οθωμανική Αυτοκρατορία επεδίωκε τον πλήρη εκτουρκισμό του κράτους της. Έτσι, **αναζωπυρώθηκαν τα εθνικά αισθήματα των Ελλήνων, των Βουλγάρων και των Σέρβων**, που ήθελαν να προστατεύσουν τους ομοεθνείς τους από τους Νεότουρκους και να πάρουν εδάφη από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.
- ii. Η **Γερμανία** (με την οικονομική διείσδυση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα), η **Ιταλία** (που το 1911 είχε επιτεθεί στην τουρκική Λιβύη και από το 1912 κατείχε τα πρώην τουρκικά Δωδεκάνησα) και η **Αυστροουγγαρία** (που είχε αναλάβει από το 1878 τη διοίκηση της τουρκικής Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και από το 1908 την προσάρτησε) **έπλητταν τα συμφέροντα των Άγγλων, των Γάλλων και των Ρώσων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.**
- iii. **Οι συμμαχίες**

Στην αρχή ο Βενιζέλος ακολούθησε ήπια τακτική απέναντι στις προκλήσεις των Νεότουρκων επειδή εκτιμούσε ότι η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη για πόλεμο. Αργότερα όμως, βλέποντας ότι ο πόλεμος πλησιάζει έκανε **συμμαχία** (την άνοιξη του 1912) με τη **Βουλγαρία, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο.**

Ο Α΄ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (Οκτώβριος 1912 – Μάιος 1913)

Η αφορμή

Στις αρχές Οκτωβρίου του 1912 οι Βαλκάνιοι σύμμαχοι ζήτησαν από τον σουλτάνο να σέβεται τα δικαιώματα των χριστιανικών εθνοτήτων που ζούσαν στην Τουρκία και να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις προς όφελός τους. Ο σουλτάνος φάνηκε απρόθυμος κι αυτή ήταν η αφορμή του πολέμου.

Οι κινήσεις των συμμάχων

- Ο **ελληνικός στρατός** με αρχηγό τον διάδοχο Κωνσταντίνο εισέβαλε στη Μακεδονία κι άρχισε να απελευθερώνει αρκετές περιοχές της.
- Οι **Σέρβοι** κατέλαβαν τα Σκόπια και το Μοναστήρι και έφτασαν ως το Δυρράχιο της σημερινής Αλβανίας.
- Οι **Βούλγαροι** κατέλαβαν την Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη, φθάνοντας έξω από την Κωνσταντινούπολη. Παράλληλα κατευθύνονταν προς τη Θεσσαλονίκη.

Οι ελληνικές επιτυχίες

Μπροστά στον κίνδυνο οι Βούλγαροι να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη, ο Βενιζέλος πίεσε τον Κωνσταντίνο και τελικά τον έπεισε, παρά τις αντιρρήσεις του να κινηθεί γρήγορα προς την **Θεσσαλονίκη**. Πράγματι, ο ελληνικός στρατός πρόλαβε τους Βούλγαρους και απελευθέρωσε την πόλη το απόγευμα της **26^{ης} Οκτωβρίου του 1912**. Λίγες μέρες αργότερα έφτασε στη Θεσσαλονίκη ο βασιλιάς Γεώργιος. Στη συνέχεια, ο ελληνικός στρατός απελευθέρωσε και τα **Ιωάννινα (22 Φεβρουαρίου 1913)** και εξασφάλισε τον έλεγχο όλης της Ηπείρου

ΕΝΟΤΗΤΑ 30

Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια αμέσως μετά τους βαλκανικούς πολέμους

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι τερματίστηκαν με την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου 1913) :

- Η **ΕΛΛΑΔΑ** κέρδισε :
 - α) το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας,
 - β) τη νότια Ήπειρο,
 - γ) σημαντικά νησιά στο βόρειο και ανατολικό Αιγαίο (Θάσος, Σαμοθράκη, Λήμνος, Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ικαρία)
 - δ) την Κρήτη

Όλα αυτά τα εδάφη ονομάστηκαν **Νέες Χώρες**, σε αντίθεση με τα εδάφη που ήταν ελληνικά πριν τους Βαλκανικούς πολέμους, τα οποία ονομάστηκαν Παλαιά Ελλάδα. Η Ελλάδα διπλασιάστηκε σε έκταση (σχεδόν 120.000 τ.χλμ.) και πληθυσμό (σχεδόν 5.000.000 από 2.500.000).
- Η **ΣΕΡΒΙΑ** κέρδισε ένα σημαντικό τμήμα της βορειοδυτικής Μακεδονίας.
- Η **ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ** κέρδισε το μεγαλύτερο μέρος της δυτικής Θράκης (Ξάνθη, Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή).
- Η **ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ** ξαναπήρε πίσω από τη Βουλγαρία την Ανατολική Θράκη
- Η **ΙΤΑΛΙΑ** εξακολουθούσε να κατέχει τα Δωδεκάνησα.
- Η **ΑΛΒΑΝΙΑ** δημιουργήθηκε με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας του 1913. Οι Έλληνες αντέδρασαν για την παραχώρηση της Βορείου Ηπείρου στην Αλβανία.

ΘΕΤΙΚΑ

- Οι Νέες Χώρες είχαν θετικές προοπτικές
- Η Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα, η Καβάλα, η Μυτιλήνη, η Χίος και το Ηράκλειο ήταν ήδη σημαντικά οικονομικά κέντρα.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Έπρεπε να αφομοιωθούν οι μουσουλμανικοί και σλαβικοί πληθυσμοί που κατείχαν την περισσότερη καλλιεργήσιμη γη, καθώς και το ισχυρό εβραϊκό στοιχείο κυρίως της Θεσσαλονίκης. Όλοι αυτοί οι πληθυσμοί έβλεπαν με επιφύλαξη και δυσπιστία τις ελληνικές αρχές.

ΣΥΝΕΧΙΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

- Αναγνωρίστηκαν τα εργατικά σωματεία
- Θεσπίστηκαν μέτρα για την ασφάλιση των εργαζομένων
- Καθιερώθηκε η δωρη εργασία
- Ιδρύθηκαν αγροτικοί συνεταιρισμοί.

ΝΕΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Ο Σουλτάνος δεν αποδεχόταν την κυριαρχία των Ελλήνων στα νησιά του βόρειου και ανατολικού Αιγαίου.
- Τα Δωδεκάνησα ήταν ακόμα υπό ιταλική κατοχή.
- Υπήρχαν αρκετοί Έλληνες σε περιοχές που δεν είχαν απελευθερωθεί π.χ. Ανατολική Θράκη, Βόρεια Ήπειρο και Μικρά Ασία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 31

Τα αίτια, η έκρηξη και τα μέτωπα του Α' Παγκοσμίου πολέμου

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

Ήταν αποτέλεσμα της ταυτόχρονης δράσης τριών παραγόντων :

1. **Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ** (δηλαδή η πολιτική επέκτασης των αναπτυγμένων βιομηχανικά και οικονομικά κρατών σε βάρος των υπολοίπων) ήταν η κύρια αιτία του πολέμου. Πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε η Γερμανία, η οποία αναπτυσσόταν ταχύτατα και ήθελε να καλύψει τις ανάγκες της σε πρώτες ύλες, καύσιμα και αγορές με την αναδιανομή του πλούτου και των αποικιών. Έτσι γρήγορα ήρθε σε σύγκρουση με τις παλιές μεγάλες δυνάμεις, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία.
2. **Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ** ήταν επίσης μια βασική αιτία. Δεν πρέπει να θεωρούμε ότι οι λαοί της Ευρώπης ήθελαν τον πόλεμο. Δεν ήταν, ωστόσο, και διατεθειμένοι να καταπνίξουν τα εθνικά τους αισθήματα για να διατηρηθεί η ειρήνη.
3. **Ο ΜΙΛΙΤΑΡΙΣΜΟΣ** (δηλαδή ο υπερτονισμός των στρατιωτικών αξιών) ενισχυόταν διαρκώς. Η ανάπτυξη της γερμανικής πολεμικής βιομηχανίας και η στρατιωτική ενίσχυση της Γερμανίας, οδήγησαν και τις άλλες ευρωπαϊκές δυνάμεις στην αύξηση των στρατιωτικών εξοπλισμών. Παράλληλα, όλο και περισσότεροι πρόβαλλαν τον πόλεμο ως τον κατάλληλο τρόπο για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών.

ΤΑ ΑΝΤΙΠΑΛΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ

A) ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ή ΤΡΙΠΛΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ : Γερμανία, Αυστροουγγαρία και Ιταλία.

B) Η ΕΓΚΑΡΔΙΑ ή ΤΡΙΠΛΗ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ (ENTENTE CORDIALE) : Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία.

Η ΑΦΟΡΜΗ

Η αφορμή δόθηκε στο *Σεράγεβο της Βοσνίας* (υπό Αυστροουγγρική κατοχή). *Τον Ιούνιο του 1914 ο* διάδοχος του αυστριακού θρόνου *Φραγκίσκος Φερδινάνδος δολοφονήθηκε από ένα νεαρό Σέρβο εθνικιστή*. Η Αυστροουγγαρία κήρυξε τον πόλεμο στη Σερβία, ενώ η Γερμανία τάχθηκε στο πλευρό της Αυστροουγγαρίας. Στα επόμενα 4 χρόνια έγιναν συνολικά 60 κηρύξεις πολέμων. Έτσι ξεκίνησε ο Μεγάλος Πόλεμος ή Α' Παγκόσμιος Πόλεμος.

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΜΕΤΩΠΑ

- Οι **Γερμανοί** εισέβαλαν στο Βέλγιο και κινήθηκαν προς το Παρίσι, αλλά αποκρούστηκαν από τον γαλλικό στρατό (*μάχη του Μάρνη*)
- Η **Βρετανία** κήρυξε τον πόλεμο στη Γερμανία.
- Γερμανοί και Γάλλοι έσκαψαν σε μια γραμμή εκατοντάδων χιλιομέτρων στο ΔΥΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ, *χαρακώματα*, όπου οι συνθήκες ζωής ήταν τραγικές.
- Οι **Ρώσοι** επιτέθηκαν στην ανατολική Γερμανία (Πρωσία), αλλά ανακόπηκαν από τους Γερμανούς : ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ
- Τον *Οκτώβρη του 1914* μπήκε στον πόλεμο και η **Οθωμανική Αυτοκρατορία** στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων.

1915 : ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ και ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ

- Το 1915 η **Βουλγαρία** συμμάχησε με τις Κεντρικές Δυνάμεις, οι οποίες πλέον και με τη συνεργασία του Σουλτάνου, κυριαρχούν στα Βαλκάνια.
- Η Αντάντ : α) για να ανοίξει τα Στενά και β) για να βοηθήσει τη Ρωσία οργανώνει μεγάλη **επιχείρηση ανακατάληψης των Δαρδανελίων** (Φεβρουάριος 1915), που όμως αποκρούστηκε από τους Τούρκους.
- Η Αντάντ **αποβιβάζει στρατό στη Θεσσαλονίκη** (Οκτώβριος 1915) και μεταφέρει τον πόλεμο στην Ελλάδα, που παραμένει ουδέτερη.
- Η **Ιταλία** εγκαταλείπει τους συμμάχους της και προσχωρεί στην Αντάντ, αφού πήρε υποσχέσεις ότι μετά το τέλος του πολέμου θα της δοθούν εδάφη, μεταξύ των οποίων και ένα τμήμα της Μικράς Ασίας.

1916 : ισοπαλία

- Τον Φεβρουάριο, οι Γερμανοί έκαναν μεγάλη επίθεση στο **Βερντέν**, οι οποίοι κόστισε χιλιάδες ανθρώπινες ζωές, χωρίς να αλλάξει τα δεδομένα.
- Οι Γάλλοι και οι Βρετανοί επιτίθενται στο **Σομ** και επαναφέρουν το Δυτικό Μέτωπο στην αρχική του θέση.

1917 : βγαίνει η Ρωσία, μπαίνουν οι Η.Π.Α. και η Ελλάδα

- Στη **Γαλλία**, όπου είχε αναπτυχθεί ένα ισχυρό αντιπολεμικό κίνημα με σοσιαλιστική ιδεολογία, εκδηλώθηκαν **ανταρσίες** στο μέτωπο, που αντιμετωπίστηκαν με εκτελέσεις δεκάδων Γάλλων στρατιωτών.
- Στη **Ρωσία**, τον **Φεβρουάριο του 1917** έγινε επανάσταση που ανέτρεψε τον τσάρο. Η φιλελεύθερη ρωσική κυβέρνηση που ήθελε να συνεχίσει τον πόλεμο ανατράπηκε από νέα επανάσταση τον **Οκτώβριο του 1917**. Η σοσιαλιστική Ρωσία υπέγραψε αμέσως συνθήκη ειρήνης με τη Γερμανία και βγήκε από τον πόλεμο (**Συνθήκη Μπρεστ-Λιτόφσκ, 3/3/18**)
- Τον **Απρίλιο του 1917** οι **Η.Π.Α.** συμμάχησαν με την Αντάντ στέλλοντας 1.000.000 στρατιώτες και άφθονα υλικά.
- Τον **Ιούνιο του 1917** μπήκε στον πόλεμο η **Ελλάδα** ως σύμμαχος της Αντάντ μετά από μεγάλη εσωτερική κρίση (Διχασμός μεταξύ Βενιζέλου και Κωνσταντίνου)

1918 : το τέλος του πολέμου

Το **φθινόπωρο του 1918** οι Κεντρικές Δυνάμεις και οι σύμμαχοί τους άρχισαν να συνθηκολογούν.

Στη Γερμανία γίνεται σοσιαλιστική επανάσταση που ανατρέπει τον **κάιζερ Γουλιέλμο Β'** και φέρνει στην εξουσία το **σοσιαλδημοκρατικό κόμμα**.

Κατά τη διάρκεια του Α' Π.Π. σκοτώθηκαν περίπου 8.000.000 άνθρωποι, τραυματίστηκαν περίπου 20.000.000 και έγιναν τεράστιες υλικές καταστροφές. Η Ευρώπη βγήκε από τον πόλεμο τραυματισμένη και με την πρωτοκαθεδρία της να αμφισβητείται πλέον από τις Η.Π.Α.

ΕΝΟΤΗΤΑ 32

Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο – Ο Εθνικός Διχασμός

Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος δίχασε την ελληνική ηγεσία και κοινωνία.

Η θέση του Βενιζέλου : Θεωρούσε ότι η Αντάντ θα επικρατούσε στον πόλεμο και επιθυμούσε η Ελλάδα να μπει στον πόλεμο στο πλευρό της

- α) για να διαφυλάξει τα κέρδη της από τους Βαλκανικούς πολέμους και*
- β) για να διευρύνει τα σύνορά της.*

Με την άποψη αυτή συμφωνούσαν

- 1) μεγάλα τμήματα του απλού λαού που εμπνέονταν από τη Μεγάλη Ιδέα και*
- 2) κυρίως οι μεγαλοαστοί (ειδικά του εξωτερικού) που πίστευαν στην ανάγκη δημιουργίας μιας μεγάλης και ισχυρής Ελλάδας.*

Η θέση του Κωνσταντίνου : Ήθελε την Ελλάδα σύμμαχο των Κεντρικών Δυνάμεων. Επειδή, όμως, η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Βουλγαρία είχαν ταχθεί με το μέρος των Γερμανών, ο Κωνσταντίνος υποστήριζε σε συνεννόηση με τον Γερμανό αυτοκράτορα, τη «διαρκή ουδετερότητα», επειδή *έτσι θα προστατευόταν από τον πόλεμο.*

Με την άποψη αυτή συμφωνούσαν :

- 1) οι μικροαστοί που είχαν φοβηθεί από την προοπτική ένταξης στο ελληνικό κράτος του ισχυρού εξωελλαδικού ελληνικού κεφαλαίου, το οποίο δε θα μπορούσαν να ανταγωνιστούν και*
- 2) τμήματα του λαού που είχαν κουραστεί να πολεμούν από την εποχή των Βαλκανικών πολέμων.*

Η σύγκρουση Βενιζέλου – Κωνσταντίνου

Η Αντάντ επιχείρησε να καταλάβει τα Δαρδανέλια (Φλεβάρης 1915)... Ο Βενιζέλος έκρινε πως έπρεπε η Ελλάδα να μπει στον πόλεμο στο πλευρό της... Ο Κωνσταντίνος αρνήθηκε... Ο Βενιζέλος παραιτήθηκε από πρωθυπουργός... Έγιναν εκλογές (Μάης 1915) όπου ο Βενιζέλος βγήκε νικητής... Ο Βενιζέλος κήρυξε επιστράτευση... Ο βασιλιάς διαφώνησε για 2^η φορά... Ο Βενιζέλος παραιτήθηκε για 2^η φορά... Έγιναν νέες εκλογές (Δεκέμβριος 1915) στις οποίες οι Φιλελεύθεροι απείχαν... Βγήκε νέα κυβέρνηση απόλυτα πιστή στα Ανάκτορα.

Η εμπλοκή της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο

- Τον **Οκτώβρη του 1915** η Αντάντ για να αντιμετωπίσει τη γερμανική επιρροή στα Βαλκάνια (Βουλγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία) αποβίβασε στρατεύματα στη Θεσσαλονίκη.
- Η Σερβία δέχτηκε επίθεση από τη Βουλγαρία και κατέρρευσε. Τα σερβικά στρατεύματα μεταφέρθηκαν στη Μακεδονία.
- Το **Μάιο του 1916**, γερμανικά και βουλγαρικά στρατεύματα εισέβαλαν στην Ανατολική Μακεδονία.
- Οι ελληνικές δυνάμεις δε μπήκαν στον πόλεμο, ακολουθώντας εντολές του Κωνσταντίνου. Έτσι το Δ' Σώμα Στρατού διατάχθηκε να παραδοθεί χωρίς να αντισταθεί, αιχμαλωτίστηκε και μεταφέρθηκε στη Γερμανία.

Οι Επίστρατοι και το κίνημα της Εθνικής Άμυνας.

- Τον Ιούνιο του 1916, η Αντάντ απαίτησε από τον Κωνσταντίνο τον αφοπλισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.
- Ο Κωνσταντίνος δέχτηκε και έδωσε διαταγή όσοι έφεδροι απολύονται να οργανώνονται σε συνδέσμους. Έτσι δημιουργήθηκαν οι **Επίστρατοι** (φιλοβασιλική παραστρατιωτική οργάνωση με σχεδόν 200.000 μέλη)
- Ταυτόχρονα, οι βενιζελικοί δημιούργησαν στη Μακεδονία μια οργάνωση, την **Εθνική Άμυνα** και στις **17 Αυγούστου** πραγματοποίησαν κίνημα στη Θεσσαλονίκη, ζητώντας τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ.

Η Προσωρινή Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης

Ο Βενιζέλος εγκατέστησε Προσωρινή Κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη και διέταξε επιστράτευση για να πολεμήσει ο ελληνικός στρατός στο πλευρό της Αντάντ.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ

Έτσι ονομάζεται η πολιτική κρίση που ξεκίνησε στην Ελλάδα το **Φλεβάρη του 1915** με διαφωνία ανάμεσα στον πρωθυπουργό Βενιζέλο και το βασιλιά Κωνσταντίνο. Η ένταση συνεχώς κλιμακωνόταν κι έφτασε στο να διαμορφωθούν στην Ελλάδα δύο κυβερνήσεις, μια στην **Αθήνα** και μια στη **Θεσσαλονίκη (καλοκαίρι του 1916)**. Πρόκειται ουσιαστικά για την πρώτη εμφύλια σύγκρουση στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα.

Η δυναμική επέμβαση της Αντάντ και η έξωση του Κωνσταντίνου.

- **Η Αντάντ επιδίωξε να καταλάβει την Αθήνα.** Τα συμμαχικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στον Πειραιά, αλλά καθώς κινήθηκαν προς την Αθήνα αποκρούστηκαν από δυνάμεις Επιστράτων.
- Το Νοέμβρη του 1916, το «κράτος των Αθηνών» εξαπέλυσε διώξεις εναντίον των βενιζελικών (35 νεκροί).
- **Η Αντάντ κατέλαβε τον Πειραιά και απέκλεισε τη «βασιλική Ελλάδα»,** ζητώντας απομάκρυνση του Κωνσταντίνου από τον θρόνο.
- **Ο Κωνσταντίνος, χωρίς να παραιτηθεί, εγκατέλειψε τη χώρα στις 2/15 Ιουνίου του 1917.** Στον θρόνο άφησε τον γιό του **Αλέξανδρο**.

Η ανάληψη εξουσίας από τον Βενιζέλο.

Ο Βενιζέλος ήρθε στην Αθήνα και

1. η νέα κυβέρνηση κήρυξε τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις. Τα ελληνικά στρατεύματα πήραν μέρος σε μάχες στη Μακεδονία κατά το 1918.
2. Ο Βενιζέλος επανέφερε τη Βουλή που είχε εκλεγεί τον Μάιο του 1915. Αυτή η βουλή, λόγω της «νεκρανάστασής» της ονομάστηκε **«Βουλή των Λαζάρων»**.
3. Χιλιάδες φιλοβασιλικοί δημόσιοι υπάλληλοι και στρατιωτικοί απολύθηκαν (ανάμεσα σε αυτούς και πολλά στελέχη της φιλοβασιλικής παράταξης, που εξορίστηκαν στην Κορσική).

ΕΝΟΤΗΤΑ 33

Η Ρωσική Επανάσταση

1. **Ποια ήταν η κατάσταση στη Ρωσία στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα;**
Το 85% περίπου του πληθυσμού της Ρωσίας εκείνη την εποχή ήταν *αγρότες*. Τα μεγαλύτερα και πιο εύφορα κτήματα ανήκαν σε μεγάλους γαιοκτήμονες, ενώ οι καλλιεργητές ζούσαν σε *άθλιες συνθήκες*. Γι' αυτό το λόγο γίνονταν συχνά εξεγέρσεις με αίτημα την αναδιανομή της γης. Παράλληλα, σε ορισμένες περιοχές σημειωνόταν αξιόλογη βιομηχανική ανάπτυξη. Οι *εργάτες* ζούσαν κι αυτοί σε άθλιες συνθήκες και οι εξεγέρσεις τους καταπνίγονταν στο αίμα.
2. **Πώς κλιμακώθηκε η ένταση κατά τον 20^ο αιώνα;**
Α) Η κοινωνική ένταση κλιμακώθηκε μετά την ήττα της Ρωσίας κατά τον *ρωσοϊαπωνικό πόλεμο του 1904-1905*. Το 1905 ξέσπασε *επανάσταση ο τσάρος Νικόλαος Β'* αναγκάστηκε να αλλάξει το πολίτευμα από απόλυτη μοναρχία σε *συνταγματική μοναρχία* με τη δημιουργία ενός νομοθετικού σώματος (*δούμα*). B)
Μια *2^η επανάσταση το 1905-6* πνίγηκε στο αίμα.
Γ) Με την έκρηξη του *Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1914)* η κατάσταση επιδεινώθηκε. Εκατομμύρια Ρώσοι επιστρατεύτηκαν, παραλύοντας την οικονομία και κάνοντας τις συνθήκες ζωής των λαϊκών τάξεων τραγικές. Ο ρωσικός στρατός αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στα πεδία των μαχών.

Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1917)

Η εξουσία μοιράζεται ανάμεσα στην προσωρινή κυβέρνηση και τα σοβιέτ.

Τον Φεβρουάριο του 1917 ξέσπασε μια νέα επανάσταση.

Τη διακυβέρνηση του κράτους ανέλαβε η προσωρινή κυβέρνηση, στην οποία επικρατούσαν οι μετριοπαθείς φιλελεύθεροι αστοί. Παράλληλα, όμως, οργανώθηκαν *τα σοβιέτ* (συμβούλια εργατών και στρατιωτών) που ανέλαβαν την εξουσία στην πρωτεύουσα Αγία Πετρούπολη, στη Μόσχα και σε άλλες μεγάλες πόλεις. Έτσι η εξουσία μοιραζόταν ανάμεσα στην προσωρινή κυβέρνηση και τα σοβιέτ.

Ο τσάρος παραιτείται

Ο τσάρος, αφού έχασε τον έλεγχο του στρατού, αναγκάστηκε να παραιτηθεί (Μάρτιος 1917)

Τα έργα της προσωρινής κυβέρνησης

- Αναγνώρισε κάποια ατομικά δικαιώματα
- Νομιμοποίησε τα σοβιέτ
- Προετοίμασε τη σύγκληση συνέλευσης για την κατάρτιση συντάγματος.

Τι δεν έκανε η προσωρινή κυβέρνηση;

- Η Ρωσία δεν εγκατέλειψε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, αν και ο λαός το επιθυμούσε.
- Δεν προχώρησε σε αναδασμό της γης.

Τα αιτήματα των κομμουνιστών (μπολσεβίκων)

Έτσι η λαϊκή δυσαρέσκεια ενισχύθηκε. Οι Ρώσοι κομμουνιστές (οι μπολσεβίκοι) με επικεφαλής τον **Βλαδίμηρο Ίλιτς Ουλιάνοφ** (γνωστό ως Λένιν) υποστήριζαν ότι έπρεπε:

1. να καταργηθεί η φιλελεύθερη προσωρινή κυβέρνηση.
2. να περάσει η εξουσία στα σοβιέτ
3. να γίνει αναδασμός της γης
4. να αποσυρθεί η Ρωσία από τον πόλεμο

Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1917)

Τα προβλήματα μεγάλωναν, κι έτσι οι μπολσεβίκοι κατάφεραν να κυριαρχήσουν από τον Μάη του 1917 στα σοβιέτ. Ενισχυμένοι πλέον, οργάνωσαν καλύτερα μια νέα επανάσταση στην **Αγία Πετρούπολη στις 25 προς 26 Οκτωβρίου του 1917**. Αυτή η επανάσταση ονομάστηκε Οκτωβριανή.

Τα μέτρα που έλαβε η νέα επαναστατική κυβέρνηση

Η νέα κυβέρνηση, με πρόεδρο τον Λένιν :

1. **αφαίρεσε από τους ιδιοκτήτες τους και έθεσε υπό τον έλεγχό της όλες τις μεγάλες οικονομικές μονάδες** (μεγάλα αγροκτήματα, τράπεζες, εργοστάσια, μέσα μεταφοράς κ.α.)
2. **ανέθεσε τη διοίκηση των εργοστασίων στα σοβιέτ των εργατών**
3. **ανέθεσε τη διοίκηση των μεγάλων αγροκτημάτων στα σοβιέτ των αγροτών**
4. **αναγνώρισε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης στις διάφορες εθνότητες της χώρας.**
5. **απέσυρε τη Ρωσία από την Αντάντ υπογράφοντας με τη Γερμανία τη συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ** (3 Μαρτίου 1918), με την οποία σταματούσε ο ρωσογερμανικός πόλεμος και η Ρωσία υποχρεωνόταν να παραχωρήσει πολλά εδάφη στη Γερμανία. Η νέα ρωσική κυβέρνηση προχώρησε σε αυτή την κίνηση, αφενός επειδή θεωρούσε τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο ιμπεριαλιστικό και από τις δύο πλευρές, αφετέρου επειδή ήθελε να επικεντρωθεί με όλες της τις δυνάμεις στην ανασυγκρότηση του κράτους.

Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ και Η ΞΕΝΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Λίγο μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στους υποστηρικτές του τσάρου και σε αυτούς της επανάστασης. Οι χώρες της Αντάντ (και η Ελλάδα) έστειλαν στρατό για να υποστηρίξουν τους τσαρικούς στην **Ουκρανία. Ο πόλεμος έληξε το 1921 με νίκη των μπολσεβίκων.**

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Το κράτος πήρε τη μορφή ομοσπονδίας και ονομάστηκε **Ε.Σ.Σ.Α.** (Ενωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών) ή Σοβιετική Ένωση. Ήταν το 1^ο σοσιαλιστικό (κομμουνιστικό) κράτος του κόσμου.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η Γ' Διεθνής

Η Οκτωβριανή Επανάσταση επηρέασε τις λαϊκές τάξεις σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (ειδικά στις ηττημένες του πολέμου). **Το 1919 στη Μόσχα ιδρύθηκε η Γ' Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής ή Κομιντέρν**, που ήταν μια διεθνής οργάνωση στην οποία εντάχθηκαν όλα τα κομμουνιστικά κόμματα με σκοπό την οργάνωση της δράσης

τους. (Η Α' Διεθνής έγινε το 1864 στο Λονδίνο και η Β' Διεθνής το 1889 στο Παρίσι).

Γερμανία

Μετά από εξεγέρσεις (1918-1919) η μοναρχία καταργήθηκε. Οι *σπαρτακιστές* ριζοσπάστες σοσιαλιστές (Ρόζα Λούξεμπουργκ, Καρλ Λίμπκνεχτ) οργάνωσαν επανάσταση τον Οκτώβρη του 1918, αλλά ηττήθηκαν.

Ουγγαρία

Εκδηλώθηκε επανάσταση το **1919** και επικράτησαν οι σοσιαλιστές, αλλά το νέο καθεστώς ανατράπηκε μετά από λίγο.

Νικήτριες δυνάμεις (Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία)

Έγιναν μεγάλες απεργίες και δημιουργήθηκαν όπως και στις υπόλοιπες χώρες κομμουνιστικά κόμματα που μάχονταν για την αναμόρφωση της κοινωνίας μέσα από την επανάσταση.

Ελλάδα

Ιδρύθηκε το **1918 το Σ.Ε.Κ.Ε.** (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας), το οποίο αργότερα μετονομάστηκε σε Κ.Κ.Ε. (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας)

ΕΝΟΤΗΤΑ 34

Η λήξη του Α' Παγκόσμιου πολέμου και οι μεταπολεμικές ρυθμίσεις ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

Στο τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου, οι εκπρόσωποι των νικητών συγκεντρώθηκαν στο Παρίσι για να συζητήσουν τους όρους των συνθηκών ειρήνης (ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ή ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ : Ιανουάριος 1919-Ιανουάριος 1920). Σε αυτό το συνέδριο δεν κλήθηκαν οι ουδέτεροι και οι ηττημένοι του πολέμου, ούτε η Σοβιετική Ένωση.

Παράγοντες που καθόρισαν τις αποφάσεις του συνεδρίου

- 1.η ανάγκη για αναμόρφωση του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης.
- 2.η επιδίωξη της Γαλλίας να εξουδετερώσει τη Γερμανία
- 3.η επιθυμία των Δυνάμεων να εγκλωβίσουν τη Σοβιετική Ένωση
- 4.η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών (το να αποφασίζει ο κάθε λαός μόνος του για το μέλλον του), κάτι που πρότεινε ο Αμερικάνος πρόεδρος Ουίλσον.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΒΕΡΣΑΛΙΩΝ (Ιούνιος 1919)

Η Γερμανία υποχρεώθηκε

- να παραχωρήσει εδάφη στη Γαλλία, το Βέλγιο, τη Δανία και στις νεοσύστατες Πολωνία, Τσεχοσλοβακία και Λιθουανία.

- να αναγνωρίσει τη Ρηνανία και το Σάαρ (γερμανόφωνες περιοχές στα γερμανογαλλικά σύνορα) ως αποστρατικοποιημένη ζώνη.

- να πληρώσει μεγάλες πολεμικές αποζημιώσεις

-να εγκαταλείψει τα εδάφη που είχε πάρει από τη Σοβιετική Ένωση με τη συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ ·

-να αποπλιστεί (περιορίσει στο ελάχιστο τις ένοπλες δυνάμεις της)

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ (Σεπτέμβριος 1919)

Η Αυστροουγγαρία υποχρεώθηκε

-να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Ουγγαρίας, της Τσεχοσλοβακίας, της Γιουγκοσλαβίας και της Πολωνίας

-να παραχωρήσει στις παραπάνω χώρες πολλά εδάφη της Ουσιαστικά με αυτή τη συνθήκη η Αυστροουγγρική αυτοκρατορία διαλύθηκε.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΝΕΪΓΥ (Νοέμβριος 1919)

Η Βουλγαρία υποχρεώθηκε να · παραιτηθεί από κάθε διεκδίκηση για την Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη. Τα εδάφη αυτά δόθηκαν στην Ελλάδα. · παραχωρήσει εδάφη στη Ρουμανία και τη Γιουγκοσλαβία · κάνει αμοιβαία ανταλλαγή πληθυσμού με την Ελλάδα.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΤΡΙΑΝΟΝ (Ιούνιος 1920)

Η ανεξάρτητη Ουγγαρία υποχρεώθηκε να παραχωρήσει εδάφη στην Τσεχοσλοβακία, στη Ρουμανία και στη Γιουγκοσλαβία

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΕΒΡΩΝ (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920)

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία υποχρεώθηκε

1.να παραχωρήσει την κυριαρχία της Μεσοποταμίας (σημερινό Ιράκ), της Παλαιστίνης και της Υπεριορδανίας (σημερινή Ιορδανία) στη Βρετανία ·

2. να παραχωρήσει την κυριαρχία της Συρίας και του Λιβάνου στη Γαλλία ·

3.να δώσει ανεξαρτησία στο Κουρδιστάν και στην Αρμενία ·

4. να παραχωρήσει στην Ελλάδα την Ίμβρο, την Τένεδο και τη Θράκη (ως λίγο έξω από την Κωνσταντινούπολη) ·

5. να αναγνωρίσει την ελληνική κυριαρχία στα νησιά του βόρειου και ανατολικού Αιγαίου Επίσης : **η Ιταλία παραχωρούσε τα Δωδεκάνησα** (εκτός της Ρόδου) στην Ελλάδα

Η Αντάντ ανέθετε στην Ελλάδα τη διοίκηση της περιοχής της Σμύρνης για 5 χρόνια.

Μετά οι κάτοικοι με δημοψήφισμα θα αποφάσιζαν για το αν ήθελαν ή όχι να ενωθούν με την Ελλάδα.

Τα Στενά τέθηκαν υπό διεθνή έλεγχο. Έτσι, διαλύθηκε η Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η Κ.Τ.Ε.

Προκειμένου να αποφευχθούν νέοι πόλεμοι, οι νικητρίες χώρες δημιούργησαν την Κοινωνία των Εθνών (ΚΤΕ), κάτι σαν τον σημερινό Ο.Η.Ε., όπου τα κράτη θα έλυναν με διάλογο τις διαφορές τους. Το πρόβλημα όμως ήταν ότι κάθε κράτος-μέλος της ΚΤΕ μπορούσε να ασκήσει βέτο κι έτσι πολλές αποφάσεις εμποδίζονταν, κάτι που οδήγησε μετά από κάποια χρόνια στη διάλυσή της.

ΕΝΟΤΗΤΑ 35

Οι διεκδικήσεις της Αντάντ και της Ελλάδας στην Οθωμανική αυτοκρατορία

Στο τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου και μετά τη συνθηκολόγηση του σουλτάνου, η Αντάντ κατέλαβε νευραλγικά σημεία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, θέτοντας υπό κατοχή τη χώρα.

Πώς εξέφρασε τις διεκδικήσεις της η Ελλάδα:

- Οι ελληνικές δυνάμεις συμμετείχαν στην κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από την Αντάντ.
- Ο Βενιζέλος έστειλε υπόμνημα στο συνέδριο του Παρισιού (Δεκέμβριος 1919) με το οποίο διεκδικούσε την ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης, την Ανατολική Θράκη (ως έξω από την Κωνσταντινούπολη) και τα νησιά Ίμβρο και Τένεδο (στην είσοδο των Στενών).
- Ο Βενιζέλος θέλοντας να υποστηρίξει τις παραπάνω διεκδικήσεις, έστειλε ελληνικό στρατό στην εκστρατεία της Αντάντ κατά των μπολσεβίκων στην Ουκρανία.

Η Βρετανία στήριξε τις ελληνικές απαιτήσεις

1. γιατί έτσι θα αναχαίτιζε τις ιταλικές επιδιώξεις στην περιοχή.
2. γιατί ο ελληνικός στρατός θα παρείχε στήριξη στις λιγοστές βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις, που βρίσκονταν στα Στενά.

Η απόφαση του συμβουλίου : απόβαση στη Σμύρνη

Τον Απρίλιο του 1919, το Συμβούλιο του Παρισιού έδωσε εντολή στην Ελλάδα να στείλει στρατεύματα στη Μικρά Ασία.

Στις **2 Μαΐου του 1919**, ο ελληνικός στρατός αποβιβάστηκε στη Σμύρνη και κατέλαβε μια περιοχή έκτασης 17.000 τ.χλμ.

Οι αντιδράσεις

- Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας ενθουσιάστηκαν
- Οι Τούρκοι της περιοχής αντέδρασαν αρνητικά. Από τις πρώτες στιγμές έγιναν επεισόδια ανάμεσα στον τουρκικό και ελληνικό πληθυσμό με νεκρούς και τραυματίες.
- Οι Ιταλοί (που είχαν καταλάβει εδάφη νότια της ελληνικής ζώνης) δυσαρεστήθηκαν. Αρκετές φορές οι τουρκικές επιθέσεις εναντίον των Ελλήνων ξεκινούσαν από περιοχές που ήταν υπό ιταλική διοίκηση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 36

Ο ελληνισμός της δυτικής Μικράς Ασίας και του Πόντου

Ο ελληνισμός της δυτικής Μικράς Ασίας

Οι Έλληνες κατοικούσαν στην περιοχή της Μικράς Ασίας από την αρχαιότητα. Οι μεταρρυθμίσεις Χατί Χουμαγιούν (1856), μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο και οι θετικές οικονομικές προοπτικές παρακίνησαν πολλούς Έλληνες, τόσο από τον ελλαδικό χώρο όσο κι από γειτονικές περιοχές να μεταναστεύσουν στην περιοχή της δυτικής Μικράς Ασίας.

Οι Τούρκοι αποτελούσαν την πλειοψηφία στην περιοχή, αλλά οι ελληνικές κοινότητες ήταν πολύ οργανωμένες (εκπροσωπούσαν στις τοπικές από τους πρόκριτους και τους αρχιερείς). Οι Έλληνες αποτελούσαν την πλειονότητα μόνο στη Σμύρνη (**400.000 το 1912**). Πολλοί Έλληνες ζούσαν και στις **Κυδωνίες (Αϊβαλί), το Αϊδίι και την Προύσσα**.

Η κύρια ασχολία των Ελλήνων ήταν το εμπόριο. Στη Σμύρνη (εμπορική πύλη για όλη την Ανατολή) υπήρχαν πολλές ελληνικές εμπορικές και ναυτιλιακές εταιρίες, τράπεζες, ελληνικά σχολεία (Ευαγγελική Σχολή, Ομήρειο, Κεντρικό Παρθεναγωγείο), πολιτιστικοί και αθλητικοί σύλλογοι (Πανιώνιος, Απόλλων) και τυπογραφεία, όπου τυπώνονταν ελληνικά βιβλία και εφημερίδες.

Ο ελληνισμός του Πόντου

Οι Έλληνες του Πόντου ζούσαν οργανωμένοι σε ακμάζουσες ελληνικές κοινότητες. Η κύρια ασχολία τους ήταν η γεωργία και το εμπόριο. Μεγάλα εμπορικά κέντρα ήταν η Τραπεζούντα, η Κερασούντα και η Σαμψούντα. Στην Τραπεζούντα λειτουργούσε από τα τέλη του 17ου αιώνα το ξακουστό «Φροντιστήριον», που ήταν κέντρο της ελληνικής παιδείας της περιοχής.

Οι διωγμοί του μικρασιατικού ελληνισμού

Οι συστηματικοί διωγμοί των Ελλήνων ξεκίνησαν από το 1913 :

A) λόγω της επικράτησης του κινήματος των Νεότουρκων (1908) και

B) λόγω των ισχυρών γερμανικών οικονομικών συμφερόντων, που ήθελαν να εκτοπίσουν τους Έλληνες, Αρμένιους και Εβραίους ανταγωνιστές.

Στα χρόνια των Βαλκανικών πολέμων (με την αιτιολόγηση ότι ο ελληνικός πληθυσμός θα ήταν επικίνδυνος, αν η Ελλάδα επιτιθόταν στην περιοχή) εκτοπίστηκαν στην τουρκική ενδοχώρα περίπου 150.000 Έλληνες.

Παράλληλα οργανώθηκαν τάγματα εργασίας (**αμελέ ταμπουρού**), όπου κατατάσσονταν υποχρεωτικά άνδρες πάνω από 45 ετών και οδηγούνταν για αγγαρείες στα λατομεία και στα δημόσια έργα στο εσωτερικό της χώρας. Πολλές χιλιάδες Έλληνες πέθαναν λόγω της κούρασης και των άθλιων συνθηκών σε αυτά τα τάγματα. Ίδια τύχη είχαν και οι Αρμένιοι.

Η κίνηση αυτονομίησης του Πόντου

Στα τέλη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου κι ενώ γινόταν λόγος για την αυτοδιάθεση των λαών, εκδηλώθηκε η αυτονομιστική κίνηση των Ελλήνων του Πόντου. Τον Ιανουάριο του 1920 ιδρύθηκε το ομόσπονδο Ποντοαρμενικό Κράτος, που αναγνωρίστηκε από τη συνθήκη των Σεβρών. Η ζωή αυτού του κράτους υπήρξε όμως εξαιρετικά σύντομη

ΕΝΟΤΗΤΑ 38

Ο μικρασιατικός πόλεμος (1919-1922)

Η ελληνική διοίκηση της Μικράς Ασίας

- Η ελληνική διοίκηση εγκαταστάθηκε στη Σμύρνη παράλληλα με την απόβαση του ελληνικού στρατού.
- Ύπατος αρμοστής ορίστηκε ο Αριστείδης Στεργιάδης, η πολιτική του οποίου προκάλεσε αντιδράσεις μεταξύ των Ελλήνων.
- Οι ελληνικές αρχές επιτέλεσαν σημαντικό έργο στην οικονομία, στην εκπαίδευση, στην υγεία και στην επανεγκατάσταση των προσφύγων.

Οι επιχειρήσεις του ελληνικού στρατού έως το καλοκαίρι του 1920.

- Ο ελληνικός στρατός κατέλαβε τα εδάφη για τα οποία είχε εντολή.
- Ο Βενιζέλος πήρε από το συνέδριο του Παρισιού άδεια επέκτασης της ελληνικής ζώνης κατοχής και έτσι ο ελληνικός στρατός κατέλαβε την Α. Θράκη και προέλασε σε βάθος 100-150 χλμ. στη Μικρά Ασία.

Η απόρριψη της συνθήκης των Σεβρών από το τουρκικό κίνημα αντίστασης

Ο Κεμάλ απέρριψε τη συνθήκη και οι σύμμαχοι άρχισαν να επιφυλάσσονται για την ελληνική παρουσία στη Μ. Ασία.

Οι εκλογές του 1920 και η επάνοδος του Κωνσταντίνου

Το οξυμένο πολιτικό κλίμα:

- Δολοφονική απόπειρα κατά του Βενιζέλου στο Παρίσι.
- Δολοφονία του αντιβενιζελικού Ίωνα Δραγούμη στην Αθήνα.

Οι εκλογές:

- Ο Βενιζέλος προκήρυξε εκλογές αμέσως μετά την επιτυχία των Σεβρών.
- Απέναντι στο Βενιζέλο σχηματίστηκε μια αντιβενιζελική συμμαχία με ηγέτη το Δημήτριο Γούναρη που υποσχόταν τον τερματισμό του πολέμου.
- Ο αιφνίδιος θάνατος του Αλέξανδρου, που εκτελούσε χρέη βασιλιά, έδωσε στις εκλογές μορφή δημοψηφίσματος για την επιστροφή ή όχι του Κωνσταντίνου στην Ελλάδα.
- Οι εκλογές έγιναν τελικά το Νοέμβριο του 1920 και ο Βενιζέλος ηττήθηκε.
- Η φιλοβασιλική κυβέρνηση οργάνωσε δημοψήφισμα και ο Κωνσταντίνος επανήλθε το Δεκ. του 1920.

Διπλωματικές επιτυχίες του τουρκικού κινήματος αντίστασης

- Οι Δυνάμεις χρησιμοποίησαν ως πρόφαση την επιστροφή του Κωνσταντίνου προκειμένου να αλλάξουν τη στάση τους απέναντι στην Ελλάδα.
- Διπλωματικές κινήσεις του Κεμάλ:
 - συμφωνία συνεργασίας με τη Σοβιετική Ένωση (Μάρτ. 1921),
 - συμφωνίες με Γαλλία (Μάρτ. & Οκτ. 1921) και Ιταλία (Μάρτ. 1921).
- Οι ελληνικές δυνάμεις είχαν πλέον μόνο την αγγλική υποστήριξη αλλά και αυτή σε διπλωματικό επίπεδο.

Οι εξελίξεις έως τον Αύγουστο του 1922

- Η κυβέρνηση και ο Κωνσταντίνος αποφάσισαν να συνεχίσουν τον πόλεμο.
- Επίθεση του ελληνικού στρατού το καλοκαίρι του 1921 μέχρι το Σαγγάριο → ισχυρή αντίσταση των Τούρκων → υποχώρηση στη γραμμή **Εσκή Σεχίρ-Κιουτάχεια-Αφιόν Καραχισάρ**.
- Ο Κεμάλ, ενισχυμένος πλέον, εμφανιζόταν αδιάλλακτος.
- Στην Αθήνα ενισχύονταν οι αντιπολιτευτικές φωνές και οξυνόταν η οικονομική κρίση.

Στις 13 Αυγ. 1922 εκδηλώθηκε η τουρκική αντεπίθεση, η ελληνική άμυνα κατέρρευσε και ο μικρασιατικός ελληνισμός πήρε το δρόμο της προσφυγιάς.

ΕΝΟΤΗΤΑ 39

Εξελίξεις σε Ελλάδα και Τουρκία μετά τον μικρασιατικό πόλεμο

Ελλάδα: Το κίνημα του 1922

- Το Σεπτ. του 1922 εκδηλώθηκε στρατιωτικό κίνημα που ζητούσε:
 - την παραίτηση του βασιλιά Κωνσταντίνου,
 - τη διάλυση της Βουλής και το σχηματισμό νέας κυβέρνησης που θα είχε την εμπιστοσύνη της Αντάντ,
 - την ενίσχυση του μετώπου στη Θράκη για να μη χαθούν κι άλλα εδάφη.
- Επικεφαλής του κινήματος ήταν οι Ν. Πλαστήρας και Σ. Γονατάς.
- Οι κινηματίες εγκατέστησαν επαναστατική κυβέρνηση, ενώ ο Κωνσταντίνος είχε ήδη εγκαταλείψει τη χώρα αφήνοντας στο θρόνο το γιο του Γεώργιο Β΄.

Η ανακωχή των Μουδανιών

- Η επαναστατική κυβέρνηση υπό την πίεση των κεμαλικών απειλών και της Αγγλίας αποδέχτηκε την ανακωχή των Μουδανιών.
- Στα μέσα Νοέμβ. του 1922 ολοκληρώθηκε η εκκένωση της Α. Θράκης από τον ελληνικό στρατό και το ντόπιο ελληνικό πληθυσμό.

Ελλάδα: Η «δίκη των έξι»

- Η επαναστατική κυβέρνηση σύστησε έκτακτο στρατοδικείο στο οποίο παραπέμφθηκαν ως υπαίτιοι της ήττας οκτώ κορυφαία στελέχη της βασιλικής παράταξης: Δ. Γούναρης, Ν. Στράτος, Π. Πρωτοπαπαδάκης, Γ. Μπαλτατζής, Ν. Θεοτόκης, Γ. Χατζηανέστης, Μ. Γούδας και Ξ. Στρατηγός.
- Το Νοέμβ. 1922 καταδικάστηκαν σε θάνατο και εκτελέστηκαν οι έξι πρώτοι.

Η συνθήκη της Λοζάνης (1923)

- Υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου 1923 στη Λοζάνη της Ελβετίας και προέβλεπε:
 - την αναγνώριση της τουρκικής κυριαρχίας σε Μ. Ασία και Α. Θράκη,
 - την παραχώρηση της Ίμβρου και της Τενέδου στην Τουρκία.
- Στη συνθήκη ενσωματώθηκε ελληνοτουρκική *σύμβαση ανταλλαγής πληθυσμών* (Ιαν. 1923), σύμφωνα με την οποία όλοι οι ορθόδοξοι χριστιανοί της Τουρκίας έπρεπε να μετοικήσουν στην Ελλάδα και όλοι οι μουσουλμάνοι της Ελλάδας στην Τουρκία. Εξαιρέθηκαν:
 - το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου,
 - οι μουσουλμάνοι της Δ. Θράκης.

Κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Το έργο της επαναστατικής κυβέρνησης:

- Προχώρησε στην απαλλοτρίωση και διανομή γαιών σε ακτήμονες.
- Υιοθέτησε το γρηγοριανό ημερολόγιο.

Οι εκλογές του 1923:

- Η επαναστατική κυβέρνηση παρέδωσε την εξουσία.
- Στις εκλογές του Δεκ. 1923 συμμετείχαν το *Κόμμα Φιλελευθέρων* του Ελ. Βενιζέλου και η *Δημοκρατική Ένωση* του Αλ. Παπαναστασίου, ενώ τα φιλοβασιλικά κόμματα απείχαν.
- Ο Γεώργιος Β΄ υποχρεώθηκε να φύγει στο εξωτερικό και αντιβασιλέας ορίστηκε ο Π. Κουντουριώτης.

Κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στην Τουρκία

- Ο Μουσταφά Κεμάλ έγινε πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας.
- Έχοντας ως πρότυπο οργάνωσης τα δυτικά κράτη, ο Κεμάλ:
 - οργάνωσε συστήματα υγείας και εκπαίδευσης,
 - αντικατέστησε το οθωμανικό αλφάβητο με το λατινικό,
 - κατάργησε την πολυγαμία,
 - παραχώρησε δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες,
 - απαγόρευσε στους άνδρες να φορούν φέσι και στις γυναίκες φερετζέ,
 - επέβαλε τη χρήση οικογενειακών επιθέτων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 44

Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα κατά το Μεσοπόλεμο

Η αποκατάσταση των προσφύγων:

- Η στέγαση και η επαγγελματική αποκατάσταση των προσφύγων ήταν ένα άμεσο ζήτημα που είχε να αντιμετωπίσει η ελληνική κοινωνία του Μεσοπολέμου.
- Η Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ) βοήθησε την Ελλάδα να συνάψει δάνειο και ίδρυσε την *Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων* (ΕΑΠ).
- Η ΕΑΠ ήταν ένας αυτόνομος οργανισμός που λειτούργησε, σε συνεργασία με το ελληνικό κράτος, από το 1923 έως το 1930. Ασχολήθηκε κυρίως με την αποκατάσταση των προσφύγων στην ύπαιθρο.
- Την αποκατάσταση των προσφύγων στις πόλεις ανέλαβε κυρίως το ελληνικό κράτος που δημιούργησε προσφυγικούς συνοικισμούς ενώ οι ευκατάστατοι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε περιοχές που επέλεξαν οι ίδιοι.

Η αντιπαλότητα ανάμεσα στους γηγενείς Έλληνες και στους πρόσφυγες:

- Οι πρόσφυγες αντιμετωπίστηκαν αρνητικά από τους γηγενείς, γιατί:
 - αποκαταστάθηκαν σε γη που οι ντόπιοι θεωρούσαν δική τους,
 - εργάζονταν με χαμηλά μεροκάματα προκαλώντας πτώση των αμοιβών,
 - ήταν στην πλειονότητά τους βενιζελικοί και αυτό τους έκανε ανεπιθύμητους στην αντιβενιζελική Παλαιά Ελλάδα,
 - είχαν πρωτάκουστα ονόματα, έτρωγαν άγνωστα φαγητά και οι γυναίκες τους εργάζονταν σε ξένες δουλειές.
- Για πολλά χρόνια ο όρος «πρόσφυγας» είχε υποτιμητική σημασία.

Οι συνέπειες για την Ελλάδα από την άφιξη των προσφύγων:

- **Σε πολιτικό επίπεδο**
 - Εγκαταλείφθηκε η Μεγάλη Ιδέα, καθώς η πλειονότητα των Ελλήνων συγκεντρώθηκε μέσα στα όρια του ελληνικού κράτους.
 - Με την εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Θράκη ενισχύθηκε η εθνική ομοιογένεια.
 - Οι περισσότεροι πρόσφυγες ήταν βενιζελικοί, ενώ αργότερα πολλοί έγιναν κομμουνιστές και σοσιαλιστές και πρωτοστάτησαν στους κοινωνικούς αγώνες.
- **Σε οικονομικό επίπεδο**
 - Ενισχύθηκε η αγροτική οικονομία.
 - Τονώθηκε το εμπόριο και η βιομηχανία.
- **Σε κοινωνικό επίπεδο**
 - Οι πρόσφυγες έφεραν στην Ελλάδα τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής τους, το ρεμπέτικο τραγούδι και τη μαγειρική τους.

- Με την έξοδο πολλών γυναικών προσφύγων αλλά και γηγενών στην εργασία άρχισε να αμφισβητείται η αντίληψη ότι η γυναίκα είναι υποχείριο του άνδρα.
 - Σε πολιτισμικό επίπεδο
- Οι πρόσφυγες ανανέωσαν τα ελληνικά γράμματα και τις τέχνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (1919-1939) ΕΝΟΤΗΤΑ 40

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια,
η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929 και η Μεγάλη Ύφεση

Τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου

Υλικά:

- 8 εκατ. νεκροί, 6 εκατ. ανάπηροι και τεράστιες υλικές καταστροφές.

Οικονομικά:

- Ο δανεισμός των Ευρωπαίων, κατά τη διάρκεια του πολέμου, ενίσχυσε την οικονομία και τη διεθνή θέση των ΗΠΑ.

Κοινωνικά:

- Τα μεσαία στρώματα καταστράφηκαν οικονομικά στο μεγαλύτερο μέρος τους.
- Οι γυναίκες άρχισαν να μπαίνουν στην αγορά εργασίας και σε χώρες όπως η Σοβιετική Ένωση, η Γερμανία, η Βρετανία απέκτησαν δικαίωμα ψήφου.

Πολιτικά:

- Μετά τον πόλεμο η Ευρώπη έχασε την παγκόσμια ηγεμονία της.
- Η Μ. Βρετανία και η Γαλλία έχασαν τη συνοχή του αποικιακού τους συστήματος.
- Δημιουργήθηκε η σοσιαλιστική Σοβιετική Ένωση, η οποία αποτελούσε ένα διαφορετικό πρότυπο κοινωνικής οργάνωσης.
- Αποδυναμώθηκε το κύρος του φιλελεύθερου αστικού κράτους.

Η κατάσταση στην Ευρώπη κατά τη δεκαετία του 1920

- Επικράτησε έντονος ανταγωνισμός ανάμεσα στη Γαλλία και τη Γερμανία.
- Η βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης οδήγησε σε συμφωνίες:
 - *Συνθήκες του Λοκάρνο*: υπογράφηκαν το 1925 για το σεβασμό των υφιστάμενων συνόρων.
 - *Σύμφωνο Κέλογκ-Μπριαν*: υπογράφηκε το 1928 από τους υπουργούς Εξωτερικών των ΗΠΑ και της Γαλλίας και καταδίκασε τον πόλεμο.

Η έκρηξη της οικονομικής κρίσης του 1929

Τα αίτια:

- Η οικονομική ευημερία στο δυτικό κόσμο κατά τη δεκαετία του 1920.
- Ο διπλασιασμός της βιομηχανικής παραγωγής και του μέσου εισοδήματος στις ΗΠΑ κατά την περίοδο 1921-1929
- Η συνεχής άνοδος των τιμών των μετοχών στο Χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης.

Η εκδήλωση της κρίσης:

Το φθινόπωρο του 1929 οι μεγάλοι επενδυτές άρχισαν να πουλούν τις μετοχές τους για να εισπράξουν τα κέρδη → Οι μικροεπενδυτές πανικοβλήθηκαν και έσπευσαν και εκείνοι να πουλήσουν τις μετοχές τους → Στις 24 Οκτωβρίου 1929 ξεκίνησε γενική κατάρρευση των τιμών στο χρηματιστήριο → Η οικονομική κρίση, που ονομάστηκε *κραχ*, εξαπλώθηκε ραγδαία σε ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο.

Οι συνέπειες της κρίσης:

- Χάθηκαν περιουσίες, έκλεισαν επιχειρήσεις και εκατομμύρια εργαζόμενοι έμειναν άνεργοι.
- Το 1931 η οικονομία των ΗΠΑ είχε καταρρεύσει.
- Η εξαγορά των μικρών επιχειρήσεων από τις μεγάλες δημιούργησε πανίσχυρα οικονομικά συγκροτήματα.

Η επέκταση της κρίσης – Η Μεγάλη Ύφεση

- Η κρίση εξαπλώθηκε και στην Ευρώπη, καθώς οι αμερικανικές τράπεζες απέσυραν τα δάνεια που είχαν επενδυθεί στις ευρωπαϊκές χώρες και κυρίως σε Γερμανία και Μ. Βρετανία.

Η υποχώρηση αυτή, που προκλήθηκε στην οικονομία του δυτικού κόσμου την περίοδο 1929-1933, ονομάστηκε Μεγάλη Ύφεση και έπληξε και την Ελλάδα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 41

Κοινωνικές διαστάσεις της κρίσης του 1929

Ο κοινωνικός αντίκτυπος της κρίσης:

- Η κρίση επηρέασε όλα τα κοινωνικά στρώματα στο δυτικό κόσμο:
 - *Ανώτερες τάξεις:* ένα τμήμα τους ενισχύθηκε οικονομικά και κοινωνικά, εξαγοράζοντας χρεοκοπημένες επιχειρήσεις.
 - *Αγρότες:* τα προϊόντα τους έμεναν απούλητα και τα εισοδήματά τους εξανεμιζόνταν.
 - *Βιομηχανικοί εργάτες και εμποροϋπάλληλοι:* οι μισθοί τους μειώθηκαν, οι ώρες εργασίας ελαττώθηκαν, πάρα πολλοί απολύθηκαν.
 - *Μικρομεσαίοι επιχειρηματίες:* πούλησαν ή έκλεισαν τις επιχειρήσεις τους.
 - *Δημόσιοι υπάλληλοι:* ο μισθός τους μειώθηκε δραστικά.
- Κύμα εξαθλίωσης απλώνεται σε ολόκληρο το δυτικό κόσμο.

Η πολιτική του new deal:

- Ο οικονομικός φιλελευθερισμός δεν ενέπνεε πλέον εμπιστοσύνη και πολλοί θεωρούσαν ότι έπρεπε να επέμβει το κράτος.
- Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Φραγκλίνος Ρούσβελτ, επηρεασμένος από τις θέσεις του Άγγλου οικονομολόγου Κέινς, έλαβε μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης που έγιναν γνωστά ως new deal (νιου ντιλ).
- Σύμφωνα με τη νέα πολιτική, το κράτος θα επέμβει στην οικονομία κάνοντας μεγάλες επενδύσεις. Έτσι, οι άνεργοι θα έβρισκαν δουλειά και με τις αποδοχές τους θα έκαναν αγορές και θα αναθερμαινόταν η οικονομία.
- Η αμερικανική κυβέρνηση ανέθεσε σε ιδιωτικές επιχειρήσεις μεγάλα δημόσια έργα και από το 1934 άρχισε να βελτιώνεται η οικονομική κατάσταση στις ΗΠΑ.

Η εφαρμογή του new deal και σε άλλες χώρες:

Σύντομα η πολιτική του new deal υποστηρίχτηκε και στην Ευρώπη με αποτέλεσμα, κατά τη δεκαετία του 1930, η «διευθυνόμενη οικονομία» να αντικαταστήσει σε μεγάλο βαθμό τη φιλελεύθερη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 42

Πολιτικές διαστάσεις της κρίσης του 1929

Η πολιτική-ιδεολογική κρίση του Μεσοπολέμου:

- Μετά την οικονομική κρίση του 1929, οι άνθρωποι άρχισαν να δυσπιστούν απέναντι στα φιλελεύθερα δημοκρατικά πολιτεύματα.
- Ιδεολογικά επικρατούν και ανταγωνίζονται μεταξύ τους δύο αντίθετες θεωρίες οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης: ο **κομμουνισμός** και ο **φασισμός**.

Η Σοβιετική Ένωση υπό τον Στάλιν

Ο Στάλιν υιοθέτησε μια συγκεντρωτική πολιτική, που αποτελούσε στρέβλωση των αρχών του σοσιαλισμού (*σταλινισμός*). Βασικά σημεία της ήταν:

- Οικονομική πολιτική αυστηρά ελεγχόμενη με έμφαση στην εκβιομηχάνιση, που οδήγησε σε σημαντική βιομηχανική ανάπτυξη την περίοδο 1928-1941.
- Συγκέντρωση όλων των εξουσιών στην κορυφή της κρατικής ηγεσίας.
- Μετατροπή του κομμουνιστικού κόμματος σ' έναν συγκεντρωτικό μηχανισμό.

Ο φασισμός στην Ιταλία

- Το Μάρτιο του 1919 εμφανίστηκε το *Εθνικό Φασιστικό Κόμμα* του Μπενίτο Μουσολίνι, το οποίο εκμεταλλευόμενο την οικονομική και κοινωνική κρίση επιδίωκε να συσπειρώσει γύρω του τους δυσαρεστημένους πολίτες.
- Ένοπλες ομάδες φασιστών άρχισαν να τρομοκρατούν και να δολοφονούν κομμουνιστές, σοσιαλιστές και συνδικαλιστές.
- Στις 28 Οκτωβρίου 1922 εκατό χιλιάδες φασίστες πραγματοποίησαν την πορεία προς τη Ρώμη με επικεφαλής το Μουσολίνι, ο οποίος μέχρι το τέλος του 1926 έθεσε την Ιταλία υπό τον απόλυτο έλεγχό του.
- Τα χαρακτηριστικά του φασιστικού καθεστώτος του Μουσολίνι:
 - Είχε τα πάντα υπό τον έλεγχό του.
 - Φυλάκιζε ή δολοφονούσε τους πολιτικούς που θεωρούνταν επικίνδυνοι.
 - Αντικατέστησε τις επαγγελματικές ενώσεις και τα εργατικά συνδικάτα με συντεχνίες που ελέγχονταν από το φασιστικό κόμμα.
 - Χειραγωγούσε τους νέους εντάσσοντάς τους στη φασιστική νεολαία.
 - Προπαγάνδιζε τα φασιστικά ιδεώδη μέσω του Τύπου, του ραδιοφώνου και του αθλητισμού.

Ο ναζισμός στη Γερμανία

- Το *Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα*, που είχε ιδρυθεί το 1919 από τον *Αδόλφο Χίτλερ*, υποστήριζε ότι στη θέση της δημοκρατίας θα έπρεπε να επικρατήσει μια «Νέα Τάξη», στην οποία κυρίαρχη θέση θα είχαν οι Γερμανοί.
- Το Ναζιστικό Κόμμα κέρδισε σταδιακά πολλούς οπαδούς από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα.
- Ισχυροί Γερμανοί κεφαλαιούχοι, για να εμποδίσουν την άνοδο των κομμουνιστών, αποφάσισαν να ενισχύσουν τον Χίτλερ, ο οποίος έγινε καγκελάριος της Γερμανίας.
- Οι ναζί πυρπόλησαν τη γερμανική βουλή, ενοχοποίησαν τους κομμουνιστές και ο Χίτλερ έγινε αρχηγός του κράτους (Φύρερ).
- Τα χαρακτηριστικά του χιτλερικού καθεστώτος:
 - Διέλυσε τα άλλα κόμματα και το μόνο κόμμα στη βουλή ήταν το ναζιστικό.

- Κυρίαρχες τακτικές του ήταν η χειραγώγηση των νέων και η προπαγάνδα.
- Φανάτιζε το γερμανικό λαό με συγκεντρώσεις εκατομμυρίων οπαδών.
- Έκαιγε τα μη αρεστά βιβλία , ενώ πολλοί διανοούμενοι έφυγαν από τη χώρα.
- Εφάρμοσε ρατσιστική πολιτική.

ΕΝΟΤΗΤΑ 43

Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου 1936.

Η Β΄ Ελληνική Δημοκρατία

- Ο Α. Παπαναστασίου πρότεινε την ανακήρυξη αβασίλευτης δημοκρατίας.
- Με δημοψήφισμα, τον Απρ. του 1924, ανακηρύχθηκε η Β΄ Ελληνική Δημοκρατία.

Η περίοδος 1924-1928

- Κυρίαρχο στοιχείο της περιόδου ήταν η κυβερνητική αστάθεια.
- Το 1918 ιδρύθηκε ΓΣΕΕ και το ΣΕΚΕ, που το 1924 μετονομάστηκε σε ΚΚΕ.
- Το 1925 ο στρατηγός Θ. Πάγκαλος επέβαλε δικτατορία, την οποία σύντομα ανέτρεψε ένας άλλος στρατιωτικός, ο Γ. Κονδύλης.
- Ο Κονδύλης προκήρυξε εκλογές από τις οποίες προέκυψε οικουμενική κυβέρνηση, που πρότεινε την ψήφιση του δημοκρατικού συντάγματος του 1927.

Η βενιζελική τετραετία 1928-1932

- Το 1928 τις εκλογές κέρδισε ο Βενιζέλος με το κόμμα των Φιλελευθέρων.
- Βασικά σημεία της πολιτικής του:
 - οικονομική ανάπτυξη,
 - εδραίωση της δημοκρατίας,
 - εκπαιδευτική μεταρρύθμιση,
 - εξωτερική πολιτική, που επιδίωκε την προσέγγιση με τις γειτονικές χώρες,
 - το «ιδιώνυμο», ένας νόμος που ψηφίστηκε το 1929 και καθιέρωνε ως ιδιώνυμο αδίκημα την προβολή ιδεών που στόχευαν στη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος.
- Ο Βενιζέλος κήρυξε την Ελλάδα σε πτώχευση το 1932 και προκήρυξε εκλογές.

Το Λαϊκό κόμμα στην εξουσία (1933)

- Στις εκλογές της 5ης Μαρτ. 1933 νίκησαν τα αντιβενιζελικά κόμματα.
- Την ίδια νύχτα εκδηλώθηκε πραξικόπημα από βενιζελικούς το οποίο απέτυχε.
- Την εξουσία ανέλαβε ο ηγέτης του Λαϊκού κόμματος Π. Τσαλδάρης.
- Απόπειρα δολοφονίας κατά του Βενιζέλου κορύφωσε την πολιτική κρίση.

Το κίνημα του 1935 και η παλινόρθωση της βασιλείας

- Την 1η Μαρτ. εκδηλώθηκε νέο βενιζελικό κίνημα που κατεστάλη από τον υπουργό Στρατιωτικών Γ. Κονδύλη.
- Ο Ι. Μεταξάς και ο Γ. Κονδύλης πίεζαν τον πρωθυπουργό Τσαλδάρη να διενεργήσει δημοψήφισμα για το πολίτευμα, προκειμένου να επανέλθει η μοναρχία.
- Ο Κονδύλης τελικά ανέτρεψε τον Τσαλδάρη, επέβαλε δικτατορία και επανέφερε το μοναρχικό καθεστώς (Νοέμ. 1935).

Μετά την παλινόρθωση

- Ο Γεώργιος Β΄ παραμέρισε τον Κονδύλη και χορήγησε αμνηστία στους πολιτικούς που συμμετείχαν στο κίνημα του 1935.
- Το 1936 έγιναν άκαρπες εκλογές.
- Ο Γεώργιος Β΄ ανέθεσε την πρωθυπουργία στον Ι. Μεταξά, που ήταν γνωστός για τις αντιδημοκρατικές του ιδέες.
- Το Μάιο του 1936 σημειώθηκαν αιματηρές διαδηλώσεις στη Θεσσαλονίκη.
- Στις 4 Αυγούστου 1936 ο Γεώργιος Β΄ και ο Μεταξάς κήρυξαν δικτατορία.

Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου (1936)

- Ο Μεταξάς επιδίωκε να εφαρμόσει στην Ελλάδα ένα καθεστώς στα πρότυπα της φασιστικής Ιταλίας και της ναζιστικής Γερμανίας.
- Δημιούργησε την *Εθνική Οργάνωση Νεολαίας* (ΕΟΝ), για να παίξει το ρόλο φασιστικού κόμματος.
- Επιδίωξε να κερδίσει τους αγρότες και τους εργάτες με συστηματική προπαγάνδα και με μέτρα κοινωνικού χαρακτήρα.
- Ο Μεταξάς οργάνωσε τελικά ένα αυταρχικό κράτος χωρίς λαϊκή υποστήριξη.
- Στην εξωτερική πολιτική, ο Μεταξάς με το Γεώργιο Β' ακολούθησαν τη Μ. Βρετανία, θεωρώντας ότι σε περίπτωση πολέμου αυτή θα επικρατούσε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 45

Τα προμηνύματα και τα αίτια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου

Τα προμηνύματα του πολέμου

- Η Ιαπωνία κατέλαβε την κινεζική επαρχία της Ματζουρίας το 1931.
- Η χιτλερική Γερμανία εγκατέλειψε την Κοινωνία των Εθνών το 1934 και επανέφερε την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία το 1935 κατά παράβαση της συνθήκης των Βερσαλιών.
- Η φασιστική Ιταλία κατέλαβε την Αιθιοπία το 1936 και αποχώρησε από την Κοινωνία των Εθνών.
- Η Γερμανία κατέλαβε τη αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη της Ρηνανίας το 1936.
- Η Γερμανία και η Ιταλία συμμετείχαν στον εμφύλιο πόλεμο της Ισπανίας το 1936 – 1939 υπέρ του φασίστα Φράνκο.
- Το 1936 σχηματίστηκε ο *Άξονας Ρώμης – Βερολίνου*.
- Η Γερμανία, η Ιταλία και η Ιαπωνία υπέγραψαν το *Αντιδιεθνιστικό Σύμφωνο*, με στόχο την καταπολέμηση του κομμουνισμού και την υποστήριξη του φασισμού σε παγκόσμιο επίπεδο.
- Η Ιαπωνία κήρυξε τον πόλεμο στην Κίνα το 1937.
- Η Γερμανία ενσωμάτωσε την Αυστρία το 1938.
- Η Βρετανία και η Γαλλία υπέγραψαν τη *συμφωνία του Μονάχου* στις 29 Σεπτ. 1938, με την οποία αποδέχονταν την προσάρτηση της Δ. Τσεχοσλοβακίας στη Γερμανία.
- Ο Χίτλερ διέλυσε την Τσεχοσλοβακία το 1939, θέτοντας τη Βοημία υπό γερμανική προστασία και ανακηρύσσοντας τη Σλοβακία ανεξάρτητη αλλά υπό γερμανική κηδεμονία.
- Η Ιταλία κατέλαβε την Αλβανία το 1939.
- Ο Χίτλερ απαίτησε να παραχωρηθεί ο πολωνικός διάδρομος του Ντάντσιχ στη Γερμανία, ενώ η Βρετανία και η Γαλλία ανακοίνωσαν ότι θα κήρυτταν τον πόλεμο στη Γερμανία, εάν αυτή προχωρούσε σε επίθεση εναντίον της Πολωνίας.
- Η Γερμανία και η Σοβιετική Ένωση υπέγραψαν *σύμφωνο μη επίθεσης (Σύμφωνο Ρίμπεντροπ – Μολότωφ)* τον Αύγ. του 1939, που εξασφάλιζε στη Γερμανία ότι δε θα δεχόταν επίθεση από τα ανατολικά.

Αίτια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου

- Οι ταπεινωτικοί όροι που επιβλήθηκαν στα ηττημένα κράτη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου και κυρίως στη Γερμανία.
- Τα ανικανοποίητα πειστικά αιτήματα χωρών και εθνοτήτων από τις συνθήκες του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου.
- Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το 1929 ευνοώντας την επιβολή ολοκληρωτικών καθεστώτων.
- Ο φόβος των δυτικών Δυνάμεων απέναντι στη Σοβιετική Ένωση, που τις έκανε να βλέπουν για πολύ καιρό τη ναζιστική Γερμανία ως ανάχωμα το οποίο θα εμπόδιζε την εξάπλωση της σοβιετικής επιρροής στην Ευρώπη.
- Η αδυναμία της **Κοινωνίας των Εθνών** να παρέμβει αποτελεσματικά στις εξελίξεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 46

Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος

Η αφορμή και η έκρηξη του πολέμου

Αφορμή: η γερμανική εισβολή στην Πολωνία.

Έναρξη: την 1^η Σεπτ. 1939 Βρετανία και Γαλλία κήρυξαν τον πόλεμο στη Γερμανία.

Οι επιχειρήσεις στην Ευρώπη, 1939 – 1941

- Οι Γερμανοί τον πρώτο μήνα του πολέμου κυρίευσαν την Πολωνία.
- Οι Γερμανοί κατέλαβαν τη Δανία, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, τη Νορβηγία και το Βέλγιο με εφαρμογή της τακτικής του *πολέμου - αστραπή*.
- Οι Γάλλοι συνθηκολόγησαν με τη Γερμανία, ύστερα από μάχη δέκα ημερών.
- Ορισμένοι Γάλλοι με επικεφαλής τον στρατηγό Ντε Γκολ κατέφυγαν στη Αγγλία και κήρυξαν την αντίσταση εναντίον των Γερμανών κατακτητών.
- Η γερμανική αεροπορία βομβάρδισε μαζικά τη Μ. Βρετανία, η οποία με επικεφαλής τον πρωθυπουργό Ουίνστον Τσόρτσιλ δεν κάμφθηκε.
- Οι Γερμανοί και οι Βούλγαροι κατέλαβαν τη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα.

Η οργάνωση της κατεχόμενης Ευρώπης

Μορφές οργάνωσης της κατακτημένης Ευρώπης:

- δέσμευση των οικονομικών πόρων των κατακτημένων χωρών,
- συστηματική προπαγάνδα σε βάρος των κατακτημένων λαών,
- άσκηση βίας με βασανιστήρια και μαζικές εκτελέσεις,
- μαζική εξόντωση των Εβραίων και των Ρομά (τσιγγάνων).

Αντίδραση:

- εκδήλωση κινημάτων αντίστασης.

Η γερμανική επίθεση στη Σοβιετική ένωση

Ανεπιτυχής επίθεση των γερμανικών δυνάμεων σε Λένινγκραντ και Μόσχα τον Ιούν.

του 1941 → εξουθένωση των γερμανικών στρατευμάτων κατά το βαρύ χειμώνα του

1941 – 1942 → νέα γερμανική επίθεση την άνοιξη του 1942 → ήττα των Γερμανών

στη μάχη του Στάλινγκραντ (Σεπτ. 1942 – Φεβρ. 1943)

Οι επιχειρήσεις στην Αφρική

- Οι Ιταλοί, με ορμητήριο τη Λιβύη, επιτέθηκαν ανεπιτυχώς στις αγγλικές δυνάμεις της Αιγύπτου με στόχο την κατάληψη της διώρυγας του Σουέζ.
- Στο μέτωπο της Β. Αφρικής, οι συμμαχικές δυνάμεις νίκησαν τα γερμανικά και ιταλικά στρατεύματα.

Οι επιχειρήσεις στην Άπω Ανατολή

- Τα ιαπωνικά πολεμικά αεροπλάνα επιτέθηκαν εναντίον του αμερικανικού πολεμικού στόλου στο Περλ Χάρμπορ (7 Δεκ. 1941).
- Οι ΗΠΑ κήρυξαν τον πόλεμο στην Ιαπωνία και στις δυνάμεις του Άξονα Το τέλος του πολέμου

- Οι συμμαχικές δυνάμεις της Β. Αφρικής αποβιβάστηκαν στην Ιταλία, καθάίρεσαν τον Μουσολίνι και υπέγραψαν ανακωχή με το διάδοχό του Μαντόλιο.
- Οι συμμαχικές δυνάμεις αποβιβάστηκαν στη Νορμανδία στις 6 Ιουν. 1944 και απελευθέρωσαν τη Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία.
- Τον Ιούνιο του 1944 ξεκίνησε η σοβιετική αντεπίθεση.
- Ιταλοί αξιωματικοί εκτέλεσαν τον Μουσολίνι.
- Αμερικανικά, αγγλικά, γαλλικά και σοβιετικά στρατεύματα πολιορκήσαν το Βερολίνο στις αρχές Μαΐου 1945.
- Ο Χίτλερ αυτοκτόνησε και η Γερμανία συνθηκολόγησε.
- Οι ΗΠΑ αποφάσισαν να βομβαρδίσουν τις ιαπωνικές πόλεις Χιροσίμα και Ναγκασάκι με ένα νέο όπλο, την ατομική βόμβα.
- Η Ιαπωνία συνθηκολόγησε και ο πόλεμος τελείωσε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 47

Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο

Προμηνήματα πολέμου για την Ελλάδα:

- Οι Ιταλοί κατέλαβαν την Αλβανία το 1939 και κλιμάκωσαν την επιθετικότητά τους εναντίον της Ελλάδας.
- Στις 15 Αυγ. 1940 υποβρύχιο, πιθανότατα ιταλικό, βύθισε στην Τήνο το ελληνικό πολεμικό πλοίο Έλλη.

Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος

- Η Ιταλία απαίτησε στις 28 Οκτ. 1940 να γίνει δεκτή η είσοδος των στρατευμάτων της στην Ελλάδα.
- Ο Μεταξάς έδωσε αρνητική απάντηση στο ιταλικό τελεσίγραφο.
- Οι Ιταλοί εισέβαλαν και οι ελληνικές δυνάμεις υποχρεώθηκαν σε υποχώρηση μέχρι τα μέσα Νοεμβ. 1940.
- Οι Έλληνες αντεπιτέθηκαν και κατέλαβαν τις αλβανικές πόλεις Κορυτσά, Μοσχόπολη, Πόγραδετς, Αργυρόκαστρο και Άγιοι Σαράντα.
- Ο Μεταξάς πέθανε (τέλη Ιαν. 1941) και ο Γεώργιος Β΄ διόρισε πρωθυπουργό τον Αλ. Κορυζή.
- Οι Ιταλοί πραγματοποίησαν το Μάρτ. του 1941 την «*εαρινή επίθεση*», αλλά συνάντησαν ισχυρή ελληνική αντίσταση.
- Το ελληνικό πολεμικό ναυτικό σημείωσε σημαντικές επιτυχίες και η ελληνική αεροπορία υποστήριξε τις χερσαίες επιχειρήσεις.

Ο ελληνογερμανικός πόλεμος

- Οι Γερμανοί επιτέθηκαν στην Ελλάδα από γιουγκοσλαβικό και βουλγαρικό έδαφος στις 6 Απρ. 1941.
- Τα γερμανικά στρατεύματα, αφού έκαμψαν την ελληνική αντίσταση, άρχισαν να προωθούνται προς την Αθήνα.
- Ο αντιστράτηγος Τσολάκογλου υπέγραψε, με δική του πρωτοβουλία, συνθηκολόγηση.
- Οι Γερμανοί κατέλαβαν την Αθήνα στις 27 Απρ. 1941.
- Η αντίσταση συνεχίστηκε στην Κρήτη.
- Οι Γερμανοί κατέλαβαν την Κρήτη στα τέλη Μαΐου 1941.
- Ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ και η κυβέρνηση κατέφυγαν στο Κάιρο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 48

Κατοχή, Αντίσταση και Απελευθέρωση

Η Κατοχή

- Η κατεχόμενη Ελλάδα χωρίστηκε σε τρεις ζώνες: τη γερμανική, την ιταλική και τη βουλγαρική.
- Οι κατακτητές διόρισαν κυβέρνηση δωσίλογων με πρωθυπουργό τον Τσολάκογλου και επέβαλαν μέτρα καταστολής.
- Οι Γερμανοί ξεκλήρισαν τις εβραϊκές κοινότητες της Ελλάδας.
- Οι Βούλγαροι εφάρμοσαν πολιτική εκβουλαρισμού στην Α. Μακεδονία, η οποία προκάλεσε μαζικές εκτελέσεις Ελλήνων που εξεγέρθηκαν.
- Οι κατακτητές δέσμευσαν τους οικονομικούς πόρους της χώρας, με αποτέλεσμα την εμφάνιση φαινομένων *μαύρης αγοράς*.
- Το χειμώνα του 1941 – 1942 εξαπλώθηκε η πείνα.

Η αντίσταση

- Ξεκίνησε με μεμονωμένες ενέργειες, με πιο εντυπωσιακή την υποστολή της χιτλερικής σημαίας από τους φοιτητές Γλέζο και Σάντα.
- Από το φθιν. του 1941 δημιουργήθηκαν οι πρώτες **οργανώσεις αντίστασης**.

1.Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ)

- Ίδρυση: ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του ΚΚΕ και τη συνεργασία μικρότερων αριστερών κομμάτων.
- Σκοποί: η οργάνωση του αγώνα εναντίον των κατακτητών και η διασφάλιση της δυνατότητας των Ελλήνων να επιλέξουν μόνοι τους μετά την απελευθέρωση τη μορφή διακυβέρνησης της χώρας.

2.Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος (ΕΔΕΣ)

- Ίδρυση: ιδρύθηκε από τον συνταγματάρχη Ν. Ζέρβα.
- Σκοποί: απελευθέρωση της Ελλάδας και εγκαθίδρυση μετά τον πόλεμο αβασίλευτης δημοκρατίας.

3.Εθνική Και Κοινωνική Απελευθέρωση (ΕΚΚΑ)

- Η σημαντικότερη από τις μικρότερες αντιστασιακές οργανώσεις, που ήταν και η μόνη από αυτές η οποία διέθετε ένοπλο τμήμα με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Ψαρρό.

4.Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (ΕΛΑΣ)

- Το ένοπλο τμήμα του ΕΑΜ που ιδρύθηκε το Φεβρουάριο του 1942 με επικεφαλής τον Άρη Βελουχιώτη, αντιστασιακό ψευδώνυμο του Θ. Κλάρα, κομμουνιστή γεωπόνου από τη Λαμία.

Ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου:

- Η κορυφαία πράξη της αντίστασης και η μόνη στην οποία συνεργάστηκαν οι δύο μεγαλύτερες αντιστασιακές οργανώσεις, το ΕΑΜ και ο ΕΔΕΣ, μαζί με βρετανούς καταδρομείς, επιτυγχάνοντας τη διακοπή του εφοδιασμού του γερμανικού στρατού της Αφρικής για σημαντικό χρονικό διάστημα.

Αντίσταση στις πόλεις:

- Η απεργία των υπαλλήλων στις τηλεπικοινωνίες τον Απρίλιο του 1942 υποχρέωσε τις αρχές να προβούν σε παροχές.
- Η μεγάλη γενική απεργία τον Ιαν. του 1943 εμπόδιζε τις αρχές κατοχής να στείλουν Έλληνες στη Γερμανία για εργασία.
- Η κηδεία του Παλαμά έγινε αφορμή για ένα ακόμη συλλαλητήριο.
- Η νεολαία συμμετείχε στις κινητοποιήσεις, κυρίως μετά την ίδρυση από το Ε.Α.Μ. της *Ένωσης Πανελλαδικής Οργάνωσης Νέων (ΕΠΟΝ)*

- Οι γυναίκες πήραν ενεργά μέρος στην αντίσταση.

Μαζικά αντίποινα και τάγματα ασφαλείας

- Οι κατακτητές έκαναν μαζικές εκτελέσεις αμάχων σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, με πιο ακραία εκείνη των Καλαβρύτων το Δεκέμβριο του 1943.
- *Τάγματα ασφαλείας*: ένοπλα σώματα Ελλήνων, που οργανώθηκαν από τους κατακτητές σε συνεργασία με τις κυβερνήσεις δωσίλογων και χρησιμοποιήθηκαν εναντίον του Ε.Α.Μ., του Ε.Λ.Α.Σ. και αμάχων.

Η «ελεύθερη Ελλάδα»

- *«Ελεύθερη Ελλάδα»*: Έτσι ονομάστηκαν οι περιοχές της Ελλάδας που, χάρη στην Αντίσταση, δεν ελέγχονταν από τους κατακτητές και με πρωτοβουλία του Ε.Α.Μ. οργάνωσαν λαϊκές μορφές αυτοδιοίκησης και πολιτιστικές δράσεις.
- *Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (Π.Ε.Ε.Α.)* ή *Κυβέρνηση του βουνού* : Ιδρύθηκε από το Ε.Α.Μ. το Μάρτ. του 1944 για να αναλάβει τη διοίκηση των απελευθερωμένων περιοχών και να οργανώσει εκλογές για την ανάδειξη Εθνικού Συμβουλίου.
- *Εθνικό Συμβούλιο*: Συστάθηκε ύστερα από εκλογές στην «ελεύθερη Ελλάδα», στις οποίες για πρώτη φορά πήραν μέρος και οι γυναίκες, και συνήλθε στο χωριό Κορυσκάδες της Ευρυτανίας.

Η Απελευθέρωση

- *Κυβέρνηση εθνικής ενότητας*: Ο σχηματισμός της αποφασίστηκε στις 20 Μαΐου 1944, με τη *Συμφωνία του Λιβάνου*, η οποία υπογράφηκε από τις ελληνικές πολιτικές και αντιστασιακές δυνάμεις και την κυβέρνηση του Καΐρου.
- *Απελευθέρωση*: Ήρθε στις 12 Οκτ. 1944 και αμέσως μετά ανέλαβε την εξουσία η κυβέρνηση εθνικής ενότητας με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 49

Οι συνέπειες του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου και η ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών

Συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου

- **Οι ανθρώπινες απώλειες**
 - Από τα 50 εκ. νεκρών και αγνοουμένων, τα 35 εκ. ήταν Ευρωπαίοι.
 - Τεράστιος ήταν ο αριθμός των άμαχων θυμάτων.
- **Οι αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών**
 - Ο πόλεμος προκάλεσε μετακινήσεις περίπου 30 εκ. ανθρώπων, οι οποίοι στο τέλος του πολέμου συγκροτούσαν ένα τεράστιο, διάσπαρτο ανθρώπινο πλήθος χωρίς κανένα μέσο διαβίωσης.
- **Οι υλικές καταστροφές**
 - Στη Σοβιετική Ένωση είχαν καταστραφεί 6 εκατομμύρια σπίτια.
 - Στην Πολωνία είχε καταστραφεί το 80% της βιομηχανίας.
 - Στη Γαλλία είχαν υποστεί σοβαρές ζημιές σχεδόν όλα τα λιμάνια και μεγάλο μέρος του συγκοινωνιακού και σιδηροδρομικού δικτύου.
 - Πολλές πόλεις είχαν ισοπεδωθεί.
 - Η συνολική βιομηχανική παραγωγή της Ευρώπης είχε φτάσει στα τέλη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου μόλις το 50% της προπολεμικής.
 - Τα περισσότερα κράτη είχαν δανειστεί για να προετοιμαστούν για τον πόλεμο και τώρα υποχρεώνονταν να το ξανακάνουν για να αρχίσουν την ανοικοδόμηση, με το μεγαλύτερο μέρος των δανείων να προέρχεται από τις ΗΠΑ.
- **Η κατάρρευση του βιοτικού επιπέδου**
 - Το βιοτικό επίπεδο είχε καταρρεύσει, αν και με σοβαρές αποκλίσεις μεταξύ των χωρών.
 - Η Βρετανία κατάφερε να διασώσει μεγάλο μέρος της βιομηχανίας και του εμπορικού της στόλου, ενώ ο ενεργός πληθυσμός της αυξήθηκε χάρη στη μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.
 - Η χειρότερη κατάσταση επικράτησε στη Γερμανία και στην Αυστρία, που μαστίζονταν από την πείνα, τη μαύρη αγορά και τον κίνδυνο επιδημιών.
- **Η ηθική καταρράκωση**
 - Οι εμπόλεμοι βομβάρδιζαν μαζικά, με σκοπό να καταρρακώσουν το ηθικό των αμάχων και να εξαναγκάσουν τον εχθρό να συνθηκολογήσει.
 - Ο πόλεμος συνοδεύτηκε από ανήκουστες θηριωδίες, μαζικές εκτελέσεις αμάχων, βιασμούς και λεηλασίες.
 - Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι θάλαμοι αερίων, τα φρικιαστικά πειράματα σε αιχμαλώτους, τα βασανιστήρια, οι μαζικές εκτελέσεις αμάχων και η γενοκτονία των Εβραίων δίνουν στη ναζιστική Γερμανία τα πρωτεία της φρίκης.

- **Η εξασθένηση του διεθνούς ρόλου της Ευρώπης**
 - Η κατεστραμμένη Ευρώπη του 1945 ήταν αντικείμενο ανταγωνισμού των δύο υπερδυνάμεων, των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης.
 - Το κίνημα ανεξαρτητοποίησης των αποικιών άρχισε να εξαπλώνεται.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)

Ίδρυση: το 1945 με τη συμμετοχή πενήντα κρατών.

Έδρα: η Νέα Υόρκη.

Σκοποί:

- η διαφύλαξη της ειρήνης,
- η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- η εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων για όλους τους λαούς,
- η φροντίδα για τους πρόσφυγες,
- η προστασία του περιβάλλοντος.

Δομή:

- Συμβούλιο Ασφαλείας (μόνιμα μέλη με δικαίωμα βέτο),
- Γενική Συνέλευση,
- Γενική Γραμματεία.

Απολογισμός:

- Έγινε από νωρίς πεδίο ανταγωνισμού των ισχυρών.
- Σε ορισμένες περιπτώσεις πέτυχε τους στόχους του.
- Πολλές φορές αποδείχτηκε αδύναμος να επιβάλει το διεθνές δίκαιο.
- Σημαντικό υπήρξε το έργο του στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΩΣ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 20οῦ ΑΙΩΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 50

Η πολιτική διαίρεση της μεταπολεμικής Ευρώπης

Οι διασκέψεις της Γιάλτας και του Πότσταμ

Η διάσκεψη της Γιάλτας:

- *Χώρος:* Γιάλτα της Ουκρανίας / *Χρόνος:* Φεβρουάριος του 1945.
- *Συμμετείχαν:* ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ρούσβελτ, ο ηγέτης της Σοβιετικής Ένωσης Στάλιν και ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Τσόρτσιλ.
- *Αποφάσεις:* Συμφώνησαν να απαιτήσουν την άνευ όρων παράδοση της Γερμανίας και να ιδρύσουν ένα διεθνή οργανισμό προάσπισης της ειρήνης, ενώ ΗΠΑ και Βρετανία αναγνώρισαν τις φιλοσοβιετικές κυβερνήσεις της Α. Ευρώπης.

Η διάσκεψη του Πότσταμ:

- *Χώρος:* Πότσταμ, προάστιο του Βερολίνου / *Χρόνος:* καλοκαίρι του 1945.
- *Αποφάσεις:* Συμφωνήθηκε η διαίρεση της Γερμανίας σε τέσσερις ζώνες κατοχής (αγγλική, γαλλική, αμερικανική, σοβιετική) και το Βερολίνο τέθηκε υπό κοινό έλεγχο.

Οι λαϊκές δημοκρατίες της Α. Ευρώπης

Λαϊκές δημοκρατίες:

Έτσι ονομάστηκαν καθεστώτα, παρόμοια με το σοβιετικό καθεστώς, που εγκαθιδρύθηκαν μέχρι το 1950 στις χώρες που βρίσκονταν υπό σοβιετικό έλεγχο.

Επιτυχίες:

- στο βιομηχανικό τομέα
- στην οργάνωση συστημάτων υγείας και εκπαίδευσης
- στη βελτίωση της θέσης της γυναίκας.

Προβλήματα:

- Τα κομμουνιστικά κόμματα διαχειρίζονταν μονοπωλιακά την εξουσία.
- Η δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης πολιτικών απόψεων ήταν περιορισμένη.
- Οι διώξεις αντιφρονούντων αποτελούσαν συχνό φαινόμενο.
- Ο κρατικός έλεγχος της αγοράς προκαλούσε συχνά ελλείψεις σε αγαθά.
- Στην Α. Ευρώπη εκδηλώθηκε σειρά εξεγέρσεων, ορισμένες από τις οποίες αντιμετωπίστηκαν με την επέμβαση σοβιετικού στρατού.

Ιδιαίτερες περιπτώσεις:

- *Γιουγκοσλαβία:* το 1948 ήρθε σε σύγκρουση με τη Σοβιετική Ένωση και ακολούθησε ένα δικό της σοσιαλιστικό δρόμο.
- *Αλβανία:* αφού συνδέθηκε διαδοχικά με τη Γιουγκοσλαβία, τη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα, επέλεξε, τελικά, την πλήρη απομόνωση.

Η ανοικοδόμηση της Α. Ευρώπης

Σχέδιο Μάρσαλ: Πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης της Ευρώπης από τις ΗΠΑ, που είχε σαν στόχο την αποτροπή του ενδεχομένου κατάρρευσης του οικονομικού και

κοινωνικού συστήματος της Ευρώπης, εξαιτίας των τεράστιων απωλειών που προκάλεσε ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος.

Κράτος Πρόνοιας: Μορφή κράτους που επιδιώκει να εξασφαλίσει ικανοποιητικό επίπεδο ζωής σε όλους τους πολίτες με την παροχή δωρεάν υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης, στέγασης, την εξασφάλιση του δικαιώματος της εργασίας και τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων.

Κινήματα αμφισβήτησης τη δεκαετία του '60

Στις δυτικές κοινωνίες εκδηλώθηκαν κινήματα, όπως οι χίπς και το κίνημα του Μάη του '68 στη Γαλλία, τα οποία αμφισβήτησαν τον «αστικό τρόπο ζωής» και αναζήτησαν εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης της κοινωνίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 54

Ο εμφύλιος πόλεμος και τα κύρια προβλήματα της μετεμφυλιακής Ελλάδας (1944 – 1963)

Η εμφύλια σύγκρουση

Δεκεμβριανά ή Μάχη της Αθήνας:

- Έτσι ονομάστηκαν τα γεγονότα που ξεκίνησαν στις 3 Δεκ. 1944 στο κέντρο της Αθήνας, ύστερα από συλλαλητήριο που οργάνωσε το ΕΑΜ ως αντίδραση στη απόφαση της κυβέρνησης εθνικής ενότητας για αφοπλισμό μόνο του ΕΛΑΣ.
- Τα απρόκλητα πυρά της αστυνομίας στους συγκεντρωμένους προκάλεσαν 30 θύματα και οδήγησαν στην έναρξη μαχών σε ολόκληρη την Αθήνα ανάμεσα στον ΕΛΑΣ και τις κυβερνητικές δυνάμεις.
- Οι συγκρούσεις ήταν πολύνεκρες, κράτησαν περίπου ένα μήνα και έληξαν με ήττα των δυνάμεων του ΕΑΜ και αποχώρησή τους από την Αθήνα.
- Τα Δεκεμβριανά ήταν η πρώτη φάση της εμφύλιας σύγκρουσης.

Κύρια αιτία του εμφύλιου πολέμου:

- Οι διαφορετικές απόψεις που υπήρχαν σχετικά με το πολιτικό μέλλον της Ελλάδας και ο ρόλος της Βρετανίας, στη σφαίρα επιρροής της οποίας είχε ενταχθεί πλέον η Ελλάδα.

Συμφωνία της Βάρκιζας:

- Είναι η συμφωνία που υπογράφηκε, λίγο μετά τα Δεκεμβριανά, από την κυβέρνηση και το ΕΑΜ στη Βάρκιζα της Αττικής.
- Όροι της Συμφωνίας:
 - αμνηστία για αδικήματα που διαπράχθηκαν στα Δεκεμβριανά,
 - διάλυση του ΕΛΑΣ,
 - οργάνωση νέου εθνικού στρατού,
 - διασφάλιση της ελευθερίας όλων των πολιτών,
 - διενέργεια δημοψηφίσματος για την επιστροφή ή μη του βασιλιά,
 - απομάκρυνση από τις κρατικές υπηρεσίες όσων **συνεργάστηκαν με τη μεταξική δικτατορία και τους κατακτητές.**

Εξελίξεις που οδήγησαν στον Εμφύλιο:

- Οι κύριες ρυθμίσεις της συμφωνίας της Βάρκιζας δεν εφαρμόστηκαν.
- Εξαπολύθηκαν διώξεις σε βάρος αριστερών πολιτών.

- Το ΚΚΕ αποφάσισε να απέχει από τις εκλογές του 1946, θεωρώντας τις νόθες.
- Οι αμφιλεγόμενες εκλογές ανέδειξαν νικητή το φιλοβασιλικό Λαϊκό κόμμα.
- Την παραμονή των εκλογών ομάδα ένοπλων αριστερών επιτέθηκε σε αστυνομικές δυνάμεις στο Λιτόχωρο Πιερίας, ενέργεια που πυροδότησε τον Εμφύλιο.

Πολιτικές συνθήκες κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου:

- Ελλάδα του Γεωργίου Β΄.
- Στην ύπαιθρο συγκροτούνταν ένοπλες ομάδες της Αριστεράς που πήραν την ονομασία Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας (Δεκ. 1946)
- Στις αρχές του 1947, οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν την πρόθεσή τους να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην Ελλάδα (δόγμα Τρούμαν).
- Οι ΗΠΑ επιδίωκαν να περιορίσουν τη δύναμη του ΕΛΑΣ
- Ένα αμφίβολης γνησιότητας δημοψήφισμα (Σεπτ. 1946) επέτρεψε την επιστροφή στην σοβιετική επιρροή στην Ελλάδα.
- Δημιουργήθηκαν στρατόπεδα συγκέντρωσης, στα οποία οδηγήθηκαν χιλιάδες αριστεροί πολίτες, με μεγαλύτερο από αυτά τη Μακρόνησο.
- Το ΚΚΕ και το Ε.ΑΜ κηρύχθηκαν παράνομα (τέλη 1947).

Εκβαση του Εμφυλίου:

- Με την αμερικανική υποστήριξη οι κυβερνητικές δυνάμεις, υπό την ηγεσία του στρατηγού Α. Παπάγου, νίκησαν το δημοκρατικό στρατό (Αύγ. 1949).

Συνέπειες του Εμφυλίου:

- 50.000 νεκροί και 80.000 πολιτικοί πρόσφυγες στις χώρες της Α. Ευρώπης,
- 700.000 άνθρωποι, που υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους,
- τεράστιες υλικές ζημιές,
- εθνικός διχασμός.

Τα κύρια προβλήματα της μετεμφυλιακής Ελλάδας (1949 –1963)

Κυβερνήσεις και κόμματα της μετεμφυλιακής Ελλάδας (1949 – 1963)

- Την περίοδο 1949 – 1952 σχηματίστηκαν διάφορες κυβερνήσεις που έμειναν για λίγο στην εξουσία, με σημαντικότερη την κυβέρνηση του Ν. Πλαστήρα.
- Το 1952 πρωθυπουργός αναδείχτηκε Αλ. Παπάγος, επικεφαλής του δεξιού κόμματος Ελληνικός Συναγερμός (1952 –1955).
- Τον Παπάγο διαδέχτηκε ο Κ. Καραμανλής, που ίδρυσε το κόμμα Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (ΕΡΕ) και κυβέρνησε την περίοδο 1955 – 1963.
- Το 1961 ιδρύθηκε η Ένωση Κέντρου με επικεφαλής τον Γ. Παπανδρέου.
- Μεγαλύτερο νόμιμο κόμμα της Αριστεράς ήταν η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (ΕΔΑ), που ιδρύθηκε το 1951, καθώς το ΚΚΕ ήταν εκτός νόμου.

Πολιτικά προβλήματα:

- Οι πολίτες που κρίνονταν ύποπτοι αριστερών φρονημάτων στέλνονταν στις φυλακές και στα στρατόπεδα εξορίας, κάποιοι εκτελούνταν και το κράτος απαιτούσε την υπογραφή «δηλώσεων νομιμοφροσύνης».
- Το σύνταγμα του 1952, αν και παραχωρούσε πολιτικά δικαιώματα και στις γυναίκες, ήταν αυταρχικό και κάλυπτε νομικά τις αντιδημοκρατικές ενέργειες.
- Κύρια στηρίγματα του καθεστώτος ήταν:
 - Οι ΗΠΑ, οι οποίες είχαν πρωτεύοντα ρόλο στα ελληνικά πράγματα.
 - Η μοναρχία, καθώς αναμειγνύονταν διαρκώς στις πολιτικές εξελίξεις.
 - Οι παρακρατικοί, που δε δίσταζαν να επιτίθενται εναντίον των πολιτικών αντιπάλων του καθεστώτος.
- Η αμφιλεγόμενη εκλογική νίκη της ΕΡΕ, το 1961, όξυνε την πολιτική κρίση.
- Το 1963 οι παρακρατικοί, με τη συνεργασία της αστυνομίας, δολοφόνησαν τον βουλευτή της Αριστεράς Γρ. Λαμπράκη στη Θεσσαλονίκη.

- Ο Καραμανλής, αντιμετωπίζοντας προβλήματα στις σχέσεις του με τα ανάκτορα, παραιτήθηκε (1963) και εγκαταστάθηκε στο Παρίσι (1964).

Οικονομικές εξελίξεις:

- Σημειώθηκαν την περίοδο αυτή υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης.
- Το 1950 ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ).
- Κατά την οκταετία Καραμανλή έγιναν έργα υποδομής και μεγάλες επενδύσεις.
- Γεγονός – σταθμός υπήρξε η έναρξη, το 1961, της διαδικασίας για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).

Κοινωνικά προβλήματα:

- Η μετακίνηση χιλιάδων ανθρώπων στην Αθήνα, που αναπτύχθηκε δίχως σχέδιο.
- Η μετανάστευση εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων στο εξωτερικό.

Εθνικά ζητήματα:

- Η ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στο ελληνικό κράτος, ουσιαστικά το 1947, τυπικά και επίσημα στις 7 Μαρτίου 1948, ήρθε ως αποτέλεσμα:
 - των αγώνων των Ελλήνων της Δωδεκανήσου για ένωση με την Ελλάδα,
 - της ουσιαστικής συμβολής της Ελλάδας στη συμμαχική νίκη,
 - των αλλαγών στους διεθνείς συσχετισμούς δυνάμεων.
- Ο ένοπλος αγώνας των Κυπρίων, από το 1955, εναντίον της αγγλικής κυριαρχίας οδήγησε στην υπογραφή των συνθηκών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, που αναγνώρισαν την ανεξαρτησία της Κύπρου.